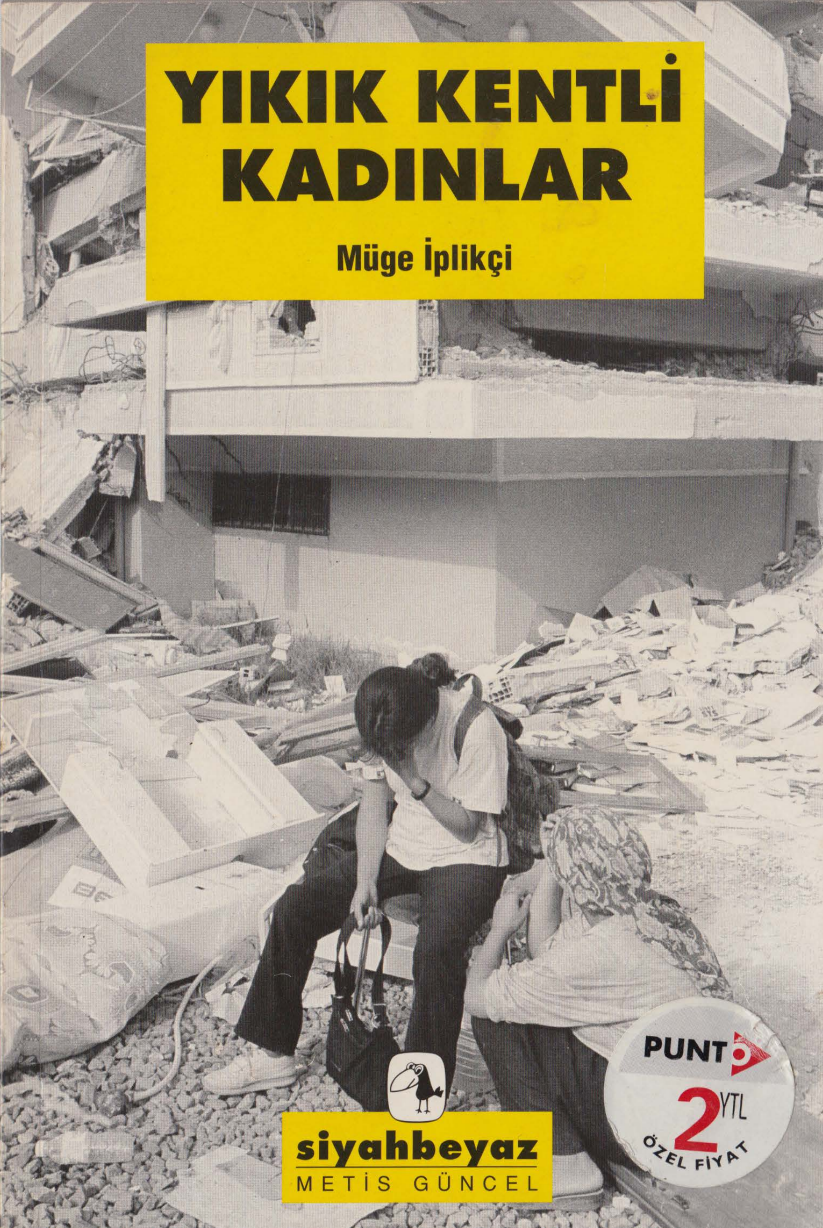
YIKIK KENTLİ KADINLAR

Müge İplikçi

PUNT

2 YTL

ÖZEL FİYAT

siyahbeyaz

METİS GÜNCEL

YIKIK KENTLİ KADINLAR

Müge İplikçi

Müge İplikçi, 1966 yılında İstanbul'da doğdu. Kadıköy Anadolu Lisesi ve İstanbul Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde okudu. Yüksek lisansını İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları ve Araştırma Merkezi'nde tamamladı. *Perende* (İletişim, 1998), *Columbus'un Kadınları* (İletişim, 2000) ve *Arkası Yarın* (Can, 2001) adlı öykü kitapları yayımlandı. Halen Bilgi Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışıyor.

Siyahbeyaz Dizisi, özerk, bağımsız ve araştırmacı gazeteciliği teşvik etmeyi, medyanın genelinde haber olamayan ya da medyaya eksik, yanlış veya çarpıtılmış bir şekilde yansıyan kişi, olay ve temalara, kendilerini kamu önünde ifade olanağı yaratmayı ve bu yolla toplumun haber alma hakkını ve olanaklarını geliştirecek katkılarda bulunmayı amaçlamaktadır. Kelimenin gerçek anlamıyla hayatın her alanına el atmayı hedeflemektedir. Kitaplar geleceğe taşınan belge ve başvuru kaynaklarıdır aynı zamanda; bugünün güncelliğine bakış biçimimiz, yarının yakın tarih bilinci olacaktır.

Metis Yayınları
İpek Sokak 9, 80060 Beyoğlu, İstanbul

Siyahbeyaz Dizisi 34
YIKIK KENTLİ
KADINLAR
Müge İplikçi

© Müge İplikçi, 2001
© Metis Yayınları, 2001

İlk Basım: Şubat 2002

Dizi Yayın Yönetmeni:
Ruşen Çakır

Yayıma Hazırlayan:
Vehbi Ersan

Kapak fotoğrafı: Manuel Çıtak
İçeride kullanılan fotoğraflar: Müge İplikçi

Kapak ve Grafik Tasarım:
Emine Bora, Semih Sökmen

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık: Metis Yayıncılık Ltd.
Kapak ve İç Baskı: Yaylacık Matbaacılık Ltd.
Cilt: Sistem Mücellithanesi

ISBN 975-342-350-0

YIKIK KENTLİ KADINLAR

Müge İplikçi

siyahbeyaz
METİS GÜNCEL

Ayhan'la Güzide'ye

İçindekiler

Sunuş 11

Önsöz 15

Depremde İki Kızı, Bir Oğlunu Kaybeden Anne İsmet Palta: "Hayır, Korkmuyorum" 17

Enkaz Altında İki Çocuğu ve Polis Eşini Kaybeden Gülay Ozantürk: "Ben Gölcük'te Büyüdüm, Değirmendere'de" 45

20 Yıllık Öğretmen Esma Çelik: "İki Evre Var: Deprem Öncesi ve Sonrası" 58

Bir Oğlu Enkaz Altında Ölen Hanife Orhan: "Bazen Kaderci, Bazen İsyankârım" 63

Nilgün Türkmen Bir Oğlunu, Bir Kızını Kaybetti: "Umut'uma Kavuştum, Şimdi Duygu'yu Bekliyorum" 77

Deprem Nuran Keser'in Kızını, Damadını ve Torununu Aldı: "Hiçbir Yerde Duramadım, Döndüm Gölcük'e" 83

46 Saat Enkaz Altında Kalan, Bir Kızını Kaybeden Ayşe İlhan: "Kadere İnanıyorum, Ama Devlete Kızgınım" 93

Eski Dep-Der Kurucularından Melek Gündoğan: "Acılar Üstünde Politika Yapılmaz" 117

Sunuş
Kaygan Zeminde Yaşamak

Depremle ilgili bilgilerimiz muhtelif. Daha önce bilmediğimiz derinliklere, karanlık noktalara birçok kanaldan ışık tutuldu 1999 depreminin ardından. Bilim adamları kendi dallarının birikimlerini, son buluşlarını aktardı her gün. Jeolog ve mühendisler olası depremlerin fay hatlarını çizdiler, şiddetlerini belirlediler aşağı yukarı. Ekonomistler depremin maliyetini hesapladılar. Dış yardımlar, krediler belirlendi, bütçe dengeleri yapıldı. Tek tek gördük televizyonda ve okuduk gazete ve dergilerde yıkılan binaları, kayıplara karışan geçim kaynağı fabrikaları, tesisleri, bankaları, parkları... Bunlar maddi kayıplardı. Bir de manevi kayıplar oldu. Uzman psikologlar değişik yönleriyle anlattılar kederi, korkuyu, gidenlerin ardından tutulan yası, rayından çıkan akli dengeleri. Onlara kilitlenmiş bir ulusla paylaştılar bilgilerini. Tüm bu uzman görüşlerle depremin neden-sonuç ilişkileri, bu sonuçlara varan analitik yapılar, kavramsal araçlar, yöntemler ve belli istatistik hata oranları içinde, gerçeğin kendisi sunuldu kamuoyuna. Deprem betimlendi, açıklandı, doğası ortaya çıkarıldı. Disiplinlerin biçimsel gereği olarak, depremin bilgisi böylece maddi-manevi, nesnel-öznel ikilemler içerisinde irdelendi ve bir bütünlük içinde aktarıldı bizlere. Somut bir nesnellik ve soyut bir maneviyat arasında kalan pek çok bilgi unutuldu oysa ki.

Bilgi ve reprezantasyon birbirini çağrıştıran iki kavram. Reprezantasyon aslında re-prezantasyonun yuvarlatılmış söylenişi. Anlamı ise bir veriyi yeniden sunuş. Sunuş bilimsel, figüratif, semiotik veya estetik olabilir. Hani "en güzel" resmi almak gibi. Televizyon ekranlarında, gazetelerde, dergilerde sayfa aralarından en mükemmelini aradığımız deprem görüntüleri gibi. Reprezantasyonun diğer bir anlamı başkalarını temsil etmek. Depremle ilgili bilgileri düşündüğümde bu iki tür reprezantasyon arasında, yani kurgulanan ve kurgulayan mümessiller (temsil edenler) arasında, kayıp gittiğimi, ama bir türlü bunun öte(ki)si olan depreme ulaşamadığımı hissedi-

yorum. Yukarıda belirttiğim bilgi biçimleri çıkış yolunu sunmadığına göre, oraya ulaşmanın yolunu etikte aramaya koyuluyorum. Howard Marchitello'ya göre[1] etik son on iki yıl içinde en önemli sorgulayıcı ve yorumlayıcı işlevi yüklendi. Eskiden de vardı, ama şimdi daha bir var. Şu nedenle: Geçmişi yeniden kurguladığımızda bunun değişik katmanlarını, kıvrımlarını açığa çıkarır olduk. Yaşanmış tarih, o "maddi-manevi"nin arasında gidip gelen tarih, belleklerde yer etmiş olan tarih. Bellek şimdi etikle birlikte yeniden karşımızda. Bir yerlerde olan bir şeyler bir data-bankın verileri değil, yürekten kopup gelen, "maddi-manevi"nin girdabında yitip gitmeye yüz tutmuş detaylar. Bu anlamda bellek yukarıda açıklamaya çalıştığım reprezantasyondan farklı bir olgu. Belleğe dönmek, sadece geçmişi değil, geçmişin bugün için olan değerini çıkarıp, yeniden sorgulayıp adalet terazisinde tartan bir eylem biçimi. Deprem ve etik. İkisini bir arada düşünmek mümkün mü? Aslında, birbirinden ayırmak mümkün mü? Depremi sorgulamadan, etiğin terazisine koymadan, onun "maddi-manevi" temsilini yapabilir miyiz? Bu işi belleklerden alıp mümessillere bırakabilir miyiz?

Ama işte bu noktada, etik ve belleğin birleştiği yerde, kaygan zemindesiniz. "Maddi-manevi"nin orta yerinde, o aralık yerde, yaşantının günlüğünde oluşan mekândasınız. Soja ve Hooper'ın dedikleri gibi[2], ne sade gerçek, ne sade hayali, ikisinin ortasındaki bir coğrafya bu. Kaygan zeminde yaşayanları düşünmek, belleği nesne/özne ötesi üçüncü –ama bir o kadar da gerçek ve duyumsal– bir mekân kılarken, bir yandan da etik karşısında tavır almaya zorluyor bizi. Uzağa ve uzama yönelik onarma, unutma çabaları bugünün kaygan zeminlerinin çözümlenmesiyle mümkün olabilir ancak. O coğrafyanın öznelerinin anlatılarına kendimizi açmakla başlayabiliriz onarma işlemine. Etiğin bizden beklediği bu işte. Sözünü ettiğimiz özne, soyut bir insan öznesi değil elbette. Deneyimi içinde, maddi varlığıyla yaşamın süzgecinden gelen bir özne. Sözel tarih yakla-

1. Howard Marchitello, "Introduction: Remembering Ethics", H. Marcitello (der.), *What Happens to History* (Londra: Routledge, 2001) içinde.

2. Edward Soja ve Barbara Hooper, "The Spaces that Difference Makes", M. Keith ve S. Pile (der.), *Place and Politics of Identity* (Londra: Routledge, 1993) içinde.

şımlarında ve kadın çalışmaları kapsamındaki yöntemlerde vurgulandığı üzere, kadının sözünü yazmak, belleğine ulaşmak, ne sorunu bir kadınlık özüne indirgemektir, ne de tekil bir anlatıma.

Müge İplikçi'nin kaleminden kendilerini anlatan kadınlar çıkıyor. Politikanın, dinin, devletin, evlilik, çocuk ve yaşam şartlarının muhasebesi kadınlarca yumak yumak çözülüp, yeniden bağlanıyor. Kopuk kopuk noktalar depremde odaklanıp sonra yeni güçlenmelere yer açıyor. Kadınların bellekleri depremi ve deprem sonrasını çadırkentlerde, prefabrik kentlerde yeniden yeniden öyküleştiriyor. Bu öyküler kaygan zeminin reprezantasyonuna, bir meta-kente götürüyor bizi. Böyle bir yerin kavramsal karşılığı Plato'dan Kristeva'ya, Irigaray'dan Butler'a uzanan bir felsefede mevcut. "*Chora*" olarak bilinen bu yer çerçevelenemeyen, gerçek olan ama anlatım dili içinde diğer gerçeklikler gibi reprezantasyonu olmayan bir kavram. Kadına özgü bir kavram. Bir yer, bir mekân. Hem gerçek hem hayali, sembolik bir yaşam ortamı. Bildiğimiz mümessillerin dillerinin içinde tanımı yok. Ama orada yaşayanlar olduğunu biliyoruz.

Müge İplikçi'nin aktarımında böyle bir "*chora*"ya yaklaşmak mümkün oldu benim için. Mekânı ve mekânın bize hatırlattığı etiği içselleştirmiş, bir başka türlü örülmüş bir "*chora*" bu. Müge'nin bize sunduğu estetik de değil ayrıca. O bir mümessil değil. Dolayısıyla emsalsiz bir anlatımı var. Bizden ötekine olan köprüyü kurmuş, kaygan zemine geçmek, zor da olsa bize düşüyor artık.

Ayşegül Baykan
Kasım 2001

Önsöz

Kadın çalışmalarına her zaman ilgi duymuş biri olarak bu yaşamöykülerinin kadınlara ait olması benim özel tercihimdi. Ancak bir süre sonra gördüm ki deprem bölgesinde hemen her şeyin yükü kadınların sırtında; bu olgu, genelgeçer zamanın ve yaşadığımız çarpık modernleşmenin bir açmazı olarak karşımızda duruyor. Bu yüzden, bir aşamadan sonra kadın çalışmalarına duyduğum ilgiyi, yazarlığı ve hatta metodolojik kaygıları kapı önünde bırakıp içeri girdim ve sadece onları dinledim, mümkün olduğunca bitaraf olmaya çalışarak.

Söyleşilerimiz soru-cevap biçiminde oldu elbet. Ancak ben soru soran yanımı ağırlıklı olarak ortadan kaldırdım bu metinlerde. Bu, onlarla karşılıklı etkileşime girmediğim anlamına gelmemeli. Tam da bu yüzden sorucu rolümü gizledim.

Metinlerin çözülmesinden sonra bunları düz yazıya dökmek en zor olanıydı. Bu yaşamöykülerini hem bozmamak hem de belli bir akış kazandırmak kaygısı vardı. Evet, bir noktaya kadar onları öyküleştirdim. Sanırım o nokta gerçeğin bitip yeniden başka bir gerçeğin –ama kurgunun değil– yaratıldığı noktadır. İşte tam bu noktada metinlerin bu hallerini onlara gönderdim. Saklamak istediklerini sakladılar, öne çıkmasını istediklerine vurgu yaptılar ve dileklerini ilettiler. Sonuç olarak okuyacağınız öyküler cesaretini yaşamaktan alan sekiz kadının öyküsüdür.

Bu projeyi gerçekleştirme konusunda bu sekiz kadına –ki artık onlar benim dostum– minnettarım. Özellikle kitabın isim annesi olan İsmet Palta'nın bana desteğini unutamam. Melek Gündoğan bölgeyle aramdaki en önemli köprüydü. Ayrıca daha en başında bu kadınlara ulaşmamda bana yardımcı olan İnci Aral, Petra Holzer, Ümran Kartal, Şevval Yakut, Nevhan Varol Yüce ve Esma Çelik'e çok teşekkürler. Ayşegül Baykan hem dostum hem hocam olarak bu projenin bir parçasını Birmingham Crossroads kültürel çalışmalar kon-

feransına taşımamış olsaydı ben hâlâ tembel tembel oturuyor olacaktım. Kaset çözümlerinde birçok insanın katkısı var. Nazan Haydari, Berna Kuleli, Elif-Esin Aydemir ve Vehbi Ersan'a ayrıca teşekkür ediyorum.

Müge İplikçi
Ekim 2001

Depremde İki Kızı, Bir Oğlunu Kaybeden Anne İsmet Palta: "Hayır, Korkmuyorum"

Anne-baba ayrılığı yaşayan biri olarak psikolojisi zaten pek iyi durumda olmayan kocam R. adeta yıkılmış, çılgına dönmüştü. Çocukların cansız vücudunu defalarca kucaklamış. Daha enkazın başındayken bağıra bağıra, "Nasıl çocuklarım ölür de anneleri kurtulur," diye isyan ediyormuş. Yaşamayı ben seçmişim gibi... Kırk mevlidinin okunmasına birkaç gün kala benimle konuşmak istediğini söylemişti. Ürkek adımlarla gittim, karşısına oturdum. Ve konuşmaya başladı:

"Bak İsmet, olmayacak bir şey oldu. Çocuklarımızı kaybettik. Önce seni suçluyordum. Ama senin suçun yok. Elbette ki sen de istemezdin. Artık onlar yok. Ben de bu evliliği yürütemeyeceğim. Boşanmak istiyorum. Belki on gün, belki bir yıl sonra sana tekrar evlenme teklifinde bulunabilirim, ama şimdi boşanmak istiyorum. Hiç itiraz etme. Mevlidin okunduğu sabah evi terk edeceğim. Davayı açacağım. Sen de istiyorsan memleketine gidebilirsin."

On beş yıllık kocamdan da boşanacaktım demek. Donup kalmıştım. Kader hâlâ peşimi bırakmıyordu. Ağlayan, yalvaran gözlerle: "Beni bu durumda bırakamazsın," dedim. "Hiç değilse beş altı ay bekle. Herkes ne der? Şimdi bu adam bu kadını niye boşuyor demez mi? Nasıl yaşarım insanların arasında? Üstelik bu kadar acıyla. Ben bir başkasıyla evlenip ondan çocuk sahibi olamam. Ama senden olursa belki üç çocuğuma benzeyen bir yönü olur onun. Acım bitmez ama belki avunurum."

Böyle dedim. Daha doğrusu yalvardım.

Bana acımasızca verdiği cevap şuydu:

"Bu kadar da duygusal olma."

Sonra hayatımdan çıktı gitti. Gencecik bir kadınla evlenerek. İçinde bulunduğumuz evi satarak, satma öncesi ve sonrasında teh-

---

Bu görüşme İsmet Palta ile 9 Mart 2001 tarihinde İstanbul'da yapılmıştır. Metnin bir bölümü kendisinin yazmış olduğu günlükten alınmış ve söyleşiyle birlikte harmanlanmıştır.

ditler savurarak. Yalancı şahitler tutarak. Anlamsız yere tuhaf tuhaf yeminler ederek. "Beni boşa," diye tehdit telefonları yağdırarak...

"N'olur R.," demiştim, "evi terk etme. Bana bir çocuk ver. Yüzü, gözü, kulağı bir biçimde onlara benzeyebilecek bir çocuk ver bana. Ancak bu biçimde avunurum. Bir yıl yanımda ol, bir yıl sonra boşan benden," demiştim. Yalvarmıştım.

"Hayır," demişti. "Katiyen şu an senle yaşayamam. Kesinlikle başka biri yok, başka biriyle evlenmek gibisinden bir niyetim yok, sadece bir boşluğa ihtiyacım var. Bir yıl ayrı kalalım. Sonra düşünürüz. Ama şu an evliliğimizi yürütemeyeceğim," demişti. Ve demişti ki "Zaten baştan beri bir aile değildik. Ben yaşlı bir baba olmak istemiyorum."

Sonra o kadınla evlendi ama. Lakin bu konu beni hiç etkilemiyor. Bunu düşünecek bir yer yok beynimde. Zerre kadar ilgilendirmiyor. Zaten benim acım beynimi doldurmuş durumda.

Başka bir acıya yer yok şu anda. Başka acı yok.

Hayat bir oyundur. Başlar ve biter.

Farkında bile olmadan trajedi ve komediyi iç içe yaşarız. Trajediyi biraz fazla ve yoğun, mutluluğu sadece ve sadece çocuklarımla olan sevinçlerimde yaşadım. Mutluluk bölümü kısa sürdü, Allahım bu mutluluğu bana çok gördü ve ömür boyu trajediye mahkûm etti.

İşte bu dönemimde hayat hikâyemi sizlerle paylaşmaya karar verdim. Ne kadar acı ve zor olsa da paylaşacağım onu. Amacım kimseyle aşık atmak değil, öldükten sonra arkamdan bir şeyler bırakabilmek. Hayat kısa ve acımasız. Daha ne kadar yaşarım, nerede, hangi acı sürprizlerle karşılaşırım bilemem; ama bugüne kadar yaşadığım acıları ancak öldüğüm gün unutacağımı da artık idrak edebiliyorum. Ölmeyi zaman zaman çok istedim, olmadı, yapamadım, dahası başaramadım. O büyük felakette hayatta kalabildiğime göre benim için bilinen ama benim bilmediğim bir hayatım olacaktı. Acaba nasıl bir hayat olacaktı, bunca acıdan sonra?.. Ayakta kalmak!.. Evet, ayakta kalabilmek, kimseye muhtaç olmadan, onurumdan hiçbir şey kaybetmeksizin, karakterimden ödün vermeden, başım dik olarak devam etmek. Bunu başarmak, bu duygularla yaşamak, bana biçilen ömür dilimini tamamlamak için çaba sarf etmek istiyordum. Zoru başarmak buydu, benim tarzım buydu. Yaş

kırka gelmişti. Yapmak isteyip de yapamadığım her şeyin zamanını yitirmiştim. Hayaller, umutlar, kısacası bildiğim her şey bir anda yok olmuş, toprağa gömülmüştü.

Üç çocuğumu ve annemi depremde kaybettim.

Deprem ânı bende şöyledir: Eve geç gelmiştim. O anda beynimden geçen şuydu. Gökgürültüsü, yağmur. Hayır, birisi benden önce eve girdi. Işıkları kapattı, şimdi beni sallıyor. Sonra da tecavüz edecek. Çok korktum. Yatağıma gitmek istiyordum. Çok karanlıktı. Sağ ayağımı kaldırdım, kıpırdamıyor. Sol ayağım da öyle. Birden büyük gürültüler... Üst komşumda bir şeyler oluyor herhalde, şimdi üstüme yıkılacak... Ellerimi başımın üstüne koyup kelime-i şahadet getirdiğimi hatırlıyorum. Kendime geldiğimde betonlar arasında yatıyordum. Sağ ayağımın üstünde büyük bir beton vardı. Sol göğsüme ise bir demir girmişti. Ne ayağımı kıpırdatabiliyor, ne de demiri çıkarabiliyordum. Üst daire komşumun "Deprem! Deprem!" diye bağırmasıyla kendime geldim. Çocuklarımın isimlerini tek tek bağırıyordum. Bir yandan da ayağımdaki betonu kaldırmaya çalışıyordum. Nafile... "Anne sen duy beni! Anne!" Anneme sesleniyorum, çıt yok. En ufak bir ses yoktu. Üstteki komşuma seslendim: "Handan abla, Handan abla, n'olur gel ayağımdaki betonu kaldır, çocuklarımı kurtarayım." "Kızım gelemem, inemem," diyordu Handan abla, "İnemem merdivenler yok." Sonra karanlıkta uğraştım durdum. Ayaklarım otlara değdi sonra. Dışarıdaydım. Görümcemlere koştum. Yaralıyım, ama hissetmiyorum. Çocuklarım içeride, diyorum. Tanıyan herkes eline ışıldak alarak bizim eve koşuyor. Görümcem geliyor yanıma. Eve girmek istiyorum. Çocuklarımı görmek istiyorum. Benim gitmeme müsaade etmiyorlar. Yanıma birileri gelip çocukların sesinin geldiğini, yaşadıklarını söylüyor. Bir-iki saat geçiyor. Yan blokların birinde tüp patlaması. Yangın çıkıyor. Dua ediyorum. Yangın bizim bloklara sıçramadan çocuklarım, annem kurtulur inşallah. İtfaiye gelmiyor. Yardım gelmiyor. Yangın bir biçimde insanların çabalarıyla söndürülüyor. Bir de çocuklarım sağ çıksa... Tanyeri. Bir tabur asker koşarak bizim siteye giriyor, site enkazına. Çocuklarımın üçü de birazdan kucağımda olur. Heyecanlıyım. Sonra o haber geliyor. Küçük kızım Pelin, yeşil gözlüm, kuğum enkazdan sağ çıkmış. Acı siren sesleriyle bir ambulans siteye giriyor. Yan komşuyla bizimkiler

tartışıyor. "Hayır, bizim yaralımız." Sonunda kızımı ambulansa koyuyorlar. Kuğumun hiçbir yarası yok, sadece dumandan oksijensiz kalmış, o kadar. Ama ambulansta oksijen tüpü yokmuş.

Ancak sekiz saat dayanabilmişti minik ciğerleri. Ambulans hastane kapısına geldiğinde son nefesini vermiş kuğum. Aylarca, aylarca sonra öğreniyorum. Diğerlerine ancak bir gün sonra ulaşılabilmiş. Büyük kızım. Betonlar ve buzdolabı altında kalmış ayağı. Ayağını kesip bir an evvel çıkarmak istemişler, ama babası kestirmeye izin vermemiş. "Bir hafta, hatta bir ay da çıkmasa kızımı sağlam istiyorum," demiş. Oğlum da ablasıyla aynı kaderi paylaşmış. Annem ise ancak üç-dört gün sonra çıkarılabilmiş... Bütün bunları ondan bundan öğrendim. Evde kırk mevlit hazırlıkları yapılıyordu. Sürekli uyuşturucu içirdikleri için hiçbir şey hissetmiyordum. Soğukkanlıyım, sakinim.

Mezardan eve getirmişler beni. Günlerce uyumuşum. Evimize dolup taşan kalabalıktan bihaber olmuşum. 20 mevlidi okunacakmış. Ev çok kalabalık, hiç böyle kalabalık görmemiştim. Gelenlere niye geldiklerini sorduğumda "Seni ziyarete geldik, bir şey yok," diyorlardı. Anlam veremiyor, tekrar donuk gözlerle uykuya dalıyordum. Uyandığımda tekrar hap veriyorlardı. Böyle bir ay geçti. Tek tük birkaç kelime eder olmuştum. Kayınvalidem, görümcem, ağabeyim, ağabeyimin hanımı azar azar bir şeyler anlatıyorlardı; ama aldığım onca ilaçtan ötürü bir tepki veremiyor, sadece dinliyordum. Gözyaşlarım bile yeni yeni akmaya başlamıştı.

1 Mayıs 2000 tarihinde anılarla dolu evimi, bir zamanlar çocuklarımla yaşadığım o evi terk etmek zorunda kaldım. Evimizi satın alan yeni ev sahipleri bu tarihte boşaltmamı istemişlerdi benden. Yeni bir hayata doğru ilk adımdı bu. Evden ayrılırken çok acı çektim. Asıl acım çocuklarımın olmayışıydı. Herkes normal hayatına dönmüş çevremde kala kala bir tek kızımın İngilizce öğretmeni Cemile öğretmen kalmıştı. Bugün hayatta kalışımı ona borçluyum. Ölümlerden o çekip aldı beni. İntihardan o kurtardı. Aylarca evde tek başıma ilaçlarla yaşadım. 55 kilodan 42 kiloya düştüm. Sürekli ağlıyordum. Kabullenememiştim. En önemlisi çocuklarımın resmine hâlâ bir kere bile bakamamıştım. Yeni taşındığım evde çocuklar için bir oda ayırmış, ranzalarını koymuştum. Oyuncakları yatağın üzerinde onları bekliyordu. Ayşegül'leri, yapbozları,

arabaları... Küçük kızım İbrahim Erkal'ın "Ayrılır mı et tırnaktan" şarkısı çıktığı zaman "Anne bu bizim şarkımız, et tırnaktan ayrılmaz değil mi?" diye sorardı. "Hayır kızım ayrılmaz," derdim. Ama bugün hiçbiri yoktu. Bundan acı hiçbir şey yoktu. Acı, buydu. Allah kimselere vermesin.

Sonra kendime sorular sormaya başladım. Kimdim, nasıl yaşadım, nereden geldim ve şimdi niye yaşıyordum. Sorularımı kimseye soramıyor, kendi kendime bunlara cevaplar bulmaya çalışıyor, içimden geçenleri anlatamıyordum. Sonunda hayatımı paylaşmaya karar verdim –zor, çok zor olsa da– çünkü hayatım baştan sona acılarla doluydu.

Doğulu bir anne-babanın dördüncü ve son çocuğu olarak dünyaya gelmişim. 1960 Mersin. Annem Urfa Birecik, babam Gaziantep Kilisli. Ailenin tek kızıydım. Benden önceki bir buçuk ve altı aylık iki kız kardeşimin, ablalarımın ömürleri çok kısa oldu. Biri zatürreeden, öteki ise yokluğun verdiği çaresizlikten öldü. Hep bir ablam ya da bir kız kardeşim olsun istemiştim. Olmadı. İki ablamdan önceki en büyüğümüz olan ağabeyimle babalarımız ayrıydı. Ağabeyim henüz üç dört yaşlarındayken babası kanserden ölmüş. Annem babamla evlenmeye karar verdiğinde, ağabeyim altı yaşında ya var ya yokmuş. Okula gitmesi gerekiyormuş, ama bir nüfus kâğıdı bile yokmuş. Onu nüfusuna geçiren babam, okuması, ilkokul öğretmeni olması için hiçbir fedakârlıktan kaçınmamıştı. Dünyalar iyisiydi babam. Bir tokadını bile yememiştik. Babam ağabeyimi oğlu gibi büyütmüş. Sonra onu öğretmen yaptılar, ilkokul öğretmeni. Ki çok zor okudu ağabeyim. "Okumayacağım," demesine karşın annem ağabeyime özel dersler aldırtarak liseyi bitirtti. Babama hiç kızmıyorum. O öldüğü zaman bütün dünyam kararmıştı. Çocuklarımla hep mezarına ziyarete giderdim. O zamana kadar büyük acı diye düşünürdüm bunu. Ama evlat acısı gibi bir acı yokmuş. Üstelik bir tane değil, iki tane değil, tam üç tane. Yine de çok severim babamı. Her şey bir yana ağabeyim ona mesleğini borçludur. Bugün ağabeyim yirmi yıllık ilkokul öğretmeni, iki evlilik yaptı, ikisi ilkinden, diğerleri şimdiki hanımından dört çocuk babası. Mutlu, her insan kadar yani. Bu mutluluğunda babamın payının çok büyük olduğunu düşünüyorum.

Bana gelince... Her genç kız gibi benim de *hayallerim* vardı. Li-

seyi bitirmiştim ama işe, üniversiteye girmeme izin vermiyorlardı. İdealim avukatlıktı. O yüzden onlara çok öfkeliyim. Altı yaşında ilkokula başladığım zaman hırslı, çalışkan bir öğrenciydim. İlk ve ortaokulu başarıyla bitirmiştim. Ticaret lisesine yazıldım. Mezun oldum. Yıl 1978. 12 Eylül'ün öncesini yaşamış, birçok suçsuz insanın ölümüne şahit olmuştum. Bir sürü saçmalıktan bir sürü insan ölmüştü, ölüyordu. O yıllarda üniversite sınavına girmek istedim. Dar bir çevrede büyüyüp yaşamama bir de bu siyasi durum ekleninçe hukuk fakültesi bir hayalden öteye gidemedi hayatımda. Hukuk idealim böylece bitmişti işte. Bu yüzden hastalandım, sarılık oldum, günlerce, günlerce sürdü üzüntüm. Hâlâ izi vardır üzerimde.

Madem hukuk hayali bitmişti, o halde bir işe gireyim dedim. İşe girmeli, çalışmalıydım. Torpille Ziraat Bankası'nda iş bulmuştuk. O yıllarda memurun asaleti altı ayda tamamlanıyordu. Beni asaletim tamamlanıncaya kadar Mersin'in ilçelerinden birine atayacaklardı, altı ay sonra da Mersin'e gelecektim. Fakat ailem... Bu altı ayı evden uzakta geçirmeme izin vermedi. Böylelikle en iyi iş imkânını da kaçırmış bulunuyordum. Buna da katlandım gerçi. Buna da isyan etmedim. Boyun eğdim. Yetiştirilme tarzım bana bunu öğretmişti. Biraz da korku vardı. Annemden olur olmaz her şey yüzünden dayak yerdim. Küçücük bir kızken bile... Çocuktum, ama sokakta oynayamazdım, bisiklete binemezdim. Sadece onun yanında olmalıydım, ona yardım etmeli, sağ kolu olmalıydım. O zamanlar çok kızardım. Annesinden gördüğünü bana yapardı. O da öyle yetiştirilmiş. Okumadığı için de beni anlamıyordu. Ne yazık ki onu ancak şimdi anlayabiliyorum. Neye yarar ki bu? Buluğ çağım bir başıma geçmiş, her şeyi içime atmışım. Kiminle, neyimi paylaştım? Arkadaşlarımla, sınırlı şeyler. Kimi zaman doğru, kimi zaman yanlış insanla. Anneme karşı çıkmayı beceremedim. Beni üniversiteye göndermemelerine karşı çıkmayı beceremedim. Karşı koymayı beceremedim.

Mahallede halk eğitimin dikiş kursu açılmış, asla ilgi duymayacağım bir şey. Zorla ona gönderdiler. Piko işini öğrendim. Ara dantel, yakaya dantel koyduktan sonra kenarına yapılan iştir piko. Yaptım, onu da yaptım. Ailemin kararlarına uymak zorundaydım. Böyle bir ortamda yetiştim. Hiçbir arkadaşımın doğum gününe gidemedim.

Çok isteyenlerim vardı benim. Hatta sevdiğim biri vardı. Uzaktan sevdiğim biriydi yani. Evde gelip görmüştü beni. O zamanlar Bozyazı'da oturuyorduk. Onlar yerliydi, ablası beni çok seviyordu. Çocuk Antalya'da TEK'te çalışıyordu. Antalya'da eniştesi ve ablasının yanında kalıyormuş. Benim ağabeyim sağ görüşlüydü. Onlarsa solcu. O yüzden olmadı. Yıl 1981. Ağabeyim sırf bu görüşleri yüzünden vurulmuştur. Bir cuma günü evden çıktı, camiye giderken vuruldu. Hiçbir yere üye değildi, kendi halinde bir öğretmendi. Ama vuruldu işte. Daha önce onu uyarmışlar. Annemlere tembih etmişti, "Olur ya, beni sorarlarsa, o benim oğlum, evde değil deyin," falan demişti. Vurulduktan sonra "Ben daha buralarda durmam," dedi. Babam bir miktar parayı ona verdi. "Ben öldükten sonra paranın geri kalanı İsmet'indir," diyerek bana da küçük bir gelecek hazırladı. Fakat daha sonra ağabeyim o parayı da gelip benim elimden aldı. Yakasını paçasını parçaladı karşımda, kendini acındırdı o para için. Ben de "Aman abi, al o zaman," dedim.

Gelelim tekrar o isteme olayına. Sevdiğim çocuğun ablası öbür ablasının kocasına tembihlemiş, bak demiş, o arada ağabeyim vurulmuştu, "Sakın siyaset konusunu açma, kızın ağabeysi sağcı," demiş. "Bir terslik yapabilir, n'olur bu konuyu açma," demiş. Geldi, istediler. Bizler gelenek ve göreneğe bağlı insanlar olduğumuz için Allahın emri peygamberin kavli ile istenileceğine inanırız. "Kısmetse akraba olmak istiyoruz," diyor adam. Böyle deyince ağabeyim duruyor ve "İnşallah" diyor. Bunun hemen arkasından solculuk konusunu açıyor bilhassa adam. Özer için diyor ki, beni isteyen çocuk Özer, "Benim kaynım solcudur. Ben de solcuyum. Zaten işe de onu ben öyle soktum. Solcu olarak gösterdim. Başka türlü o işe giremezdi". "Benim kaynım benim sözümden çıkmaz," diyor eniştesi Özer'in. "Öl desem ölür Özer," diyor. Sonra ağabeyim geldi bana anlattı. Bu arada babam hiç karışmıyor bu işe. Olaylara o da tanık oluyor, ama o kadar dünya tatlısı ve kendi halinde bir adam ki hiçbir şeye karışmıyor. Çok eli açık, son derece misafirperver, ama aynı derecede de sessiz bir adam.

Evde hâkimiyet annemde ve ağabeyimdeydi.

Neyse, ağabeyim her şeyi anlattı. Bu koşullar altında "Ben seni ona verememe, ama eğer sen çok istiyorsan defol git evlen onunla," dedi. Ertesi gün sabah erkenden ağabeyim uyanıyor atlıyor

arabaya gidiyor. Ben arabanın sesine uyandım. O gün belli ki Özerlerin evine uğradı ve bu işin olmayacağını söyleyip oradan işine gitti. Ben bunu anladım. Bir kutu ilaç içiyorum bunun üzerine. Evde beni baygın buluyorlar. Hastaneye götürüyorlar, midemi yıkatıyorlar. Aradan iki-üç gün geçti. Bizler arkadaşlarla dolaşmaya çıktık. Vitrindeki bir elbiseye bakıyorum. Bir de baktım arkamda bir gölge. "Çok mu beğendin o elbiseyi?" dedi. Bir döndüm baktım arkama ki Özer. "Evet çok beğendim," dedim. "Alayım mı sana?" dedi. "Aaa," dedim, "sen benim neyimsin ki onu bana alasın?" "İstersen alırım onu sana," dedi. Sonra da "Kaçar mısın benimle?" dedi. Enişten gelmiş, böyle böyle yapmış, dedim. "Seni ben de çok beğendim, ama artık olmaz, bitti," dedim.

Uzun boylu, gözlüklü, bıyıklı, zayıf, solcu biriydi Özer.

Bense... Özer'le evlenseydim solcu olurdum. Solun görüşleri her zaman bana daha yakın olmuştur. Ağabeyimin görüşlerini hiçbir zaman benimsememiştim. Sol daha anlamlı geliyordu. Ağabeyimin baskısı beni o tarafa itmiştir, bu kesin. Tutuculuğu... Okulun yaptığı bir geziye katılamazdım mesela. Hiçbir yere göndermezdi beni. Hep evde büyüdüm. O baskıları, annemin ve onun, her türlü tutucu görüşten uzaklaştırmıştır beni. Evet, ben bu yüzden sola eğilim gösteriyordum ve benim bütün arkadaşlarım da solcuydu. İşin aslı ben hep isyankârdım...

On beş gün sonraydı. Haber geldi. Özer de merak ediyordu tabii, enişteşinin neden böyle yaptığını. Enişteşinin apartmanda görüştüğü bir arkadaşı varmış. İçki arkadaşı gibi. Onun kızı varmış, ona söz vermiş meğerse. Aralarında birbirlerine söz vermişler, ama Özer'in haberi yok. Öylesine bir anlaşma işte. Ayrıca kız Özer'in falan da beğendiği bir tip değil. Özer'in anne babası, onlar da bizim oturduğumuz yerdeydiler o zaman, komşuyduk neredeyse, haber gönderip "Bir kız var, gelsin görsün Özer," diye haber gönderdiklerinde enişte bir şey diyemiyor fakat ağabeyimden kaynaklı bu durumu öğrenip bozmak için kullanmaktan da çekinmiyor. Gerçekten işi o enişte bozmuştur. Sonunda Özer o kızla evlendi, bir oğlu oldu. Oğluna Deniz adını vermiş. Sonra duydum ki, trafik kazasında ölmüş Özer. 1994 yılı olmalı.

Beni ilk kez denizin yanında görmüştü. Sanırım o yüzden adını Deniz koymuştu oğlunun...

Bu arada ağabeyim bir çocuğu gözüne kestirmiş. Bana yapacak. İlla yapacak.

Adı Kasım'dı. Çocuk çok yakışıklı, o kadar yakışıklı ki. Ama bir bacağı doğuştan zapzayıf. O çocuk uzaktan uzağa beni seviyormuş. Beni beğeniyormuş. Ben çocuğun pek farkında değilim. Sakat olduğunu biliyorum. Fakat o kadar yakışıklı bir çocuk ki... Yüzünü gördüğün zaman orada âşık olursun, ama bacağını gördüğün anda orada her şeyi unutuyorsun. Ailece de görüşüyoruz. Bu olaydan sonra beni istediler. Gel gör ki çocuk sakat. Benim bir sürü genç kızlık hayalim var. Güzel bir evlilik, el ele dolaşmak. Karıkoca gibi değil de, sevgili gibi dolaşmak. Sevgili gibi yaşamak. Belki kocamda da hep bunları hayal ettiğim için koca bir hayal kırıklığıydı yaşadıklarım. Onca hayal... Hiçbiri gerçekleşmedi, hiçbiri! Ama şimdi düşünüyorum, bunların gerçekleşmesinin hiçbir önemi yokmuş. En önemli şey şuymuş: Evliysen, çocuğun, çocukların varsa yaşam budur. Çocuklarım... Ben onları çok severdim, onlar da beni. Gerçi her anne çocuğunu çok sever. Ama bazen televizyonda görüyorum. Çocuklarını terk edip giden anneleri. Aklım almıyor. Ben açlık çektim, yokluk çektim, ama bir gün onları bu yüzden bırakabileceğim fikrini aklıma bile getirmedim.

Neyse, dönelim o sakat çocuğa. Onunla evlenmem için bana bir sürü şey vaat ettiler. "Ev yapacağız, arsa vereceğiz," dediler. Çok zengin bir aileydi. Ağabeyim de tabii buna hemen "Evet" dedi. Artık iş neredeyse oldu olacak. Onun ve benim ailem deniz kıyısında pikniğe gittik. Orada pantolonunu çıkardı ve denize atladı. Ben de arkasından girdim. Denize girer girmez ilk kez bacağını denizin dibinde o şekilde gördüm. Ve orada şöyle dedim, "Bu iş asla olamaz, yapamam." Oraya kadar içime biraz sinmişti, ama o noktadan sonra devam edemezdim. Orada noktayı koydum ve artık bu işin dönüşü olmayacağını söyledim. Sonradan öğrendiğime göre bana beddua etmiş o kişi. "Ben onu çok seviyordum, onu çok mutlu edecektim. İnşallah o da hiç mutlu olmaz," demiş.

Gerçi bu duruma düşüşümü bu tür beddualara bağlamıyorum. İnanan vardır ama ben inanmıyorum. Şimdi ben şurada dua edeyim. "İnşallah eve gidemeyeyim," diyeyim. "Gidemeyeyim de öleyim." Olacak mı? Hayır. Keşke olsa da ölsem. Keşke ölsem de çocuklarımın yanına bir an önce varsam. Her şey sırasını bekliyor

fikrine inanırım ben. Yazılmış bir kader var, o kader bizi bulacak. Allah'a inanır mısın, diye sorarsan, inanırım. Ne kadar diye sorarsan, bilebildiğim kadar cevabını veririm. Ötesini bilmem.

Dini ibadetlere gelince... Zorla yaptırdıkları için bir zamanlar evet, ama artık hayır. Ailemin baskısı yüzünden bir süre sonra bu da tersine işlemeye başladı bende. "Pantolon giyme," diyorlardı, ben giyiyordum. Yıllarca "Başını ört" dedi ağabeyim bana, ben de inadına örtmedim. Gitti başı örtülü bir kadınla evlendi kendisi mesela. Bende ise hep ters tepki yarattı yaptıkları, söyledikleri.

Bu deprem olayından sonra kapanan kadınlar varmış. Ben böyle bir şey düşünmedim. Çünkü hayattaydım ve çalışmak zorundaydım. Çalışma ortamım başı açık olmayı gerektiren bir yerdi. Bir tekstil fabrikasında santral memuru olarak çalışırken başımı kapatamazdım. Çalışmak zorundaydım, çünkü ilk celsede kocamı boşamayacak, onu uğraştıracaktım. Bu yüzden ilk mahkemeden sonra para yardımı alamayacaktım. Dolayısıyla çalışmak ve karnımı doyurmak esastı. Örtünmek o yüzden pek aklıma gelmedi. Peki hiç aklımdan geçirdim mi? Evet. Ne zaman biliyor musun? Pijamayla dışarıda yatarken, enkazın orada. Pijama üstü askılı, altı şort biçiminde bir pijama. Öyle dışarıda betonun üzerinde yatıyorum. Komşular arada sırada gelip gidiyor, "Çok az kaldı çıkaracağız çocuklarını, sabret" diyorlar. Ben yarı çıplak bir haldeyim. Ailemden almış olduğum o eğitim var ya, demek nasıl kafama kazınmış, o anki görüntümün günah bir görüntü olduğunu düşünüyorum. Yıllarca bunu öğretmişler bana. İşte o an şöyle dedim: "Allahım çocuklarım sağ çıkarsa kapanacağım." Çok ciddi ve samimiydim bu sözlerimde. Gene de o anki dileğim, o bana öğretilenlerle ilgili bir dilek değildi. İçimden gelen bir dilekti. Allah o dileğimi kabul etmedi. Eğer öyle bir Allah varsa dileğimi kabul etmeliydi o anda. Bir tanesini bile bana vermedi. Bir tanesini bile verse kapanacaktım.

(Bu arada gözyaşları yanaklarından süzülür.)

Belki de bu benim kaderimdi gerçekten. Keşke bir dağ başında olsam da çığlık atsam. "Aman Allahım!" diye bağırsam. Sonra bir toplumda yaşadığımı hatırlayıp susuyorum. İnsanların arasında olduğumu hatırlayıp bağıramıyorum.

(Sessizlik... Epey bir sessizlik giriyor araya.)

Kasım olayı da öylece bitti. Şu sakat oğlan. Ve ben hep çalış-

mak istiyordum. Upuzun bir yedi yıl geçmişti. Siyaset durulmuştu. O ara ağabeyim Mersin'e gitti. Sonra hep birlikte Mersin'e gittik. Bir gün caddenin birinden geçerken, camın birinde "Eleman aranıyor" diye bir ilan görüyor ağabeyim. İçeri giriyor. Bir gazete. Gazetenin çıktığı bir yer. Orada çalışmaya başladım.

Çalışmama izin verdiler. Yerel bir gazetede muhabir olarak işe başlamıştım. Beni sarmıştı. İşimi çok seviyor, zevkle yapıyordum. Tam üç ay sonra evleneceğim erkek işyerime geldi. Patronumun yeğeniydi. R. ile orada tanıştım. Ankara'da okuyordu, fakat okula ara vermiş, Mersin'e gezmeye gelmişti. Daha sonra her gün gidip gelmeye başladı gazeteye. Kısa süren sohbetlerimizin ardından bana evlenme teklif etti. Ailemin karar vereceği bir iş olduğunu söyledim ona; çünkü problemlerle dolu bir hayatı ve geçmişi vardı. Anne ve babası o küçük yaştayken başka bir kadın yüzünden ayrılmış. Aile perişan olmuş tabii. Bir de kız kardeşi vardı. Boşanma durumu çok etkilemiş ikisini de. Ailem için çok önemli, benim içinse son derece önemsiz olan bir durumu vardı: Alevi'ydi. Biz Sünni'ydik. Buna rağmen ailemi zor da olsa ikna etmiş, bir buçuk ay gibi kısa bir süre içersinde evlenmiştik. Nohut oda bakla sofa misali bir hayata başladık.

Onu ilk zamanlar, o günlerde sevmemiştim, hayır. Açıkgörüşlülüğü beni çarpmıştı. O da solcuydu. Özer'den çok daha koyu solcu. Allah tanımazdı, bir kere. Bunu da evlendikten sonra öğrendim.

Ailem o yanını anlayamadı. Anlayamadan da evlendik.

Aman ne vaatler, ne vaatler. Seni şöyle yaşatacağım, böyle yaşatacağım, pantolonlar giydirteceğim, deri pantolon, deri ceket, filmlerdeki gibi motosikletli bir hayat yaşatacağım falan. Ankara'da şöyle yaşayacağız, böyle yaşayacağız. Sonra bunların hiçbirini hatırlamadı. Hatırlamak işine gelmedi.

İşin aslı sefalet dolu günlerdi. Ailelerimiz karşı çıktıkları için yardım etmiyorlardı. Eşim benden önce bir evlilik daha yapmış. Kız ancak beş ay dayanabilmiş ona. Onun ailesinin kızgınlığı da bu yüzdendi. Okul bitmeden bir evlilik daha yapmıştı R.

Evliliğimizin ilk altı ayı sefalet içersinde geçtiği gibi R. sudan sebeplerden dolayı iki kez terk etmişti evi. Anne ve babasının yaşadıklarından ötürü korkunç sorunluydu. Sürekli kavga ediyorduk. Aileme geri dönemiyordum. Bir keresinde dönmek istemiş, ama

"Sen yaptın, sen çekeceksin" zihniyetiyle karşılaşmıştım. Bir daha da buna yeltenmedim. Bu altı aylık sürenin ardından R'nin okula başlaması gerekiyordu. Ankara'ya gittik. Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü son sınıfında öğrenciydi o zaman. Küçücük bir ev tuttuk ve o okuluna başladı. Yıl 1986. Ankara'ya yerleştikten dokuz ay sonra büyük kızım doğdu. Aile olmuştuk, evimize neşe gelmişti. Ama kısa sürdü. Kızım üç aylıkken R. okulunu bitirmiş Ankara'da özel bir laboratuvarda biyolog olarak çalışmaya başlamıştı. Tekrar mutsuz günlerin başlangıcıydı. İşyerindeki biyolog bir kızla yeni bir ilişkiye başlamış, evi ihmal eder olmuştu. Kızımı ve beni gözü görmüyordu. Eve bakmıyor, kira vermiyor, her akşam sürekli içiyordu.

Uzun ve güç uğraşlardan sonra bu kızı buldum ve onunla konuşmayı başardım. R. ona bir kızı olduğunu fakat kızının altı aylıkken öldüğünü, eşiyle ayrı yaşadığını ve boşanmak üzere olduğunu söyleyerek ilişkiye girmişti. Ben kıza doğruları söyledim ve onu ikna ettim. "Kızım yaşıyor," dedim. Boşanmak gibi bir niyetimizin olmadığını anlattım. Onunla şöyle bir karara vardık: Onları buluşma yerleri olan pastanede basacak ve tam suçüstü yakalayacaktım. Gerçekten de böyle oldu. R. şok olmuş renkten renge giriyordu. Evde olup biten her şeyi anlattım ona, büyük bir kavga çıkardı ve evi terk etti.

Kızımla yapayalnız kaldım. Ankara gibi büyük bir şehirde ne yapacağımı bilemiyordum. Annemi yanıma alarak iş aramaya başladım. Ankara Emniyet Müdürü'nün yardımıyla büyük bir otelde santral memuru olarak işe başladım. Komşularımdan aldığım giysi ve ayakkabılarla işe gidip geliyordum. Kızıma annem bakıyordu. 38 kiloya düştüm. İşyerinde bana verdikleri kahvaltılıkları yemiyor, anneme ve kızıma götürüyordum. Otel müdürü bunu fark etti, beni yanına çağırıp onları benim yememi istedi. Eve götürmem için de ayrıca yemek verileceğini söyledi. O gün hem çok sevinmiş, hem de utancımdan yerin dibine geçmiştim. Bir hafta boyunca onunla karşılaşmamaya özen gösterdim, yüzüne bakacak halim yoktu. Bu arada R. beni mahkemeye vermişti boşanmak için. Üç-dört ay sonra ilk mahkemeye gittim. Elime ayağıma kapandı, kızımız için ona bir şans vermemi istiyordu. Kızımı düşündüm. Sadece onu.

Hiç değilse bu noktada kaderimi değiştirmeyi becerebilirdim.

"Hayır" demeyi becerebilseydim...

Uzun ikna girişimleri sonucunda barışmayı kabul ettim. O yalnızlık bir yıl sürmüştü. Barıştığımızda R. işsizdi. Annem onunla barıştım diye memlekete geri döndü. R. tek başına evde kızımıza bakamıyordu. Her yer pislik içersindeydi. İşten çıkmak zorunda kaldım. Tek geçim kaynağımız vardı: R. at yarışları kuponları dolduruyor onları hipodromda satıyordu. Çok cüzi bir para geçiyordu eline, onunla geçiniyorduk. Sonra askerliğe müracaat edip imtihana girmeye karar verdi. Bu arada ben ikinci kez hamileydim. Hata üstüne hata yapıyordum. Hata yaptığımı bile anlamıyordum. R. çocuğu aldırmamı söylediği halde aldırmadım. Doğurmaya kararlıydım. Belki bir erkek çocuk. Belki o zaman tam bir aile oluruz. O tam bir erkek çocuk hastasıydı. Ailesinin tek erkek çocuğu olduğu için kendisinin de bir tane olmasını istiyordu.

İmtihana girmiş, asteğmen olarak kazanmıştı. Acemilik için Tuzla Piyade Okulu'na gitmesi gerekiyordu üç ay boyunca. Sefalet ve yokluk yakamızı bırakmıyordu bir türlü. İkinci kızım böyle bir sefaletin içine doğdu. R. yıkıldı tabii. Üç aylık acemilik döneminden sonra kurada Kırklareli'ni çekmiş, hep birlikte oraya gitmiştik. Eskiye oranla biraz daha iyiydik. Askerliğini maaşla yapıyordu. Orduevinde çok ucuza yemek yiyebiliyorduk.

Sonra olmayacak bir şey daha oldu. Ben yine hamileydim ve bilmiyordum. Kızımı emzirdiğim için regl olmuyordum. Bu yüzden hamile kaldığımı anlayamamıştım. Karnımın büyüklüğünden şüphelenerek test yaptırdım. Fakat her ne hikmetse menfi sonuç vermişti. Hastaneye gidip muayene olmaya karar verdiğimde karnımdaki çocuk dört buçuk aylıktı. R. aldırmamdan yanaydı. Fakat dört buçuk aylık çocuğu alacak doktor bulamıyorduk.

Komşumuzun tanıdığı bir doktor bulmuştuk. Çocuğu alacağını, yalnız bunun bize 1.5 milyona mal olacağını söyledi. Sene 1989. 1.5 milyon iyi paraydı. Eşimin iki aylık maaşıydı. Nakit paramız zaten yoktu. Çaresizdik. Çalmadık kapı bırakmadık, ama o parayı bulamadık. Zor koşullarda da olsa bu çocuğu doğuracağımı söyledi R. Fakat ikimizde de "Üçüncü de ya kız olursa" stresi vardı. Bu arada R. askerliğini bitirmiş ve tezkeresini almıştı. Karnımdaki çocuğum beş aylık olmuştu artık. Büyük kızım üç buçuk, öteki bir yaşındaydı. Kırklareli'nden Bursa'ya taşındık. Görümcem Bur-

sa'da, kayınvalidem Yalova'da oturuyordu. Biraz bu yüzden. Bize orada iş bulmuşlardı. R., özel bir klinikte biyolog olarak çalışmaya başladı. Yeni kader çizgimizin başlayacağı yer olan Bursa'daydık artık.

Sonra oğlum oldu. Zübeyde Hanım Doğumevi'nde. R. de ben de sevinçten uçuyorduk. Ona R'nin babasının adını verdik: Balkıray. Bu işe sonradan görümcem ve kayınvalidem pek bozulacaktı. Hele kayınvalidem... Kendisini, sekreteriyle aldatmış bir adamın adının torununa takılmasına çok içerleyecekti. Gerçi sonra aramız düzelecek, bizlere, özellikle R. para kazanmaya başladıktan sonra, sık sık gelmeye başlayacak fakat oğluma başka bir adla –Muratcan diye– seslenecek, bir türlü ona Balkıray demeyecekti. Bense o sıra oğlan doğurmanın keyfiyle hastanedeki yatağımda büyük bir kasıntı ve şımarıklık içerisindeydim. Oğlumun gözlerinin içine baka baka, onu okşaya okşaya...

Artık iki kız ve bir oğlan annesiydim. R. de erkek çocuk babası olmanın keyfiyle eve daha çok bağlanmış, bize çeşit çeşit hediyeler alıp duruyordu. Yıllar sonra da olsa evimizin eksiği olan eşyaları tamamlamaya çalışıyordu. Velhasıl mutluluğumuza diyecek yoktu, keyfimiz tamdı. Standartlar göz önünde bulundurulursa çok düzgün ve parmakla gösterilen bir aile olmuştuk. R. işine devam ediyor, var gücüyle çalışıyordu. Bu arada patronundan gelen bir teklifle beş buçuktan sonra yapılan tahlillerin yüzde otuzunu alması kaydıyla gece on bire kadar çalışması için bir teklif gelmişti R'ye. R. de benimle konuşarak bu şartlarda daha çok para kazanacağını, refah içinde yaşayacağımızı, evimiz, arabamız olacağını söyleyerek bu işi kabul etti. Her gece on bire kadar çalışıyordu artık. Çok güzel para kazanıyordu. Her türlü ev eşyasını almıştık. Özel günlerde bana altın hediyeler almaya başlamıştı.

Bu çalışma saatleri aile düzenimizi bozmuş, sosyal hayatımızı tamamen yok etmişti. Üç çocukla evde boğuşarak, çoğunlukla zorlanarak, kimi zaman ağlayarak onları tek başıma büyütmeye çalışıyordum. R. ile tam birbirimizi göreceğimiz saat olan on birde ikimiz de yorgunluktan bitap bir şekilde yatağa düşüyorduk. Konuşacak halimiz bile kalmıyordu. Karşılığındaysa çok para alıyorduk. R., bu gece işinin en fazla beş-altı ay süreceğini söyleyerek bana söz vermiş, ama para tatlı gelmiş ve işi bir türlü bırakamamıştı.

Günler, aylar, yıllar geçmiş, o felaket gecesi ânına kadar, gece on birlere kadar çalışma faslından vazgeçmemişti.

Diyorum ya, hep mutlulukları kısa, mutsuzlukları uzun yaşadım, bu ev mutluluğum, ekonomik rahatlık pek fazla sürmemişti. R'nin erkek çocuk hevesi ve zevki çabuk geçmiş gece hayatı, bar, pavyon, kadın, kız olayları başlamıştı. Sanki bize nazar değmişti. Artık ne beni ne de çocukları gözü görüyordu. O kadar zenginliğin içerisinde yokluk yaşamaya başlamıştık. Gece on birlere kadar kazandığı paraları pavyonda kadınlarla sabaha kadar yiyordu. Eve para bırakmaz olmuştu. O zamanlar beş yaşında olan kızım bir sabah kalkmış, "Anne kahvaltıda zeytin yok mu?" demişti. İçim cız etmişti. Bırakın peynir, salam, yumurtayı, zeytin bulamaz olmuştuk. Anne yüreği buna dayanamazdı. Bir şeyler yapmalıydım. Kırık bir yüzüğüm vardı. Bir de büyük kızımın kulağında bir çift küçük halka küpe. Onları aldım ve doğru kapalı çarşının yolunu tuttum. Altınları sattım ve karşılığında eve peynir, zeytin, yumurta ve balla döndüm. Çok güzel bir kahvaltı yapmıştık...

Sonra kavgalar geldi. İki kız, bir oğlan çocuk annesi olan ben artık dayak yemeye de başlamıştım. Sudan sebepler yüzünden. Niye kapıyı geç açtın? Niye suratın asık? Niye parayla idare etmeyip para istiyorsun? Hayat çekilmez bir hal almıştı. Çocuklarım benim yediğim dayakları saklandıkları yerden korkuyla seyrediyorlardı.

Boşanmamız gerekiyordu. Yediğim dayaklara dayanacak gücüm kalmamıştı artık. Komşularımın yardımıyla bir avukat tutup mahkemeye verdim. Bunu duyduğu zaman R'nin aklı başına geldi. Vaatler, sözler, yeminler... Artık düzelecekmiş. Artık dövmeyecekmiş. İnanmamayı beceremedim. İnanmak zorundaydım. Gidecek yerim yoktu. Hele hele maddi gücüm, hiç. Babam büyük kızım doğduğunda vefat etmişti. Annem ise öğretmen maaşıyla geçinmek durumundaki ağabeyimin yanında kalıyordu. Ağabeyimin yanına üç çocukla gidemezdim.

İnandım. Mahkemeyi geri aldım. Geriye kala kala zoraki bir evlilik kalmıştı. Bu arada büyük kızım ilkokula başlamıştı. Evde iki çocukla uğraşırken okuldan gelen kızımın dersleriyle de ilgileniyordum. Çocuklarım bana aşırı derecede düşkündü. Çünkü babalarından korkuyorlardı.

Benimse hayallerim... Hiç de düşündüğüm gibi biri çıkmadı R.

Tutucuydu bana karşı, ailem kadar olmasa da tutucu. Sadece bol kesim olanından pantolon giyebildim. Naylon çorap giyeceksin derdi. Hamileyken bile, o sıcak günlerde bana naylon çorap giydirtti. Bir keresinde evden çıkmışız, yarı yola kadar geldik. Baktı ki naylon çorap giymemişim. Eve geri gelip naylon çorap giyip çıktığımı hatırlıyorum. Ahım şahım bir kadın değilim, ufak tefek bir kadınım, kim bakar bana, üstelik hamileyim. Ama hayır... Her yönden çok açıkgörüşlüydü, ama karısına karşı, hayır. Kendi ailesi çok açık saçık gezen bir aileydi, kendi karısının, ailesinin öyle olmamasını istiyordu.

"Bak sen hem solcusun, ileri görüşlüsün, dön kendi ailene bak, bir de bana bak," desem de boştu. "Ben senden sorumluyum," derdi bana. Benzeri şeyleri kızlarına da yapardı. Sitede, Yalova'da göbeği açık giysileri vardı küçük kızım Pelin'in. Süsüne düşkün cicili bicili giysiler giymekten çok hoşlanırdı. Daha altı yaşındaydı... Eşim kızımın bu tutumuna kızardı. Ona şöyle derdim: "Sen babaları olarak bunlara bu şekilde izin ver. İleride kocaları böyle giydirmeyecek onları. Bırak keyfini çıkarsınlar. Bırak bütün keyiflerini bizde çıkarsınlar. Bizde görsünler..."

Bense annemden göremediğim her şeyi sundum onlara. Annemin beni öptüğünü bilmem. Annem Doğu kadınıydı. Bilmezdi. Şefkat göstermenin ayıp olduğunu düşünürdü. Etrafında her şeyin değiştiğini görse de değiştirmezdi kendini.

Ama asıl ağabeyim, her şeyime o karışırdı. Devletin annem için verdiği parayı bile almak istedi benden. Ben de vermedim. Neymiş, araba alacakmış. Ben bir başıma kalmışım, başımı sokacak bir evim yok... O parayı ağabeyime vermediğim için rahatsız değilim. İçim son derece huzurlu.

Depremden sonra, kayıplardan ötürü 2 milyar liraya yakın param oldu. Devlet ölenlerin birinci derece yakınlarına can bedeli vereceğini açıklamıştı o günlerde. Kişi başına 750 milyon lira. Yarısını ben, yarısını kocam aldı. 4 milyar 200 milyon lira da kocam ve çocuklarımla bir zamanlar birlikte yaşadığımız evden aldım. Boşanma sus payı olarak. Toplam 6 milyar bir param oldu. Hepsini birleştirip Bursa'nın dışında bir eve girdim. Peşin aldım. 2001'in mayıs, haziran aylarıydı. Ama ev bitmedi. Yaza bitecek taşınacağım. O evin bitmesini bekliyorum, kiradayım, 40 milyon kirası. Al-

dığım maaş zaten 140 milyon (kitabın basıldığı tarihte ise artık bir işi de yoktu İsmet'in. Ekonomik kriz gerekçesiyle "depremzede" olarak aldıkları İsmet'i işten çıkardılar). Kirayı verince ve diğer zaruri harcamaları da işin içine katınca akşam yemeğine yiyecek bir şeyim kalmıyor. Kendime bir cep telefonu almak zorundaydım. Tek lüksüm buydu. Bana çok gerekliydi ama. Şu an onun taksitlerini ödüyorum. Zaten bir ayın içinde sadece tek bir şey yapabiliyorum. Giysimi aldım, onun taksitlerini bitirdikten sonra başka bir şeyler alıyorum kendime. Buna hayat denmez aslında, iki yakam bir araya gelmiyor. Oysa tüm sıkıntıların ardından son beş yılım çok iyiydi, çok rahattım. Yediğimiz önümüzde, yemediğimiz arkamızdaydı.

Eskiden Marlboro sigarası içiyordum. Şimdi de aynı sigarayı içiyorum. Maaşımdan kalan 30 milyonu ona veriyorum. Sorabilirsin, bu sıkıntı içerisinde niye hâlâ Marlboro sigarası içiyorsun diye. Doğrudur. Mahkemeden sonra R. "Eski lüks hayatın devam edecek. Yine Marlboro içeceksin, merak etme. Seni o lüks içerisinde yaşatmaya devam edeceğim. Sana o parayı vereceğim," diye vaatte bulunmuştu. Tabii bu vaat gencecik bir kadınla evleninceye kadarmış. Ona dedim ki: "O lüks hayatı kendim devam ettireceğim. Yine Marlboro içeceğim. Et almayacağım, ama Marlboro içeceğim."

Hep Marlboro içtim. Ölene kadar da Marlboro içeceğim. Her şey değişse de... Biliyor musun, depremden sonra beni gelip istediler. "Tamamen kapanırsa evleniriz," dedi biri. O beni görmüş pek beğenmiş, ama ben onu görmedim. Ben çalıştığım için ve de beş yıl sonra emekliliğimi alacağım için bu teklifi kabul etmedim. Benim için özgürlüğüm çok önemliydi. Hâlâ öyle. Şu anda da evliliği düşünmüyorum. Sonra komşumun bu konuda bir ısrarı oldu. Fakat o kişiyi de kabul etmedim. İstemedim, daha doğrusu beğenmedim. Kendisinin ilk evliliğinden bir kızı varmış. İki saat kadar oturdu, bir kahve içti. Sonra da bu hikâye kapandı.

Evlat edinmeye gelince... Anne olarak değil de belki bir abla olabilirim ona. Şu an sokağa bırakılmış o çocuklardan birini alıp annelerinin onlara yapmış olduğu bu hainliği unutturmak için bakabilirim. Ama annelik yapamam. Ayrıca şu an buna yeltenebileceğim ekonomik imkâna da sahip değilim. Keşke elim bu kadar dar olmasa...

Cinsellik konusunda ise... Depremden sonra bir ay uyutmuşlar

beni. O bir ayı hiç hatırlamıyorum. Ondan sonra da bir yıl sürekli ilaç aldım. Zaten ilaçlardan dolayı cinsel bir istek duymuyorum. Ayrıca kocamın bana yapmış olduklarından ötürü bütün erkeklere karşı bir soğukluk yaşıyorum. "Bütün erkekler aynıdır" diyorum. Tanısam da tanımasam da bütün erkekler aynı. Şu an cinsellik istiyor musun, diye sorsan cevabım hayır olacaktır. Hayır, istemiyorum. Bir erkeğin sıcaklığını duyduğum anda o türden bir istek içimde canlanabilir tekrar. Ama öyle bir erkek yok etrafımda. Bu sıcaklığı hissettirebilecek birileri çıkmadı. Çoğu insan bana depremzede gözüyle bakıyor. Bir erkek tarafından acınarak sevilmek istemiyorum. Bana kimse depremzede gözüyle baksın istemiyorum. Bu yüzden kendime bakıyorum. Taksitle giysi alıyorum. Yeter ki insanlar bana o gözle bakmasınlar. Yalova'dan geçerken ağladım mesela. Herkes bana üzüldü. Böyle olmasın diyorum, ama arada kaçıyor işte.

Yalova'dan geçiyordu otobüs. Sabah. Yalova'da ne kadar çok sabahı paylaşmıştım çocuklarımla. Kahvaltıdan önce bir sigara. Daha çok sinirliyken. Kahvaltıdan sonra bir sigara. Rahatlamış, gevşemiş. Çocukların sesi... Sıradan tek bir günü özledim. Hani kalkmışım ve "Günayyydınnn!" diye seslenmişim onlara. Keyfim de –hayret– yerindeymiş o sabah.

Ağladım, ağladım... Yavrularım için, o günler için... Tek bir sıradan gün için. Yalova'dan geçen bir otobüsün peşinden onca anı beni İstanbul'a doğru uğurladı başka, bambaşka bir sabah. Her şey değişmiş, bitmiş, sonlanmış. Bir sabah. Herhangi bir sabah. Yalova'dan geçerken bir otobüs. Tam da o sıradaydı. Karşı yolun orada üç çocuklu bir kadını, yanlarında kendilerine bir şeyler söylemeye çalışan bir adamı fark etmeden, farklı bir zaman dilimi içersinde feribota doğru devam etti otobüs. Otobüsün içinde yalnız bir kadın vardı.

Bütün sevgi ve şefkati bende bulmuştu çocuklar. Hele küçük kızım... Anneler için çocuklarını birbirinden ayırt etmek zordur. Hepsi aynı derecede sevilirler. Ben de hepsini aynı derecede seviyor, hepsi için aynı oranda üzülüyordum. Lakin hepsinin bendeki yeri ayrıdır. Hepsinin hamilelik ve doğumlarında ayrı ayrı olaylar yaşadığım için bende ayrı ayrı izleri vardır. İşte o izleri hatırlayarak seviyordum onları. Küçük kızımdan önce R. ile bir ayrılık ya-

şamıştım. O eve döndükten sonra küçük kızıma hamile kalmıştım. Zor bir hamilelik dönemiydi. Yokluk vardı, işsizdik. Buna rağmen düşünmeden, aptal bir şekilde hamile kalmıştım. Hep kocam eve daha çok bağlanır, beni daha çok sever diye. O bebeği doğurmuştum. Doğurmuştum doğurmasına da... Onca ilgisizliğin, horlamanın, hakaretin, sevgisizliğin içinde ne işe yaradı, bilmiyorum. Her yıl on beş günlük tatilde Mersin'e giderdik çocuklarla. Mersin'de Hastane Caddesi'nde yeni bir bina yapılmıştı. Elli iki katlı. Türkiye'nin en büyük, en yüksek binasıydı. Şaşırmıştık görünce. Kızım o yüksek binayı görünce ilk sözleri şunlar olmuştu: "Anne sana bir şey olursa kendimi bu elli iki katlı binanın en üstünden atarım." Kızmıştım. "O nasıl söz, bir daha duymayayım," demiştim. Fakat gerçek şu ki bana olan sevgisi diğerlerine göre bir başkaydı.

Bugün onların olmadığı bu hayatta ben onlar için ölemiyor, ölmeyi başaramıyor, onların olmadığı havayı soluyordum. Yaşıyorum, ama zevk almadan, amaçsız. Tek amacım yatağa düşüp kimseye muhtaç olmadan, onların yanına gideceğim günü sabırsızlıkla beklemek. Kim bilir belki bugün, belki yarın, diye dualar ederek.

Oğlum üçüncü sınıfa gidiyordu. Tipik bir Türk oğlan çocuğuydu. Kafası çok güzel çalışmasına, akıllı bir çocuk olmasına rağmen ders çalışmayı pek sevmezdi. Oyun ve futbol oynamak onun için en güzel şeylerdi. Derslerini üstünkörü yaptıktan sonra futbol oynamak için sokağa fırlardı. Benim ve kendisinin babasından yediği dayaklar yüzünden o da babasından korkuyordu. Büyüyünce polis olacağını, babasını korkutacağını söylerdi. Oğluma iki kızdan sonra sahip olmuştum, babasına karşı yüzümü güldürmüştü, tarif edilmez bir duyguyla seviyordum onu. Sanki benim için evlat değil bir sevgili, bir koca, bir baba, bazen de bir ağabeydi. Karışık bir tutkuydu ona duyduğum. Oğlumda da benimkine benzer bir tutku vardı bana karşı.

Bu arada kızlarımın ideallerini de anlatmadan geçemeyeceğim. Büyük kızım siyasal okuyarak vali olacağını söylerdi. Küçük kızım ise doktor. Olurlardı da. Yürekten inanıyorum. İkisi de çok çalışkan ve terbiyeliydiler. Küçük kızım ilkokula giderken öğretmeni onun için "Matematik profesörü" derdi. Soru tamamlanmadan cevabını verirdi. Sınıftaki arkadaşlarına evinde ders verir, matematik çalıştırırdı. Öğretmeni derdi ki, "Bu olmasa ben kimin yüzüne

bakarak ders anlatacağım, beni tasdik ediyor, benim bile yanlışlarımı buluyor." Karne günü okula ben de giderdim. Gururla, savaşı kazanmış komutan edasıyla, sanki onlar değil ben okula gidip geliyordum, karneyi ben alacağım heyecanıyla. Fotoğraf makinesini kapar iki saat evvelinden okula giderdim. Öğretmenleri, "İsmet hanım seni tebrik ediyoruz böyle çocuklar yetiştirdiğin için," derlerdi. Sanki havalarda uçardım o zamanlar.

Böyle böyle 1999 yılının yazına geldik. Çocuklarımın üçü de karnelerini almış, üçü de pekiyi ile sınıflarını geçmişlerdi. Yine o sevmediğim yazlığa gitme günü gelmişti. Yazlık Yalova'daydı. Ama 99'a gelmeden önce bu evin hikâyesini anlatmam gerek.

Kayınvalidemin başımıza sardığı o ev, yazlık. R'nin annesi gergin bir kadındı. Aslında acılı bir kadındı. Benden pek hazzetmezdi. Bize her gelip gittiğinde, oğlu görmeden, hissetmeden mutlaka bir huzursuzluk verecek laflar söyleyerek çekip giderdi. Bir kadın olduğu için, yaşadıklarının hiç de kolay olmadığını düşünerek ona yaklaşmaya çalışıyordum. Aldatılmış bir kadındı. R. beni aldattığı zaman şöyle demişti: Ee, armut dibine düşer... Dedim ya, yine de onu anlamaya çalışırdım. En büyük takıntısı oğlumun ismiydi. Bir keresinde bana oğlundan boşanmamı teklif etmişti. Boşanacakmışım da, oğlanın ismini değiştirecekmiş, para verecekmiş, falan filan...

Bir sürü evi vardı kayınvalidemin. Bir sürü evden bir tanesi de bize düştü. Yalova-İstanbul karayolu üzerinde Çiftlikköy'den sonraki Engin Sitesi. 60'lı yıllarda yapılmış 35-38 metrekare büyüklüğündeki dairelerden biriydi. Sıvaları dökülmüş, çatısında kiremitler kalmamış. İşte sonumuzu bu ev hazırladı. Kayınvalidem benden habersiz evi bize vermişti. Her şey olup bitmiş, oğluna daireyi teslim etmişti. Oğlu da benim nabzımı yokluyordu. İtiraz ettiğim zaman bunu yapmaya mecbur olduğunu, bu daire için annesine para bile verdiğini, başka paramız kalmadığını, tatil için, çocuklar için ideal bir yer olduğunu tekrarlayıp duruyordu. Bizi oraya gitmeye mecbur bıraktı. Dediğine göre, bu daire satılıkmış, annesi haber vermiş alır mısın diye. R. bir miktar para gönderiyor almak için, ama annesi onun parasını almayarak oğluna hediye ediyor evi. Fakat tapu annesinin üstüne. Öldükten sonra oğlunun olacak... R. bu şartları kabul ederek daireyi annesinden teslim almış. Bize de iş

bittikten sonra haber vermişti. Önceden haber verse kabul etmeyeceğimi biliyordu. Bu ev yüzünden günlerce onunla tartıştık. "Ben gitmem," diyorum o "Gideceksin," diyor. Kadınsan, sosyal güvencen, ekonomik özgürlüğün yoksa kocanın dediğini maalesef yapmak zorundasın. Kavgalar yanımıza kâr kaldı.

1993 yılının yazı. Daha o zaman sadece büyük kızım okula gidiyordu ve tatile girmişti. Karnesi pekiyilerle doluydu. Babası karne hediyesi olarak bisiklet almıştı ona. Yazlıkta sürmesi için. Hakikaten yazlıktı burası, çocuk için ideal bir yerdi. İlk giriş kapısı olan Demirli Kapı'da bekçi kulübesi vardı. Kapıyı bekçi açıyordu. Denize kadar uzanan bir yolun sol tarafında dörder katlı yan yana beş daireli bloklar sıralanmaktaydı. 15 bloklu bir siteydi. Bizimki H blok 3. kattaydı. Uzaktan şöyle bir baktım, hiç içime sinmemişti. Ama yapacak hiçbir şey yoktu. Dedim ya, çocuklar için idealdi. Kapısı demirli, bekçili, denize kadar uzanan asfalt yol bisiklet sürmek için çok uygundu. Güvenilirdi. Ama denizi çok kirliydi. Marmara'ydı, temiz olmasına imkân yoktu. Temiz olduğu saatler çok azdı. O zaman girdin girdin, yoksa kaçırırsın deniz keyfini. Bunların dışında bol ağaçlı ve çiçekli bir yerdi. Bence en güzel yanı bu olsa gerek. Havası çok temiz, adeta insanın iştahını açıyordu. Ben de beğeneceğim bir yönünü bulmuştum. Bulmak zorundaydım. Yoksa orada üç ay geçmezdi. Bir de gazinosu vardı sitenin, deniz kenarında. Çay, meşrubat içebiliyor, okey oynayabiliyorduk. İşte bir yazlık evimiz olmuştu!

Çocuklar siteye bayılmıştı. Çok sevmişlerdi. Apartman dairesi olan kışlık evimizden sonra onlara ağaç, yeşillik ve çiçekler içerisinde, rahatça koşup oynayabilecekleri bu alan çok cazip gelmişti. Bisiklete biniyor, denize giriyorlardı. Bense kayınvalidemlerin olan o yazlığı bir ömür boyu düşünemiyor, bir gün R'yi ikna ederek başka bir yazlık alabiliriz, diye düşünüyordum. O yıl oraya ayak bastığımızda kayınvalidem ve eşinden boşanmış görümcem karşıladı bizi. Güler yüzlü ve sevecendiler. Çocukları seviyor, bana hoş geldiniz diyorlardı. Evin anahtarını verdiler, kapıyı açtık ve girdik. Evin dışı kadar içi de çok eskiydi. Sahibi ölmüş, mirasçılar satmış. Üç-dört yıldır boş duruyormuş. Bakımsız bir haldeydi. Sıvalar, badanalar dökülüyordu. İçindeki birkaç parça eşya da çok eskiydi. Temizlik yapıp eskileri attıktan sonra kendi getirdiğimiz

eşyalarla o yıl idare ettik. R. gece on birlere kadar çalıştığı için ancak hafta sonları gelip bir gece kalıp tekrar Bursa'ya dönüyordu.

O zamanlar çocuklar çok küçüktü. Sadece onlarla ilgilenebiliyordum. Çamaşırlarını yıkamaktan, yemek yapıp onları takip etmekten ötürü hiç keyif çatamıyordum. Çocukların keyfine diyecek yoktu. Deniz, bisiklet, oyun... Benim sıkıntımın ise kimse farkında değildi.

Haziran ayını atlatmış temmuza girmiştik. Görümcemin kızının doğum günüydü. İyi başlamıştı, eğleniyorduk. Kayınvalidemler benim eşimi kıskandığımı biliyordu. Bunu da her fırsatta kullanıyorlardı. R'nin teyzesinin kızına doğum gününde dansöz kıyafeti giydirmişlerdi. R'ye bir de içkili sofra hazırlamışlar... Bu duruma çok sinirlenip doğum gününü terk edip evime gittim. R. arkamdan gelip bana kızıp bağırmaya başladı. Ben de herhalde biraz ağır cevaplar verdim ki beni dövmeye başladı. O saatte hazırlanıp sabah Bursa'ya döneceğimi söylediğimde bana inanmamıştı. Ağlayarak sabahı zor ettim. Onca şeye katlan, bir şeyler söylediğin zaman üstüne dayak ye. Yok bu kadarına katlanamazdım. Tatil mi, işkence mi belli değildi. Sabahın ilk ışıklarında çocukları hazırlayıp özel eşyalarımı da alarak evden kışlık evime, Bursa'ya gitmek üzere yola çıktım. Otobüs bekliyordum. R. yanıma geldi. Özür diledi, çocuklar ne olduğunu anlamıyor, ama benim yanımda olmak onlara en güzel tatilden daha güzel geliyordu.

Yalova'da bir sabah vaktiydi. Temmuz güneşi yeni doğmuş. Asfaltın üstünde gölgeler büyüyor, uzuyor. İlerdeki dağlardan hayali bir kekik kokusu geliyor. Yanımdaki üç çocuk dizlerimin arasına sıkışmış. Hayatımın neresinde yanlış yaptım, neden bu asabiyet? Dördümüz birbirimizin içine çekilmişiz. Bursa'ya gidiyoruz. Peki ya sonrası? Hayatı yeniden başlatabilecek güç neden yok bende? Eksik olan ne peki? Bir evden bir eve. Bir nefretten ötekine. Kızgınlık kızgınlığın içine geçmiş. İçim kör bir yumak, ucu gitmiş, sonu belli değil. Bir evden bir diğerine. Bir çemberden öteki çemberе. Dön İsmet dön. Ha babam dön. İsmet, duyuyor musun? İsmeeeeeet? Elma dersem çık, armut dersem çıkmaaaaa! İsmet sakın çıkma! İlk önce annen bulacak seni, sonra ağabeyin, sonra kocan, sonra kaderin. Sakın çıkma İsmet, hiç çıkma.

– Benim adım İsmet değil ki. İslim, benim adım. Urfa'da kız ço-

cuklarına İslim, oğlan çocuklarıma da Müslüm adını koyarlar. Ben Mersin'de büyüdüm ya, orada adımı yadırgadılar. İslim ne biliyor musun? Trenin bacasından çıkan is. "Ben trenin bacasından çıkan is değilim," dedim anneme. "Bu ad değişecek," dedim. Mersin'de bir komşumuz vardı. Yahudi'ydiler. Bir kızları var adı Jülyet. "Niye benim adım Jülyet filan değil de İslim?" diye sordum anneme. İslim'miş, yok trenin isiymiş. Annem, "Tamam, peki" dedi. Tuttu ismimi İsmet yaptırdı. O yıllarda başbakan olan İsmet İnönü hastasıydı. Hasta CHP'li. Nüfus kütüğü beni erkek bellemiş, yıllar sonra askerlik yoklamasına çağrıldım. Kısacası, anlayacağın, bir gün bile kendim olamadım.

Yalova'da bir sabah. Hız sınırına uygun süren bir otobüs geçiyor önümüzden. Üç çocuklu bir kadını, kendisine bir şeyler söylemeye çalışan bir adamı karşı yolun orada görüyor, farklı bir zaman dilimi içerisinde yoluna devam ediyor.

Kışlığımıza dönmüş, R'nin yakarışları, vaatleri beni ikna edememiş, yolumdan ilk defa döndürememişti beni. Her şeyi göze almıştım. Orada yaşadıklarımı bir tek ben biliyordum. Bir-iki hafta R. ile küs kaldık. Daha sonra normale döndük. Ben bir şeyler anlatınca hak vermişti. Ya da öyle görünüyordu. Az değildir o.

Bunun sonucunda 1994-95 yaz aylarında yazlığa gitmedik. İkna olmadım. R'nin paraya pula düşkünlüğünü biliyorum. İçinden, "Ya ev giderse" düşüncesini geçirdiğini de. İçi içini yiyor, biliyorum. Gitmiyorum. Her şeyin farkındayım, ama hiçbirini üstüme almıyorum. Umursamaz davranıyordum. Sonunda beni iknadan vazgeçip annesini ikna yollarını aramaya başladı. Derken kayınvalide 4 Mart 1996'da oğlumun doğum gününde çıktı geldi. Kendince ağız yapmaya başladı. Yok efendim iki yıldır yazlığın bizlersiz hiç tadı yokmuş, yok efendim her ailede böyle şeyler olurmuş, bizleri çok özlemişmiş. Aklı sıra beni kandıracak. Gerçi... Kandırdı. O tür konuşmaların ardından benim gibi bir insana küs durmak yakışmazdı. Kucaklaşıp barıştık. Gerçi içgüdülerim başka şeyler söylüyordu, ama olsun dedim. Diyordum ki belki de bu iki yıllık kararlılığımdan biraz olsun ders almışlardır, artık bana yüklenmezler, benimle uğraşmazlar. Tüm bunları, biraz da çocukları düşünerek o yıl tekrar yazlığa gittim.

Kayınvalidem, görümcem ve kızı, teyzeleri bizi yine sitenin dış

demir kapılarının olduğu yerde güler yüzle bekliyorlardı. Arabadan inip hiçbir şey olmamış gibi sarılıp kucaklaşıp şakalaştıktan sonra evimize gittik. Kapıyı açıp içeri girdiğimde şok olmuştum. Görümcem, tapusu annesine oturması bize ait olan evi iki yıllık yokluğumuzda kedi-köpek yuvası yapmış, her yeri kirletmişti. Ses çıkarmadım. Hiçbir şey söylemeden temizliğe girişmiştim. Benim kaderimdi bu.

O yıl fena geçmedi. R'nin ailesi temkinliydi. Fazla gelip gitmiyor, daha resmi olmaya özen gösteriyorlardı. Ama yüz ifadelerinden hakkımda ne düşündüklerini açık bir şekilde okuyabiliyordum. Onlara karşı saygılıydım her zaman olduğu gibi. Benim bu saygımı çoğu zaman suiistimal etmişler, kullanmışlardır. R'nin hatırı için yine saygıda kusur etmemeye özen gösterirdim. R. üstelik, Allah var, bana sonsuz yetki vermişti o sene, yeter ki ev elden gitmesin. Eğer annesi beni huzursuz edecek olursa onları kovma, ilişkimi koparma, hatta görüşmeme yetkisini bile vermişti. Ama aynı site içerisinde olup, aynı yolu, gazinoyu, kumsalı paylaşarak böyle bir ilişki yaşamak olanaksızdı.

Mümkün olduğu kadar az gidip geliyorduk birbirimize. Ne kadar az görürsem o kadar az iğnelenirim, diye düşünüyordum. Böyle stresli tatil olur mu, olur. 38 metrekare ev elden kaçmasın da. Evet evet, tek sebebi buydu. Bende böyle para ve mal tutkusu yoktur. R'de bu tutku vardı. Ona karşı anlayışlı olmaya çalışıyor, geçmişinde ve çocukluğunda yaşadığı şeylerin kolay olmadığını düşünüyordum. Bana vermediği sevgi için çok üzülürdüm. Kahrolurdum, acaba beni sevmiyor mu, diyerek. Çok düşünmüşümdür bunu. Ama teselli ederdim kendimi sonra.

Hayat bir zindandı kısacası. Bir arada yaşamak için sebepler buluyordum. Bulmak zorundaydım.

Ve böyle diye diye 1999 yazı geldi. Okullar tatil olmuştu. Ertesi günü yazlığa gitmek üzere yola çıkmıştık. İsteksizdim. Hiç gitmeyi istemiyordum. Bu yüzden R'yle tartışmış, küsmüştük. Yol boyunca konuşmamıştık, sanki olacaklar içime doğmuştu. Eve gelmiş eşyaları yerleştirmiştik. Çocuklar hiçbir şeyin farkında değiller. Bisiklete binmenin, oyun oynamanın mutluluğunu, sevincini yaşıyorlar. Onların bu mutluluğu benim mutsuzluklarımı biraz da olsa hafifletiyordu.

Bu sene Adana'da ağabeyimin yanında kalan annem de bizi ziyarete gelmişti. Onu da yazlığa götürmüştük. Annem çok yaşlı ve hastaydı. 85 yaşındaydı. Üstelik yıllar önce yakalandığı katarakt hastalığının iyi tedavi edilmemesinden dolayı iki gözü de görmüyordu. Onun bakımını da üstlenmiştim. Günlerim iş yaparak, anneme bakarak geçiyordu. Tatil benim için tatil değildi. Çok sinirli bir insan olup çıkmıştım. Tatil bir an evvel bitse de kışlığa dönsek, diye her gün dualar ediyordum. Kayınvalidemler... Sonunda onlara oğlumun adının Muratcan değil, Balkıray olduğunu söyledim. "Üstelik bu ismi ben değil sizin oğlunuz koydu," dedim. Bunu söylemek için altı yıl beklemiştim. Günlerce benimle konuşmadılar, günlerce. R. geldiği zaman ona olayı anlattım. Annesiyle konuşmaya gitti. Ne konuştuklarını hiçbir zaman öğrenemedim. Zaten R. bana hiçbir şey anlatmazdı. Konuşmadık, ama yine tartıştık. Böyle yaşaya yaşaya temmuzun son günlerine geldik. R. yeni aldığımız zaman boyatamadığımız kışlık evimizi o yıl boyatmaya karar vermişti. Biz yokken boyacı tutarak bütün evi saten boya yaptırmıştı. Tabii bütün ev kir pas içinde kalmıştı. Temizlenmesi gerekiyordu. Dönüşümüzde yapsam üç çocuk ve annemle zor olacaktı.

Ağustos ayının başıydı. Yemeklerini yapıp hazırladıktan sonra büyük kızıma annemi ve kız kardeşini emanet ederek yanıma oğlumu alıp Bursa'ya gittim. O gün akşama kadar evi temizledim. Döndüğümüzde temiz olarak girer rahat ederiz, diye düşünüyordum. Bilemezdim o evde, temizlediğim o evde on beş gün sonra, canlarımın, ciğerlerimin, on beş yıl uğraşıp, didinip zorlukla büyüttüğüm, benim yaşama sevincim olan çocuklarımın mevlitlerinin yapılacağını.

Akşam oldu ve temizlik bitti. Tekrar Yalova'ya döndük oğlanla. Kızlar ve annem iyiydiler. Küçük kızım beni bir günde özlemişti. Boynuma sarıldı, dakikalarca öptü.

Aşırı bir sıcak vardı. Her yaz gibi değildi. Çocuklar günde iki üç kere denize giriyorlardı. Hafta sonu cumartesi öğleden sonra R. geldi Yalova'ya, her zamanki gibi. Balkonda akşam yemeğini yedikten sonra yürüyüşe çıktık. Hava çok sıcaktı. Balkonda oturmaya devam ettik. Gece saat on bir, on ikiye geliyordu. Çocukların üçü birden babalarına yalvarmaya başladılar. "Baba n'olur artık tatili burada bitirip Bursa'ya gidelim. Yarın seninle dönelim, odamı-

zı, evi çok merak ediyoruz," diye. Babaları şu cevabı verdi: "Her yıl eylülün birinde zaten dönüyoruz. Şurada ne kaldı? On beş gün. Bak ne güzel bisiklete biniyor, denize giriyorsunuz. Gidip de apartmana niye tıkılasınız? Hem şimdi sizi götürsem iki gün, bilemedin üç gün sonra sıkılıp 'Baba bizi gezmeye götür' diye beni bunaltıyorsunuz. Sizi şimdi götüremem. Ağustos ayını bitirin bir bakalım. Eylülün birinde birlikte döneriz. Ben sizi almaya geleceğim. On beş gün daha sıkın dişinizi." Çocukları susturmuştu. Yataklarına gidip uyumalarını söylüyordu.

Çocuklar uyudular. Gece on ikiyi geçiyordu. Çok yavaş bir ses tonu ve yalvaran bir sesle "R. götürmek istemiyorsun ama ben de bıktım artık, içimde korkunç bir sıkıntı var, n'olur bizi götür, yarın seninle birlikte dönelim," dedim. "Sanki birileri boğazımı sıkıyor, n'olur yalvarıyorum gidelim," dedim. O anda bağırmaya başladı. "Zaten çocukları da sen işliyorsun, onun için onlar da gitmek istiyor, hayır götürmeyeceğim," diyor başka bir şey demiyordu. Sustum, yapacak bir şey yoktu. Küsmüştük. Gittim yatağıma yattım, uyudum.

Sabah olduğunda R'nin erkenden kalkıp gittiğini fark ettim. Kızmıştı belli ki. Kızgınlığından beni uyandırmadan kahvaltı yapmaksızın çekip gitmişti.

15 Ağustos 1999 Pazar günüydü. Çocuklar uyanmıştı. Birlikte kahvaltı yaptıktan sonra çocukları denize götürdüm. Öğleden sonra tekrar yüzdüler. Bisiklete binip oyun oynadılar. Onlar akşamı unutmuşlardı bile. Ama ben R'nin bizi niye götürmek istemediğini, ısrarla on beş gün daha kalmamız konusunda diretmesini bir türlü anlayamıyor, sıkıntı içinde günü geçirmeye çalışıyordum. Bir de küs ayrılmıştık. Konuşmadan sessizce kalkıp gitmişti. Bunun da bende yarattığı bir huzursuzluk vardı. Çok sinirliydim.

16 Ağustos Pazartesi. Sıradan bir gündü. Zaten üç-dört gündür kapılar açık yatıyorduk. Çocuklar denize girmek istediler. Kıyıya gittiğimizde bir de ne görelim, kıyıdan en az üç dört metre ilerisine kadar ölmüş deniz anası. Denizin maviliği görünmüyordu. Deniz yok. İrili ufaklı, değişik renklerde bir sürü deniz anası. Denizin suyu banyo yaptığımız suyun sıcaklığındaydı. Belli ki aşırı sıcağa dayanamamışlar. Tabii çocuklar denize giremedi. Öğleden sonra tekrar gittiğimizde deniz anaları çıkan hafif rüzgâr ve dalgalar yü-

zünden biraz azalmıştı sanki. Çocuklar sevinç içinde suya atladılar. Suya elimi soktuğumda inanılması güçtü, hiç bu kadar sıcak deniz suyu görmemiştim. İlk defa oluyordu. O gün çocuklar denizde daha uzun süre kalmış, oyunlar oynamışlardı. Su sıcak diye. Eve gelip de akşam yemeğimizi yedikten sonra erkenden uyumuşlardı. Her akşam benimle birlikte dışarı çıkar, sitemizin gazinosunda otururduk. O gece çok yorgun düşmüşlerdi. Onları öptüm, iyi geceler diledim. Saat onu gösteriyordu. Dışarı çıkmak için kapıya yaklaştığımda küçük kızım "Anne!" diyerek seslendi. "Anne seni bir kere daha öpebilir miyim?" diye sordu. "Kızım az önce öptün ya," dedim. "Olsun, bir kere daha öpeceğim," dedi. "Tamam," deyip ona sarıldım. Defalarca öpüştük. Onu öptüğüm için kıskanmasınlar diye öteki ikisini de tekrar öpüp iyi geceler dedikten sonra evden çıktım.

R'nin teyzesinin kızıyla sitemizin gazinosuna gittik. A. eşinden ayrılmıştı, bir oğlu bir de kızı vardı. Muhabbet edip çay içerdik. Sabahları uykudan geç uyandığımız için her gece gazinoda üçe, dörde kadar otururduk. Akşama kadar iş yapıyor, çocukların peşinde geziyor, çok yoruluyordum. Benim için orada oturmak dinlendiriciydi. Gece bir buçuğa kadar gazinoda oturduktan sonra eve gitmek üzere kalktık. Ağır adımlarla yürüyor, dertleşiyorduk. Evimin yanına geldiğimizde orada bulunan salıncaklara oturduk, sohbete başladık.

Salıncakların ağır ritmi...

....

Saat iki buçuğu bulduk. "Biraz daha oturalım, uykum yok," diyordu. "Ne olur ben eve gitmek istiyorum içimde bir sıkıntı var, uykum da geldi," diye yineleyince, "Tamam," dedi.

Kapıdan girdiğimde çocuklar mışıl mışıl uyuyordu. Annem de uyuyordu. Büyük kızım ve oğlum R'yle yattığım yatakta uyumuşlardı. Uykuları bölünmesin diye onları kaldırmadım. Oğlumun yatağına çarşaf serip, pijamalarımı giydim. Onları tek tek öpüp açılan üstlerini örttüm.

Büyük kızım bir genç kızdı artık. Vücudunu bana elletmezdi. Sıcaktan üstünü açmıştı. Dışarıda kalan o güzel bacaklarını defalarca öpüp sevdim. Uykudaydı, bana müdahale edemezdi. İlk defa bacaklarını elliyor öpüyordum! Oğlum onun yanında duvar tara-

fındaydı. Ona uzanamadım, öpemedim. Bir defa daha öpemedim. Keşke onu da son bir kez öpebilmiş olsaydım.

Saat üç gibi tuvalete gittim. Dişlerimi fırçaladım. Mutfağa gidip çocuklardan artakalan bardaktaki kolayı içtim. Tel kapıya çengeli takıp yatağıma gitmek üzere döndüm. Çocuklarla benim aramda üç, bilemedin dört adım var. Bir adım attım. Korkunç bir gök gürültüsüyle elektrikler kesildi. Karanlık...

"Yağmur yağacak," dedim içimden. "Yağmur yağacak İsmet, meraklanma, sadece yağmur. Yarın daha iyi olacaksın İsmet," dedim kendi kendime, "Hele bir yağmur yağsın da..."

17 Ağustos 2001'den Sonra

Mevlit günü evimiz çok kalabalıktı. Sağolsun bütün konu komşu bizdeydi. Bana destek olmak için gelmişlerdi. Birkaç kişinin dışında herkes gözünü dikmiş bakıyor, beni inceliyordu. Acaba nasıl ağlıyor, nasıl yaşıyordum? Neler neler yaşıyordum kim bilir...

Bir tek kadın bana bakmıyordu. O da oğlunu beş-altı ay kadar önce trafik kazasında kaybetmişti. Bana bakmasına gerek yoktu.

Sevdiğim komşularımdan, arkadaşlarımdan, eski çevremden kaçmamın nedenlerinden biri de bana yöneltilmiş bakışlar, o bakışlardaki sorulardır. Gerçi yeni çevremde de var soru soran, bana bakıp duran meraklı gözler...

Enkaz Altında İki Çocuğu ve Polis Eşini Kaybeden Gülay Ozantürk: "Ben Gölcük'te Büyüdüm, Değirmendere'de"

Sallantıda uyandım. Sağ tarafıma döndüm ve çocuklarıma bakarak öylece yattım... Çocuklarıma bakıyorum... Öylece uyuyorlar... Onlara bakıyorum... Eşimin az önceki sesi kulağımda: "Endişelenmeyin, deprem oluyor." Sesi her zamanki yakınlığında bana.

Geçmişin tahayyülümde canlanışı:

Evet ilk görüşte aşk vardı. Birbirimizi sevdik. Karşılıklı. Görücü usulüyle tanışmış, öyle evlenmiştik. Görücü usulüydü, çocukluğumuz aynı mahallede geçmişti. Birlikte oynadıklarımız, hayal gibiydi ama vardı. Genç kızken düşünür dururdum, "Çocukluğumda beni koruyan biri vardı, kimdi o?" diye. Onu ilk gördüğümde anladım kim olduğunu.

Gölcük/Değirmendere:

1990'ın aralık ayıydı. Kapıdan girdi. Tamam, dedim. Tamam. İşte bu o adamdı. O gece, o söz gecesinde saat üçe kadar oturdular bizde. Biz de, ikimiz, yan odada. Kapıdan girdiğinde vitrindeki fotoğrafa takılmıştı gözü. O an o da beni hatırlamıştı.

"Ben yedi yaşındayken sana âşıktım," diyor.

Ben gülümsüyorum.

O zamanlar üç yaşında kadarmışım ben.

"Seni o zamandan korumaya başlamıştım ben," diyor.

Ben gülümsüyorum.

Yan yana oturuyoruz.

"Pantolon giymeme izin verir misin?" diye soruyorum.

Babamdan görmedim, sen giydirir misin?

Gerçi hacı sürmesi sürerdim, makyajsız çıkmazdım sokağa. Ekmek almaya bile gitsem devamlı makyaj yapar ruj sürerdim,

---

Bu yazı 21 Eylül 2000 tarihinde 1968 doğumlu Gülay Ozantürk ile yapmış olduğum söyleşinin, onun cümlelerine dokunmaksızın oluşturulmuş, kısaltılarak kurgulanmış bir halidir. Bir bölümü *Öküz* dergisinin Mart 2001 sayısında yayımlandı.

ama pantolon başka. Babam giydirmiyordu. Orta ikiye kadar giyebilmiştim. Ondan sonra, hayır.

Söyle bakalım şimdi: Babamdan görmedim, sen pantolon giydirir misin bana?

Bana şöyle cevap veriyor: İki kişi giyerken üçüncü kişi sen olabilirsin.

Demek ki giydirecek, diyorum.

Adıyaman:

Evlendik. Evliliğin ilk yıllarında pantolon giyemedim. İlk evlendiğim sıradaysa bluzlarım yarım kolluydu, kısa filan giymedim, giydirmedi. Aslına bakarsan ben de giymek için en ufak bir istek duymadım. Giyeceklerimin şuyuna buyuna karışıyordu, ama oturduğumuz yer bizi belirleyen bir yerdi. Hem onu, hem beni. Sonra bir baktım depremden önceki sene iki kot pantolon alıp getirmiş. O pantolonlar enkazda kaldı deprem ânında. Depremden sonra hastaneye eşimin iş arkadaşları ve onların eşleri geldiler, sağ olsunlar çok yardım ettiler. Çok çok seviyorum kendilerini. Daha önce tanımıyordum hiçbirini, şimdi hepsini çok seviyorum. İnsanın annesi babası, yeri geldiğinde kardeşleri böyle koşturmaz. Hastaneden çıkacağım zaman üstüme giyecek bir şeyim yoktu. Onlar bana tişört ve kot falan almışlardı. Allah'tan beyim depremden önce pantolon giymeme izin vermişti, çünkü öbür türlü giymek için onun ölümünü bekliyormuşum gibi olurdu ve giyemezdim. Daha önce eliyle getirdiği için şimdi daha rahat giyebiliyorum. Daha rahat oluyor, daha derli toplu oluyor pantolon.

Evet, polis karısı olmak kolay değildir. Terörle mücadelede çalışan bir sivil polisin karısı olmak. Lojmanda olduğumuz için bazı şeylere daha çok dikkat etmek zorundaydık.

Eşim şöyle derdi: Senin benim eşim olduğunu nereden bilecekler? Bir şey söyleseler çekip vurmam gerekir, bunu söyleyen polis bile olsa.

Adıyaman böyle bir yerdi. Lojmanlarda kalıyorduk. Kızımı, oğlumu orada, Adıyaman'da doğurdum. Evet, polis lojmanlarında oturuyorduk. Hemen kızım olmuştu. Onu büyütüyordum. Onu büyütmekle meşguldüm, çünkü eşimin çok işi vardı.

Polis maaşıyla geçinebiliyorduk ama birikim olmuyordu, aldık-

larımızı borca yatırıyorduk. Mesela, Çiller dönemindeki artış zamanında bir borca girmiştik ve o zaman o komik zam sonucunda çok zorlanmıştık. O zammı hiç yapmasa daha iyi olurdu. Bu yüzden diğer bazı polis arkadaşlar ek iş bulmaya yönelmişti. Çünkü ailelerini geçindirmek zorundalar.

Biz de şunu düşünüyorduk: Yani çocuklarımız üniversiteye gitmiş olsalar, biri küçük okula gitmiyor, biri ancak ilkokulda, işte o zaman ne yapardık diye. İlkokula giderken bile kızımın okul kıyafetleri, kitapları, bayağı bir yük tuttu. Üniversiteleri düşünmeye başladık. Bir yandan da üçüncü çocuğu düşünüyorduk. Oğlum 1994'te doğdu. 2000 yılında bir üçüncü çocuğumuz olur diye düşünüyorduk. Çoğu arkadaşımıza söylemiştik de. "2000 yılında bir çocuğumuz olacak, bilin," demiştik. Keşke elimdekiler kalsaydı diyorum şimdi... Eşimin çok yoğundu işleri. Başka işte çalışması mümkün değildi. Mesela ben eşimin birkaç günlük görevden gelip birkaç saatlik dinlenmeyle yine göreve çağrıldığını biliyorum. Bir ara kızım okula giderken hiç görüşemiyorlardı. Hiçbir polisin bayramı yok, doğru dürüst tatili, aile hayatı yok, sohbet yok. Eşim "Kızımı bir öpeyim," diye uykusundan kaldırıp seviyordu.

Bütün polis eşleri böyle yaşıyor. Çocuklarını kendileri büyütüyorlar. Adıyaman'dan İstanbul'a tayinimiz çıktığında eşim görevde olduğu için evi yalnız başıma toplamıştım. Kutuları dolduruyordum, kutular bitiyordu. Sonra bekliyordum ki eşim gelsin bana kutu getirsin. O geliyordu çarşıdan kutu bulup getiriyordu, kutular gene doluyordu ve ben gene kutu getirsin diye eşimi bekliyordum. Yerleşme sırasında Allah'tan annemler yanımdaydı...

Adıyaman'dayken evde tek başına kalmaktan çok korkuyordum. Bütün ışıkları yakardım. Yatak odasının kapısını kilitleyip öyle uyurdum. Bazen yanıma bayıltıcı sprey, bazen böcek öldürücü alır öyle yatardım. Hani olur ya eşimin mesleğinden ötürü bir şey olur. Çalıştığı yere çok yakınız, hani bağırsam camdan duyulur, gene de bazen bağırmaya fırsatım olamayacakmış gibi geliyordu bana. Her ihtimale karşı bu spreyler yatağın altında bulunsun isterdim. Komik tabii. Bir de ben polis olmak istiyordum. Kızlığımdaki en büyük hayallerimden biriydi bu. Bu korkaklığımla nasıl polis olacaktım, onu da bilmiyorum. Herhalde biraz heyecanlı bir tipim, o yüzden. Evet, ben biraz hızlı yaşarım. Yürümemi görsen

koşar gibi. Sanki arkamdan biri kovalıyor. Seyrettiğim filmler de öyle, korkulu, vurdulu kırdılı falan. Polis olamadım, ama polise vardım. Hâlâ derim keşke polis olsaydım. Genç kızken birkaç polis istemişti beni. Babam da vermemişti beni onlara, polis oldukları için. Ondan sonra nasıl oldu bilmiyorum, bu işi kabul etti babam. Galiba sivil polis olduğu için eşim. Ben tamam deyince, babamın da sesi çıkmadı. Normalde ölümle burun burunalar diye damat olarak polislere pek sıcak bakmıyordu. Fakat depremden sonra bu durum da aşıldı. Ben beyimin, polis olduğu halde, silahlı çatışmalara girdiği halde çatışmalarda ölmeyeceğinden çok emindim. İçimde öyle bir şey vardı. Önsezi. Gerçekten de bir şey olmadı orada. İstanbul'a geldik, o da Terörle Mücadele'ye geçti. Bir gün "Gülay," dedi, "Diyarbakır'a gidelim mi?" "Valla," dedim, "yaşımız genç, biraz İstanbul'da yaşayalım, biraz yaşlandığımız zaman, yani orta yaşlarda, gene bir Diyarbakır, Doğu yaparız. Biraz hayatımızı yaşayalım." Adıyaman'da evliliğimizin dört senesi geçmişti, ben oraya gelin gitmiştim. Gerçi hiçbir zaman Doğu gibi gelmemiştir bana Adıyaman. Beyimle düşünürdük hep. Adıyaman'a gidip bir bakarız demiştik. Oradaki eski ahbaplarımızı görürüz, manavımızı bakkalımızı dolaşırız diyorduk. Bir zaman sonra insanın hoşuna gidiyor. Arıyorsunuz o ortamı. Şu anda elime bir fırsat geçse kendim için de düşünüyorum bunu. Orada gerçekten mutluydum. İstanbul'da olduğumdan çok daha mutlu. Eşimin İstanbul'daki çalışma temposu daha yoğundu. Kendimize vakit ayıramıyorduk. Fakat Adıyaman'da öyle oluyordu ki on beş gün gidiyordu, ama iki gün evdeydi. İstanbul'da böyle bir şey olmuyordu. İstanbul büyüktü. Başbakanlık Toplu Konutları'ndaydık. Oradaki dostlarım da iyiydi, ama konutlar apartmandı. İnsan ancak asansörde birini görebiliyor. Fazla insan tanımıyorsunuz. Adıyaman ise bambaşkaydı. Çocuklarım orada büyüdü, oraya göre yetişti. Aslında kızım Adıyaman'a göre, oğlum İstanbul'a göre yetişti. Buna karşın kızımın konuşması çok düzgündü. Şu anda otursa benden çok daha güzel şeyler anlatabilirdi. Her yerle ilgili, hayatla ilgili... Mesela yedi yaşındaydı, ben hamur yapıyordum o kızartıyordu, kahve yapıyordu. Evi süpürüyordu, toz alıyordu, yani şimdi benim kolum kanadım kırıldı. Çay yapıyordu, çay götürüyordu. Beş buçuk yaşında falandı, ben çayı hazırlıyordum, o tepsisiyle birlikte babasına götürüyordu. Ta-

nıyan arkadaşlardan, yani görüşmüş olduğum insanlar, komşularım, onlar kat kat fazla şeyler söyleyeceklerdir. Herkesle her konuda konuşurdu. Evlilikten tutun da yemek yapmaya kadar. Bana gelirdi, "Anne," derdi, "yemeği nasıl yapıyorsun? Soğanı kavurduktan sonra ne koyuyorsun, kıyma mı, salça mı? Ondan sonra ne yapıyorsun?.." Yani böyle devamlı soruyordu, ev işleriyle çok ilgiliydi. Böyle olması hoşuma giderdi.

Onun ne olacağını düşünmemiştim, kendi arzusuyla karar versin diyordum. Doktor olması çok hoşuma giderdi. Hafta sonları muhtaç olanlara gidip parasız baksın. Eşimin de öyle olmasını isterdim. Ben kendim olamadım belki o yüzden. Başkalarına yardım edebilmek de bir mutluluk. İstanbul'daki arkadaşlarım kızımın konuşmalarına bakar, geleceğin Çiller'i, başbakanı derlerdi. Kim bilir belki de olurdu. Başarılıydı kızım, Çiller gibi olabilirdi – Çiller'i sevdiğimden değil ha!

Sonrasında tüm bu olanlar...

Keşkelerle geçiyor zaman.

Keşkeler:

Evet kararsız bir insanım. Çok. Yapacağım bir şeyi uzun uzun düşünürüm. Sonra bir türlü karar veremem. Depremden sonra eski keşkelerimin yerini yenileri aldı. Keşkelerimden biri de geçen kış içindi. Bir arkadaşın gününe gitmiş, fal baktırmıştım. Oradaki bir arkadaşın kızı bana fal bakmıştı. "Abla sen bu önümüzdeki yaz izine gitmek istemiyorsun," dedi bana. "Sen burada yalnız görünüyorsun, beyin nerede, bir sorun falan mı var," dedi. "Eşler arasında oluyor tabii," dedim. Fakat tam olarak ne gördüğünü söylemedi. Gene de şöyle dedi: "Sen bu falda yalnız görünüyorsun. Çocuklar falan da yok."

İşte bunu anlayamazdım. Her şeyin en kötüsünü düşünebilirdim de çocuklarımdan ayrı düşmek aklımın alacağı bir şey değildi. "Olsa olsa babalarıyla gezmeye gitmişlerdir, bu yüzden yalnız duruyorumdur," dedim, içimi rahatlattım. "Abla be, sen bu tatile hiç çıkma," dedi falıma bakan kız.

Gerçekten de ne ben, ne beyim Gölcük'e gitmeyi istiyoruz o yaz.

Tayinimiz nihayet İstanbul'a, Halkalı'daki Başbakanlık Toplu

Konutları'na çıkmıştı. Biraz İstanbul'un keyfini çıkaralım istiyorduk. Gerçi Adıyaman'ın yerini hiçbir şey tutamazdı. Oradaki insanlardan gördüğüm o iyilik... Onlar çok çok iyi insanlardı. Ne bileyim orayı kendi memleketimiz gibi hissediyorduk. Memurlara karşı çok çok iyiydiler. Oysa İstanbul... Komşuluk yok, merhaba diyeceğin birilerini bulmak için zaman gerekiyordu. Şimdi elime bir fırsat geçse, kendim için söylüyorum, gidip Adıyaman'da bir dolaşmak isterim. Manavına, bakkalına bakmak. Çarşısında gezerim. Dedim ya beyimle ortak hayalimizdi bu – 2000 yılında üçüncü bir çocuk hayaliyle birlikte.

Keşke izne çıkmasaydık...

İstanbul'da kalmak, İstanbul'u biraz solumak iyi olabilirdi. Üstelik evde de bir sürü işimiz vardı o yaz. Gene de eşim izne çıkınca, "Hadi gidelim," dedi. "Gölcük'e, Değirmendere'ye gidelim. Annemlerin orası çocukların sevdiği bir yer. Eğlensinler. Biz de biraz dinleniriz."

Temmuzun üçünde erkek kardeşim, eşi ve yeni doğmuş bebekleriyle bize gelmişti. Dönüşlerinde kızımı da yanlarına alıp Değirmendere'ye götürdüler. Sonra biz evi derleyip toparlamaya koyulduk.

Evet, evin kâğıt falan yapılması gerekiyordu.

Keşke yaptırmasaydık...

Her yeri tertemiz yaptık. Halıfleksleri temizledim, koltuklar yıkandı. Halı makinesiyle her şeyi pırıl pırıl yaptık. "Mutfaktaki tezgâhı değiştirelim," demişti eşim. Ben "Hayır," demiştim, "nasıl olsa lojman." Benden sonrakine kalsa ne olur, kalmasa ne olur. Sonra yatak odasına lambalar aldık. Kızımı telefonla arayıp haber verdik: Çok güzel lambalar aldık.

Kızım evin o halini hiç göremedi. Tatil dönüşü olmadığı gibi, geçmişimiz de o evin, o lojman dairesinin, sekizinci kattaki o dairenin, tertemiz, pırıl pırıl, halı şampuanıyla yıkanmış halıfleksleri̇nde kalıverdi. Artık biz yoktuk. Biz yoktuk. Sesler yoktu. Hiçbirimiz yoktuk.

Keşke diyorum...

Deprem olduğu zaman biz kayınvalidemin evindeydik. O gün, yani pazartesi deniz kenarında gemiler falan gidip geliyordu. "Ay," diyordum, "ne kadar çok top atıyorlar. Yerin düzenini, dengesini

bozuyorlar." "Toprağın altında devamlı hareket var," diyordum. Hem bu düşünceler, hem de bir gece önce, pazarı pazartesiye bağlayan gece gördüğüm rüya aklımdan çıkmıyordu. Sabah kahvaltısında kayınvalideme anlattım. Beş-altı katlı bir evden düşüyordum. Güya İstanbul'daki bir arkadaşın evindeymişiz. Balkondan düşüyorum ve sol tarafımı sürükleyerek merdivenlerden çıkıyorum. Ama bu arada niye düştüğümü görmediler, benimle ilgilenmediler diye kızıyorum. Sol tarafım ağrıyor, çok acıyor.

Ben depremde de sol tarafımdan darbe aldım.

Kayınvalidem "Canın acıdı mı?" diye sordu.

"Çok yandı," dedim. "Çok acı duydum."

Onunla da son kahvaltımızdı bu.

Kahvaltımızı yaptık. Çocuklarım dışarıda oynamaya çıktılar. Karşımızda deniz. Evle denizin arasında bir yol vardı. Hep onu diyorum. Şunu düşünüp dururdum: ya çocuklar denize düşerlerse, nasıl kurtarırım ben? Ya yangın çıkarsa, bu evden nasıl kurtuluruz?

Evin önünde bir salon, arka tarafa doğru tren yolu gibi bir koridor. Orada üç oda vardı. Biz en dıştakinde kalıyorduk. Balkonlar camla kaplanmıştı ve kilitliydi. Üstelik balkon kapısına da kilit konmuştu. Hem yandan hem üstten iki kilit takmıştı rahmetli kayınpederim balkon kapısına. Arada uzun bir koridor var dedim ya, onu salona bağlayan kapıda da bir kilit vardı.

O evde yatmaktan çok rahatsız oluyordum. Bir şey olursa biz buradan nasıl kaçarız, diyordum.

O akşam yatmadan önce hep kilitleri açayım istedim. Dışarıdaki camların kilitlerini, balkon kapısının kilitlerini. Ama ya hırsız girerse, dedim sonra.

Aslında hiçbir şey değişmezdi, ama keşke camlar açık olsaydı...

Gecenin bir vakti çocuklarımı tuvalete kaldırmak için uyandım. O arada asıl depremden önce ufak ufak sarsıntılar olmuş. Belki de ona uyandım, farkında değilim. Canım o sıra su içmek istedi, ama koridorun kapısı kilitli olduğu için üşendim. Normalde hep bir bardak su alırdım yanıma, ama o gün almamışım. Sonra ne gereği var, dedim, sabah olur içerim. Tam yatağa yatmıştım şöyle geçti içimden: Çocuklarımı bir öpeyim. Karşılıklı yatıyoruz. Onlar iki divanda biz iki divanda. Öpeyim dedim işte. Sonra dedim ki, "Ee, kaçmıyorlar ki yarın öperim, uyanmasınlar."

Hiç uyanmadılar.

Depremden hemen sonra kızıma seslendim ses çıkmadı, "Gizem," diye seslendim. Oğluma seslenmedim. Çünkü eğer acı çekiyorsa ve sesimi duyarsa daha çok acı çeker, diye düşündüm. Zaten kızım yaşıyor olsaydı seslendiğimde cevap verirdi, o yüzden de cesaret edemedim. Beyimle konuştuk. Kayınvalidemle kayınpederim yan taraftaydılar. Onlar da ânında vefat etmişler.

Yan taraftaki binanın üç katı üzerimize çökmüştü.

Bizim ev sağlam değilmiş. Öyle dediler. Fakat yan taraf dengemizi bozdu. Arada iki tane bahçe var, bayağı bir mesafe aslında. Eşimle konuştuk helalleştik. "Gülay, buraya kadarmış, hakkını helal et," dedi. "Helal olsun, sen de hakkını helal et," dedim. Oradan çıkamayacağını biliyordu. O sırada dışarısı nasıl, diye düşündüm. Allahım bir dışarısını göreyim, dedim. O sırada dışarıdan sesler gelmeye başladı. O sırada kıyamet kopuyor sandık. Dışarıdan sesler gelince anladık ki kıyamet sadece bize kopmuş. İnsanlar hareket etmeye başladılar, aşağıdakiler yukarıdakiler... Tabii onlar da çıkış yolu arıyorlar. Onlar yürüdükçe tozlar dökülüyor. Yukarıdan tavan dökülüyor, parça parça dökülüyor; fakat bizim bulunduğumuz yere geldiğinde toz zerresine dönüşüyor. Kocaman büyük parçalar da düştü. Deprem sırasında eşimin üstüne kolon düşmüştü ve o kolon o büyük parçalardan beni korudu. Onun arkasındaki yastıklardan biri başımın üstüne gelmiş beni korumuş, koltuk kaymış bacağımı korumuş. Bir şekilde korunmuşum yani. Çocuklarımı koruyamadım diyordum ama insanlar, "Senin ömrün varmış," dediler.

Sürekli keşkeler... Sürekli "keşke gelmeseydimler" var.

Ben başımı bağlamaya enkazdan çıkınca karar verdim. "Eğer çıkarsam, başımı bağlayacağım," demiştim. Eskiden, mesela sabah ezanı okunuyordu, namazımı kılayım da öyle yatayım, diyordum. Sonra bir ağırlık basıyordu, yatıyordum. Namazlarımı hep ertelerdim, işte bazen onu düşünüyorum. Eşim çok bağlıydı dini itikatlarına. Hep şehit olmayı isterdi. "O kadar Doğu'da çatışmalara girdim, bir şehit olamadım," derdi. Çok iyi bir insandı eşim. Biraz kendimi toparlayınca İstanbul'da, Sirkeci taraflarında, deniz kenarında bir yerlere gittik. Gazinolar var ya, oralara. Sonra çiçek satan bir Çingene, tanıyormuş beyimi. Beyim onların dilinden konuşurdu. Çocuklarla çocuk, yaşlılarla yaşlı olurdu. Herkesin gönlüne gö-

re şerbet vermesini bilirdi. Ona, o kadına söylediler işte, bir arkadaş vardı onun hanımı, diye. Kadın sanki benim çok yakından tanıdığım biriymiş gibi geldi sarıldı bana, bir de karanfil getirdi verdi, "Üzülme" dedi, "o çok iyi bir insandı".

Onun arkasından kötü laf sarf eden kimseyi duymadım. Bana göre eşim şehit oldu. Bana gelince ben dini görevlerimi tamamlamış, kapanmış olsaydım şu an onların yanında olurdum diye düşünüyorum. Zaten üç-dört ay geçip de kendime gelince kapandım. Eşimle hacca gitmeyi filan düşünüyorduk, ama daha zamanı var diyordum. Tatile gidelim, bir yerlere gidelim, ondan sonra diyordum. Belki şu anki bir ceza değil ama, benim onların yanına gidebilmem için bazı şeyleri yerine getirmem gerekiyor. Dediğim gibi enkazdan çıkınca kapandım.

Enkazda yedi saat kaldım. Saat dokuzda babamlar çıkarmaya başladı, öğlen on ikide hastanedeydim. Allahım ne olur uyuyayım, diyordum. Okuyordum kendi kendime ve uyuyordum. Öleceksem de uyurken öleyim, diyordum.

Kollarım hareket edemiyordu. Zaten sol kolumun üstünde kiriş vardı. Ama acı hissetmiyordum. Yedi saat boyunca kendi yatağımda yatıyor gibi yattım, oysa orası daracık bir yerdi. Ölümü hiç düşünmedim. Ama çocuklarımın öldüğünü hissetmiştim. Sonra dışarıdan seslendiler, cevap verdim. Eşimin cevap verecek hali yoktu, çünkü zaten iç kanaması vardı. Her neyse ben cevap verdim, ama duymadılar. Annemler hemen gelmemişler, çünkü bizim çıkıp orduevine gittiğimiz söylenmiş onlara. Ancak daha sonra bir tanıdık bizim evin çökmüş olduğunu söylemiş, onlar da gelmişler. Sonra sabah dokuz gibi babam seslendi. Ben cevap verdim ama o ilk önce duymadı, annem duydu. Sonra babam tekrar seslendi. "Buradayım," dedim. "İyi misin?" sorusuna babamın, "Babacığım bir tek ben kaldım," diye cevap verdim. Yavaş yavaş üstümdeki ağırlıklar kalkmaya başladı. Ben ışığı seçebilsem de babam beni hiçbir şekilde seçemiyordu. "İstediğin bir şey var mı?" dediler. Su istedim fakat içmedim. İç kanama şüphesinden ötürü... Hiç değilse sakat kalmayayım, dedim. Yüzüme döktürdüm suyu. Beni ailem çıkarttı. Evet. Annem, babam, kardeşim bir de kardeşimin arkadaşları çıkardılar. Ben o sırada deprem olur ve babamlar zarar görür, diye düşündüm. Çok fazla yaklaşsınlar istemedim enkaza. Beni çok seven

bir komşumuz enkaza kadar girdi. Gene de ben sürekli uyarıyordum onları. Üzerimdeki demirlerin kesilmesi gerekiyormuş. Sonra biri bir demir makas uzatmış babama. Beni öylece kurtardılar.

Beyimle birlikte çıkmadık, hayır. Ben yaşadığım için beni çıkardılar. Eşim depremden iki-üç saat sonra öldü. Benden önce beyimin üstü yarıya kadar açılmış fakat çıkaracak malzeme olmadığı için cumaya kadar öyle yarısı dışarıda kalmış. Malzeme olmadığı için... Arada yabancı ekipler de gelmişler. Seslenmişler fakat kendisinden ses çıkmadığı için yaşayanların olduğu yere gitmişler. Üstünde kolon olduğu ve gerekli alet olmadığı için öldü. Çıktığımda çocukların yerini gösterdim, orayı da arayın, dedim ama üstleri o kadar doluydu ki... Sonra beni yoldan geçen bir arabayla hastaneye götürdüler. Askeri hastaneye gittik, çoğu kişi gibi beni de bahçede yatırdılar, serum taktılar, babam enkaza geri döndü.

Enkazdan sonra GATA'ya gittik, fakat orada yer yoktu. Bu yüzden Paşabahçe Hastanesi'ne gitmek durumunda kaldık. Kaşımın üstünde bir yara vardı, dikiş atıldı. Dizimde de vardı. Oraya da dikiş atıldı ayaküstü. Enkaz altındayken bacaklarımı sürekli hareket ettirdiğim için orada kireç yanığı olmuş, sıyrılmış. Hastanedeyken anneme ıslak bezle sardırdım bacaklarımı. Bu arada başım şişmeye başlamış. Annemler başımın şiştiğini fark edince bir doktor bulmuşlar; doktorlar önce benden ümidi kesmiş, çünkü başım gitgide şişiyormuş. Tomografi çekildi. Bir şey çıkmadı.

O sırada ölmek istemedim. O sırada ölseydim annemler üzülürdü. Onlar için yaşamak istedim.

Yaşama bağlıydım o noktada.

Aynı zamanda bağlı değildim de...

Yaşamayı düşündüm, ama sadece annemler için. Onların dayanamayacağını bildiğim için.

Eskiden ölümden korkardım, ama şimdi korkmuyorum. Her an her yerde gelebilir ölüm. Ondan kaçış yok. Belki mutluluğu orada bulabilirim. Ah bundan bir emin olabilsem... Orada mutluluğa ulaşacağımı hissediyorum aslında.

İntihara gelince... Dini inançlarım intihar etmemi engelliyor.

Rüyalarım... Bazen konuşuyorum çocuklarımla, bazen öpüyorum, bazen sadece görüyorum. Hastanedeyken beyimi rüyamda gördüm. "Ben iyiyim, bir kuduz aşısı yapıldığı kadar canım yandı

Gülay," diyordu. O rüya beni biraz rahatlattı. Mezarlarına gittiğimde seslerini duyacak gibi oluyorum. Mezarlarını yaptırmadan önce sanki ellerini bana uzatacaklarmış gibi geliyordu.

Mezarları hemen yanı başımda. Mezarlık yapıldıktan sonra ulaşılamayacak gibi geldi bana, yaklaşamayacağım gibi. Mezar yapıldıktan sonra üzerlerinde toprak daha yüksek oldu ve oradan çıkma umutları kalmadı sanki. O umutsuzluk sonucunda mezarda olduklarını kabullenmiş oldum. Bir daha gelmeyecekler. Daha önce kabullenmiyordum demek ki bunu.

Onlar orada, ben buradayım.

Buradan, prefabrikten baktığımda görüyorum onları. Kalıcı konutlar da buralarda, inşallah onları görebildiğim bir yerden çıkar. Eskiden daha sık gidebiliyordum mezara, şimdi daha az gidebiliyorum. Bazen onlar hiç yokmuş gibi davranıyorum, hiç olmamışlar gibi, tekmişim gibi. Doktorum da bunu kabullenmem gerektiğini söylüyor. Oysa bazen... Hâlâ bir yerlerdeymiş gibi geliyor, bir yerlerdeymişler de geleceklermiş gibi.

Doktor hanım bana "Eşinin, çocuklarının sevdiği yemekleri yapmalısın," diyor. "Üzülmemen gerek, sen ölseydin onların perişan olmasını ister miydin?" diyor. Bunlar bana biraz kuvvet veriyor. Ehliyet alıyorum şimdi. Bilgisayar öğreneceğim. Yani onlar beni dimdik ayakta görmek isterlerdi. Bir araba almak istiyorum. Alsam mı, almasam mı karar veremiyorum. Kararsızlıklarım yakamı bırakmıyor. Gene de yavaş yavaş yemek yapmaya başladım. Mesela 20 Ağustos'ta eşimin enkazdan çıkarıldığı günün yıldönümünde gül tatlısı yaptım, dağıttım. Eşim ben ölürsem lahmacun yap, dağıt derdi hep. Lahmacunu çok severdi. Lahmacun da dağıttım herkese. Sonra oğlum için de gül tatlısı yapmak istedim. Oğlumun en çok sevdiği tatlıydı gül tatlısı. Anneme söyledim. Şimdi bu barakada anne ve babamla kalıyoruz. Yakında kalıcı konutlara geçeceğiz. Kendime bir hayat kurmalıyım. Annem, "Yapma o tatlıyı, hazır alalım," dedi. Öyle yaptım. Ama oğlumun doğum gününde, bu yıl altıyı dolduracak, gül tatlısından yapıp dağıtacağım. Onun bir de su tabancası isteği vardı. Almıştım. Kayınvalidem yerler ıslanıyor diye tutup kırmıştı tabancasını. O cumartesi günü pazara çıktım ama pahalı gelmişti, İstanbul'da alırım diye söz vermiştim ona. Tamam, demişti. Zaten çok sakin bir çocuktu.

Daha sonra pazara ilk çıkışımda oralardaki bir çocuğa su tabancası aldım, pek ilgilenmedi ama benim içim biraz rahatlar gibi oldu.

Kızım muzu severdi, kırmızı ayakkabıları severdi.

Ben... Artık karanlıktan korkmuyorum.

Keşke...

17 Ağustos 2001'den Sonra

İki sene acısıyla tatlısıyla ağlayarak gülerek geçti. Günlerimi dolu dolu geçirmeye çalıştım. Nefes alacak vaktim bile olmadı, ama yine de günlerimin boş geçtiğinin farkındayım hep. Yani günlerimi dolduramadım.

Bu iki sene içinde ehliyet aldım. Bilgisayar kursuna gittim. El sanatları kursuna gittim. Gönüllü itfaiyeci kursuna gittim. Gönüllü itfaiyeciler sertifikasını alan ilk kişilerden biriyim. Kadın Destek Merkezi kafe lokalini kurduk. On dört bayan arkadaş... Ama bunlar hayatımı dolduramadı. Üniversite imtihanına girdim, kazandım. Açık Öğretim'in Kamu Yönetimi Bölümü'ne kaydını yaptırdım. Bu seçimimin de bir nedeni var: Eşim. O bu bölümün ikinci sınıfındaydı. O yapamadı, ama onun amacını gerçekleştirmek istiyorum.

Bu seneki 17 Ağustos yine geçen seneki gibi geçti. Hüzünlüydü. Yine iki sene öncesini yaşadım. Saati saati, dakikası dakikasına. Daha sonraki senelerin de aynı geçeceğine inanıyorum. 17 Ağustos'ta belediye mezarlıkta mevlit okuttuğu ve ben de o günü mezarlıkta geçirmek istediğimden evde yasin okutmadım. Daha sonra okuttum. Geçen seneki gibi eşimin vasiyeti üzerine lahmacunla kızım ve oğlumun en çok sevdikleri gül tatlısını yapıp dağıttım. Her sene bunu yapmaya devam edeceğim, Allah kısmet ederse. Çünkü onları yapıp dağıtınca rahatlıyorum.

Yazın kalıcı konutumun anahtarını aldım. Eşyalarım İstanbul' daki evde olduğu için sağlamdı. Onları annemlerin boş evinde saklamıştım. Eşyalarımın hepsi koliliydi. Kalıcı konuta eşyalarımı taşıdıktan sonra onları yerleştirmek için kendimle çok mücadele ettim. Hepsinde anılarımız vardı. Çocuklarımın eşyaları, oyuncakları kutuların içinden çıktıkça gözyaşlarımı tutamaz olmuştum. Eşya-

larımı kendim yerleştirmek istedim. Kutuları açtıkça güzel günlerim aklıma geliyordu; o zaman için beni mutlu eden şimdi ise ağlatan o güzel günler. Bazen keşke eşyalar da enkazda kalsaydı diyorum. Ama onlara kıyamıyorum da. Elimde sadece onlar kaldı. Anılar geçmişimle tek bağlantım. Gözyaşları içinde yerleştirdim onları. Eşyaları yerleştirdikten sonra içime bir ferahlık geldi, evime alışmıştım. Yine de geceleri prefabrikte yatıyordum. İki ay öyle eve gidip geldim. 1 Eylül'den itibaren de evde yatmaya başladım.

Kendimi daha rahat hissediyordum. Ama eşimin ve çocuklarımın eve geleceklerini düşünmekten vazgeçemiyorum. Gelmeyecekler, biliyorum ama yine de bekliyorum.

Yatağımın üstüne kızımın biri kız (saçlı), biri erkek (saçsız) olmak üzere iki bebeğini koydum. Biri oğlum, biri kızım... İkisini de kokluyorum, seviyorum, öpüyorum. Kızımın bebekleri oldukları için ellerinin değdiği yerleri öpüp kokluyorum. Oğlumun oyuncakları da öyle. Evimin bir odası onların oyuncaklarıyla dolu. Kıyamıyorum, atamıyorum, veremiyorum.

Boynumda onların kolyeleri, kolumda bilezik ve künyeleri, onlarla yaşıyorum. Her yere onlarla gidiyorum. Günler geçtikçe onlardan ayrılamadığımın farkına daha fazla varıyorum. Seneler böyle nasıl geçecek bilmiyorum. 33 yaşındayım, bir 33 sene daha yaşarsam bu yılları nasıl geçireceğimi düşünmek bile istemiyorum. Mezarlarına gidiyorum, onları ziyaret ediyorum. Ekmiş olduğum gülleri kokluyorum. Güllerde kızımın kokusunu buluyorum. Hayatımı yine onlara göre uyarlıyorum. Onları seviyorum. Hep seveceğim.

Onlardan ayrılmak benim seçimim değildi, ama Allah'tan geldi. Veren de o, alan da o. Elimizden hiçbir şey gelmiyor. Sabretmekten başka.

Şimdi tek tesellim, günün birinde onlarla tekrar buluşmak; oğlum Berkant, kızım Gizem ve eşim... Hepsini çok seviyorum.

20 Yıllık Öğretmen Esma Çelik: "İki Evre Var: Deprem Öncesi ve Sonrası"

1959 Düzce doğumluyum. Ailemin dört çocuğundan en küçüğüyüm. Kocaeli Eğitim Enstitüsü mezunuyum. Bir kızım var. Değirmendere'de oturuyoruz. Her zaman iyiden, güzelden, doğrudan yana oldum.

Bu yüzden sakıncalıyım... Çok sevdiğim öğretmenlik mesleğimden tam on iki yıl uzaklaştırıldım. O süreç içerisinde dershanelerde çalıştım. Şu an bir ilköğretim okulunda görev yapmaktayım.

20 yıldır öğretmenlik yapıyorum, dile kolay. Mesleğimle ilgili bir tek şunu söyleyebilirim: Öğretmeyi seviyorum. Dahası insanları seviyorum ben. Ama ne yazık ki bu ülkede insanlara bir şeyler öğretmek zor. Paylaşmak çok zor. Bunu yaşadığımız olaylar bir kez daha kanıtladı. Deprem kuşağında yaşıyor oluşumuz, onca acı tecrübe... Hiçbir şey değişmemiş, en ufak bir bilinç uyanmamış. Adapazarı, Erzincan, Dinar... Ama anlaşılan hiçbirimiz, hiçbir şey öğrenememişiz ki, Gölcük depreminde binlerce insanı yitirdik.

Gölcük depremi sonrasında bazı insanlar bu doğal felaketi Tanrı'nın bizi cezalandırmak için yarattığına inandıklarını söylüyor. Ben kesinlikle buna inanmıyorum ve bunu söyleyen insanların da inandıkları için söylediklerini sanmıyorum. Doğrusu bu... Sonuçta hepimizin bildiği bir gerçek var ki o binaları yapanlar insandı ve yan yana duran iki binadan biri sapasağlam ayakta dururken diğeri yerle bir olduysa bunda Tanrı'nın herhangi bir payı yoktur. Yıkılan bu binaların müteahhitleri vardı. Bu binalara ruhsat veren yerel

---

Bu söyleşi, Esma Çelik'le Şubat 2000 tarihinde bir okul günü sonrasında yaptığımız sohbet ve sonrasında anlattıklarından derlendi. Onu ilk gördüğüm yer bir öğretmenler odasıydı. Prefabrik bir okuldaydık. Biraz önce teneffüs bitiş zili çalmış, ortalığı tahta ve formikadan yükselen tozun kokusu sarmıştı. Öğretmenler odası dünyanın envai çeşit yerinden gelmiş bisküvi kutuları, kalemler, silgiler vb. ürünlerle biraz şenlenmişti sanki. Dışarıda yağmur atıştırıyordu. Okulun bulunduğu yerin hemen önündeki otoyoldan minibüsler, otobüsler vızır vızır geçiyordu. O döpiyesin içindeki kadın... İşte o Esma'dır. Çoktan unutulmuş bir öğretmenlik ruhuyla odayı dolduruyor. Ciddi, sevecen, işine saygılı. Memuriyetinden ötürü kısa ve neredeyse gönlümü kırmamak için konuşuyor. Yine de özel zevklerinin arasında çayla kızarmış patatesin önemli bir yer tuttuğunu biliyorum!

yöneticiler ve hiçbir şeyi sorgulamadan bu mezarları satın alıp ailece burada ölüme giden insanlar vardı. Bu konumda her şeyi Tanrı'ya bırakıp bir sonraki felakete kadar kulaklarımızı kapatmamız en kolay ve bedeli en ağır şey olacaktır. Veli Göçer ilkokul mezunu bir müteahhit ve yaptığı bütün binalar yıkıldı! Bu bir tesadüf olamaz, hele ilahi bir işaret, asla...

Bu son depremi yoğun yaşadık. Değer verdiğimiz, sevdiğimiz çok insanı yitirdik. Sık sık rüyama giren insanlar var. Onları bir türlü unutamıyorum. Ne kadar iyi insanlar gitti... Mesela sendika başkanımız Selahattin ağabey –mükemmel bir insandı– daha önceki evimizdeki komşularımız, dostlarımız... Depremden hemen sonra eski evimizin yıkıldığını gördük. Birçok arkadaşımızı enkazdan çıkardık, birçoğunu ise kurtaramadık. O anları anlatacak kelime bulamıyorum. Savaş gibiydi sanki. Ama düşününce savaşlarda haklı ya da haksız –ufak da olsa hani– bir neden olur. Bunun geçerli bir nedeni yoktu. Daha fazla para için göz göre göre insan öldürmek nasıl açıklanabilir ki?

Bir süre için insanlar arasında sınırsız bir paylaşım ve yardımlaşma doğdu. Fakat ne yazık ki bu çok kısa sürdü. Sanırım en üzücü olanlardan biri bu. İnsanlar kısa sürede unuttu ve içlerindeki tüm bireyselliği, bencilliği en kötü zamanda acımasızca dışavurdu. Deprem sanki insanların içinde yatan bu hayvanı dışarı çıkartmıştı... Ve unutmayı bilmeyenler için sanırım her şey daha zordu.

Depremde enkaz altında kalan birçok dostumu yitirdim. Depremden sonra ise hayatta kalmaya çalışırken dost bildiğim birçok insanı yitirdim. En acısı da buydu galiba. Ama bunun yanı sıra çok iyi insanlar da tanıdım. Cemile Tankurt, Aydan, Gedik Holding yöneticileri, Kadıköy Rotary Kulübü... Bundan sonraki hayatımda bu insanlar çok önemli bir yer tutacak. Onlarla birlikte tam 103 öğrenciye burs bulduk. Bu ne büyük bir çelişki! Yıllarca birlikte yaşadığın dostlarını bir anda kaybedip daha önce hiç görmediğin insanlarla yeniden yaşamı kurmaya çalışmak... Belki hayat böyle bir şey...

Bölgede, önümüzdeki yıllara da yayılacak toplumsal bir travma yaşanıyor ve bununla birlikte insanların gerçek yüzleri ortaya çıkıyor. Depremde yitirdiklerimin çoğu değerli insanlardı. Şunu söyleyebilirim rahatça: Ölümü hak etmemişlerdi. Hayır, kesinlikle hak etmemişlerdi. Gerçi kimsenin böyle bir ölümü hak ettiğine inanını-

yorum. Yine de ilahi adalet diye bir şey olsaydı ölmesi gerekenler bu toplu mezarların yapıcıları olmalıydı. Şu son derece lüks, şöminelı, saten boyalı toplu mezarlar...

Hayatlar dedik ya, deprem öncesi ve sonrası iki evre diye düşünüyorum hayatlarımızı. İnsanların iki evrede olaylara bakış açıları... Bu kadar mı farklı olur? Şimdilere bakıyorum da... İnsanların birbirleriyle iletişimleri çok farklı. Kendi öğrencilerime bakıyorum. Çocuklar bu kadar şiddet yanlısı değildi. Bir kabına sığamayış var. Vurma, kırma, dökme... Depremin getirdiği bir olumsuzluk da insanların hep istemeye alışmış olması galiba. Mesela okula gelen yardımları anımsıyorum. Çocuklara defter, kalem, silgi ne geldiyse dağıtıyoruz; birkaç gün sonra yine aynı malzemeler gelip kimin ihtiyacı olduğunu sorduğumuzda hepsi yine istemeye başlıyor. Peki ya yetişkinler? Aynı şeyi yetişkinler de yaşadı, yaşıyor. Çok fena bir biçimde istemeye alıştılar. Dilenci gibi. Sonra stoklar başladı tabii. Yukarı Değirmendere'de bir-iki katlı köy evlerinin odaları ağzına kadar dolduruldu. Bu arada ihtiyacı olan ama istemeyi beceremeyenler aç kaldı. Diğer yanda stoklamaların yapıldığı evlerdeki yiyecekler küflendi, bozuldu, atıldı.

Bir şey anlatayım, tam sırası: Bir gün bir velim geldi okula. Bana çocuğunun ne ayakkabısı, ne kazağı, ne de paltosu olduğunu söyledi. Ben de okula yardım geldiği zaman o çocuğu çağırdım, palton var mı diye sordum. Ne dese beğenirsin? "Annem yardımlardan aldı öğretmenim, iki tane paltom, üç çift ayakkabım daha var," dedi. Şok oldum, şok. Korkunç bir şey bu. Hem kendisi yalan söylüyor, hem de çocuğunu yalana teşvik ediyor.

İşin özeti şu: İnsanlar olsa da olmasa da istemeye alıştı. Ama bunun için kimseye kızamıyoruz. İnsanların neler yaşadıklarını kim bilebilir ki? Çadırda kaldığım süre içerisinde çok ilginç başka bir olay daha yaşadım buna benzer. Ayakkabı gelmiş, çadırkentin meydanında dağıtılıyor. İhtiyacı olanlar gelsin diye anons yapıldı. O sırada ders planı yapıyordum çadırda. Sonra bağrışmalar duydum, iki kadın kavga ediyor. Çıkıp baktım neler oluyor diye. Bir çift ayakkabının tekini biri almış, öbür tekini diğeri, paylaşamıyorlar. Biri "Sen ver," öbürü, "Hayır, sen!" diyor. İkisi de vermedi. Bir tekini o aldı, öbür tekini diğeri. Böyle bir şey olabilir mi? Şöyle düşünüyorum. Bence bu insanların beyinlerinde ve yüreklerinde olan

kirliliği açığa çıkardı deprem. Yani bu insanlarda var olan bir şeydi, deprem sonrasında açığa çıktı. Böylesi bir şey yaşanınca fark edildi. İnsanın içinde olmayan bir şeyin sonradan açığa çıkması mümkün değil, değil mi? Böyle bir ortam yaratılmadığı için bizler fark edememişiz onu. Diyorum ya, ben dostlarımla yaşadım bunu. Düşünüyorum da dostluğun, dayanışmanın, yardımın dili, dini, ırkı yok. Dünyanın dört bir yanından yardıma gelen insanlar bunun göstergesi değil mi?

Kadın olmaya gelince... Bu soru zor. İşin esası bu ülkede kadın olmak zor. Çalışan ya da çalışmayan olsun, bu ülkede kadın olmak zor. Toplumun kadına bakışını ve değer yargılarını hepimiz biliyoruz.

Aslında bu ülkede insan olmak zor. Ama eğer kadınsan bu ülkede tüm bu olumsuzluklara daha da hazırlıklı olmalısın. Durum böyle ne yazık ki. Oysa omuz omuza bir yaşam söz konusu olmalı. Toplumumuzda en bilinçli geçinen erkekler bile kendilerine verilen ayrıcalığı sonsuz derecede kullanıyor. Hep merak etmişimdir, iki erkek dövüşürken birbirlerine küfür etmek varken neden hep birbirlerinin annelerine, eşlerine, kız kardeşlerine küfür eder? Küfürler, aşağılamalar bile hep kadınlara yönelik. Bir kadının bir erkeği taciz ettiğini duydunuz mu? Eğer bir bayansan bu çalıştığın işyerinde, otobüste, yolda yürürken, evde her an başına gelebilir. Eşini döven bayan her zaman hayretle karşılanır ve komik bulunur. Eşini döven erkeğe ise bu toplum çok alışıktır. Dayak, tecavüz, taciz, aldatılma her zaman kadınların yaşadığı şeyler. Depremle de gördük bunu. Deprem sonrasında neler neler yaşandı, yaşanıyor...

Eşini aldatan kadın namussuz, eşini aldatan erkekse çapkın!

Evet, kadınlar. Hayatımda en değer verdiğim insan annemdi. Annem... Onu öylesine özlüyorum ki... Dostum, arkadaşım, sırdaşım annem. Ona bir şey olacağını düşündüğüm anda bile nefessiz kalıp öleceğimi sandığım annem. Onu yitirdiğimde öleceğimi sandığım, onunla birlikte olabilmek için ölmeyi bile düşündüğüm annem. Onu kaybedeli yedi yıl oldu. Ama hâlâ yaşıyorum. Biliyorum ki annem hep güzel ve iyi yaşamamı isterdi. Derdi ki, "Kız öğrencilerine her fırsatta söyle, söyle ki onlar okusunlar, ezilmesinler." Toplumun gelişmişliği okuyan kadınlarıyla ölçülür. Ben bir öğretmenim. Öğrencilerimi, mesleğimi tüm olumsuzluklara karşın sevi-

yorum. Tatilde öğrencilerimi o kadar çok özlüyorum ki bilemezsin. Öğrencilerimin tümüne şöyle diyorum: "Okuyun, gelecek sizlerin elinde, istediğiniz her şeyi yapabilirsiniz. Yeterince isterseniz tabii... Sizler okuyun. Okuyun ki yaşama bakışınız değişsin, çünkü üretecek ve yaşatacak olan sizlersiniz..." Ben biliyorum ki ekonomik özgürlüğü olan kadın saygındır. Eşinin bile ona bakış açısı farklıdır. Çalışan kadın daha az sorgulanır, yargılanır. Toplumumuzun değer yargısı bence bu. Böyle söylüyorum onlara.

Ben istiyorum ki insanlar birbirlerini sevsin ve birbirlerine "Seni seviyorum," desin. Biraz sonra bunu bir daha söyleyebilecek zamanları kalmayabilir. Ayrıca sevgisizlik de deprem kadar kötü bence.

Bir Oğlu Enkaz Altında Ölen Hanife Orhan: "Bazen Kaderci, Bazen İsyankârım"

Depremin dördüncü günüydü, bir komutan çıktı önümüze. Asker geldi önüme, "Çekilin!" dedi, "komutan geliyor." "Bana bak," dedim, "Komutan da kimmiş?" "Komutan bu," dedi, birini gösterdi.

"Devletim, komutanım, hoş geldin," dedim. "Nasıl geldiniz? Hangi yüzle geldiniz?" dedim. Asker bana "Sus," dedi. "Sus ne demek be!" dedim. "Komutansa komutan, ben de halkım," dedim. "Benim vergimle bu adam burada..."

Demek istediğim, yani bu anlattığım saçma sapan bir şey belki, fakat o günün tepkisi bana onu söylettirdi. Bütün askerlere öyle diyorum. Er hariç. O benim çocuğumdur.

79 gibiydi. Buralara geldik. Eşimin iş durumundan ötürü. Kendimi Gölcüklü gibi hissediyorum. Hem de nasıl! Doğduğun yer değil doyduğun yer hesabı, burayı kendime ait benimsemiştim. Ta ki deprem olayı...

Şu anda ben Gölcük'te zorunlu kalmak durumundayım. O da çocuğumu burada bıraktığım için. Onun dışında beni bağlayan hiçbir şey yok.

Çok faal bir insan olduğum halde şu anda ben Gölcük'e inmek istemiyorum. Gölcük'ü, o yıkılan yerlerin yeni hallerini görmek bile istemiyorum.

Çocuklarımın ikisini de burada doğurdum. On sekiz yaşında evlendim. Kendi isteğimizle evlendik. Tanışmamız bir yaz gününe rastlar. O zamanlar liseye gidiyordum. O da o yıllarda üniversitedeydi herhalde. Hey gidi! Buna aşk denilir mi? Bilmem. Tabii ki öyleydi, şimdiyse sevgi. Bizimkisi ilk görüşte aşk değildi, mantıktı. Memlekette çok isteyenim vardı. Aman dedim. Milletin ıdısıyla dıdısıyla uğraşamam, alayım başımı gideyim. Çok kalabalık bir ai-

---

Hanife Orhan'la, 4 Ekim 2000 tarihinde kendi baraka evinde yaptık bu röportajı. Berna Kuleli fotoğrafları çekiyor. Espri gücü yüksek bir kadın Hanife. Kâh ağlıyor kâh gülüyoruz. Nefis karalahana dolmaları, tazecik sigarabörekleri yiyor, demli çay içiyoruz.

lede olduğum için rahatı istiyordum. Aslında kalabalık da değildik. Bugünün standartlarına göre öyle görünüyorduk. Benim eşim çok mükemmel bir insan... Ama deprem ânında onu hiç düşünmedim, bıraktım onu.

Evlendikten sonra buralara, Gebze'ye tayinimiz çıktı. Marmara Bölgesi dedik, çok güzel, dedik. Burada akrabalarımız, eşimiz, dostumuz vardı, Gölcük'te. Gölcük'e tayin isteyelim, dedik. Eşim Metal İşleri öğretmeni endüstri meslekte. Gölcük'te endüstri meslek yoktu, Karamürsel'e istedik. Fakat Karamürsel'e evimizi taşımadık. Gölcük'te oturalım dedik. Gölcük, güzel, konforu bol bir yerdi.

Evlenmeden önceki hayatıma gelecek olursak... Ben altı çocuğun en büyüğüydüm. Babam işçiydi. Karınca kararınca. O dönemde bu kadar lüks yoktu, süs yoktu. Her şeyi bilemiyordunuz. Fakat ben daha ileriyi düşünen bir insandım. Mesela etrafımdaki insanlarla çıkmak, eğlenmek diye bir şey düşünmedim. Boşa vakit kaybıydı tüm bunlar. Ben doğduğum yerde yaşamayacağım diyordum kendi kendime. İleride daha güzel bir hayatım olacaktı, öyle bir plan yapmıştım. Fakat ne kadarı gerçekleşti, kader...

Öğretmen olmayı çok isterdim. Kadınlar için çok uygun görüyordum bu mesleği. Çocukları çok seviyordum. Evlenince bu plan kaldı. Tercihim evlilikti.

Bir tercih yapmıştım ve bu tercihimden asla pişman olmadım. Çalışmadığıma da pişman olmadım. Hem de hiç. Sonra evlendik, dört yıl falan çocuğumuz olmadı. İstediğim halde olmadı. Yani şunu da yaşayayım diyerek planlamadım bir şeyler. O kadar çok kafam çalışmıyordu herhalde. Gurbet dedim, olursa olsun dedim. Dört yıl sonra büyük oğlumu dünyaya getirdim. Akabinde üç yıl sonra küçüğü dünyaya geldi. Çok güzel geçinip gidiyorduk. Eşimin mükemmel bir işi vardı, öğretmenliğin yanı sıra dışarıda da bir işi vardı, evimiz vardı, arabamız, dükkânımız, her şeyimiz vardı kendimize ait. Kirada falan değildik.

Gölcük'ün içinde yaşıyorduk. Evet. Çok güzel bir yerdeydi evimiz. Geçen yıl tadilatlar yaptırdım. Çocuğum üniversiteye hazırlanacak, bundan sonra artık ona çalışacağız dedim. Kısmet o kadarmış. Şu anda hayata bakışım bomboş. Hiçbir şey beklemiyorum. Hiçbir şey de istemiyorum. Bakın depremden sonra ben üstüme iki

tane kıyafet almadım. Dünya umurumda değil, ne bileyim önceden yaptığım hiçbir şeyi yapmak içimden gelmiyor.

Eskiden, mesela, siyasi partide çalışıyordum. MHP'de. Okul derneklerinde, partinin kadın kollarında çalışıyordum. Birkaç okulda çalışıyordum. Hâlâ okullardan teklifler var. "Niye oturuyorsun?" diyorlar. Fakat hiçbir şey içimden gelmiyor şu anda.

Yaklaşık bir yıldır hiçbir şeye bakmıyorum. İnanın hiçbir bakandan falan, hiçbir şeyden haberim yok. Eskiden çok kitap okurdum, şu an ise bilim değil, ilim okumaya çalışıyorum. Ben ölümü çok uzak görüyordum. İnsanlar yaşlanacak, ölecek diye düşünmüyordum. Baktım ki kapıda, hiç beklemediğimiz bir anda geliyor.

O akşam, çok ilginçtir, oturduk gecenin birine kadar, büyük oğlumla balkonda sohbet etmiştik. Yani anne-oğul değil, kardeş gibi. Ne bileyim, iki sırdaş gibi... Her şeyimi onunla konuşurdum. Küçük yaşta anne oldum. Yirmi iki yaşında, gerçi Türkiye standartlarına göre çok küçük sayılmaz ama... Ben onunla her şeyi konuşurdum, o da benimle her şeyi. Küçüğüyle paylaşmayız, herhalde yaşı daha ufak olduğu için. Batuhan'la biz her şeyi paylaşırdık. O benim kardeşimdi de. Ben o ara ameliyat olmuşum. Kadın hastalıklarından. Ona varıncaya kadar anlattım. O sordu, ben anlattım.

Hiç de sıkılmadım. Arkadaşlarım bana, "Nasıl anlatıyorsun sen çocuğa?" derken, "O bugün bilmiyor ama yarın bilecek, eşi olacak, çocukları olacak, her şeyden haberi olacak. Neden bilmesin? Ben de anlayışlıyım. Merak edip bir arkadaşından yarım yamalak öğreninceye kadar benden öğrensin," derdim.

Böyle düşündüğüm için de her şeyi konuşurduk.

Geride kaldı. Şu an dine ve dini kitaplara meyil etmiş durumdayım. Peki Allah'a inancım pekişti mi depremden sonra? Daha çok isyankâr oldum. Gerçekten öyle. Aslında bu isyanım hayatın kendisine. Ben mesela şu anda devlete, millete, yerel yönetime, her şeye kırgınım. Askeri çok severdim. Artık askerden nefret ediyorum. Onlar derin devlet. Kendilerinden başka bir şeyi düşünmüyorlar.

Seçim olsa... Şu an öyle bir şey düşünmüyorum bile. Sahi bugün ayın kaçı? Benim aydan falan haberim yok. Kesinlikle yok. Ay ne? Gün ne? Sadece karşımdaki saat. Çocuk okula gitti, baba gitti gidecek, onu sadece biliyorum. Onun dışında ay, gün, yıl, hiç beni

ilgilendirmiyor. Geçen gün, "Bu yıl da bitti" diyorlar. Farkında bile değilim. Ay, ne çabuk bitti bu yıl, ne zaman bitti diyorum sonra. Geçen yılın çok ağır bir kış olduğunu söylüyorlar, ben kışı hiç fark etmedim. Yazı fark ettim, şurada kahrolduğumuz için (prefabriğinin sıcağı emen duvarlarını ve tavanı gösteriyor). Etmek zorunda kaldık. Seçim... Zannetmiyorum kimseyi destekleyeceğimi. Vicdanım. Iıh. Vicdan diye bir şeyim kalmadı. Gerçekten kalmadı.

Dedim ya kendimi ilime verdim. Gerçi Kuran falan okumuyorum. Sadece namaz kılıyorum. Zaten Kur'an okumayı bilmiyorum. Fakat istiyorum. Bundan sonra, benim yapabileceğim fazla bir şey kalmadı hayatta diyorum. Çünkü zevk almıyorum. Birtakım şeyleri yapmaya çalışıyorum. Orada bırakmaya çalışıyorum, yani başladığım yerde bırakayım istiyorum.

Yapacağımı zannetmiyorum. Mesela başka bir ortamda olsam, başka bir bölgede olsam, belki daha çabuk adapte olurum. Fakat beni şu tanıdık, bildik yollardan aşağı inmek, Gölcük'ün içine gitmek çok üzüyor. Bırakın kendi çocuğunuzu, bir sürü insan tanıyordum. Gölcük çok küçük bir yerdi. Herkes herkesi tanırdı. Yetmiş beş, bilemedin seksen bin nüfusu vardı, fakat herkes herkesi biliyordu. Bir de İstanbul falan gibi karmakarışık bir yer değildi. Seçkin yer. Her yere gidiyorsunuz, bakıyorsunuz. Şurada şu vardı şimdi yok. Alıştığınız hiçbir şey yok. Altüst olmuş, değişmiş bir kent, tanımıyorsunuz. Önceden bildiğiniz insanlar gitmiş, yerine rant peşinde olanlar, Doğu kökenliler, hiç bilmediğimiz insanlar gelmiş. Burası memur yeriydi, subay kesiminin yeriydi.

Şu an Doğu'dan çok büyük göç alıyor Gölcük. Ucuzladığı için değil. Burada bedava hayat olduğu için. Değişik yüzler türemiş. Mesela geçen gün bir yere gittim, isim aynı ama esnaf bildiğim esnaf değil. Dedim ki isim aynı da, acaba dedim, bunun sahibi öldü de mirasçısı falan mı geldi. Sordum, "Abla biz aldık burayı," dedi birisi. Filanca yerden gelmişler, almışlar dükkânı.

Bilmiyorum ne kadar gözlediniz, ne yaptınız, depremin birkaç gün sonrası veya hemen akabinde, iki tane eşyasını alan gitti. Kimse kalmadı artık burada. Biz bile memleketimize döndük depremin akabinde. Çocuğumun ayakları alçılıydı. Oradan teklif geldi, endüstri meslek müdürü görüncemin kaynıydı, "Hemen işini yapayım bakanlıktan, gel şurada müdür ol, evini dayayalım döşeyelim,"

dedi eşime. Ben "Hayır," dedim. "Kesinlikle kalmam."

Hayatımın sonuna kadar burada kalacağım. Batuhan için. Aslında küçük oğlum bana yön çizecek. Allah nasip eder de bir üniversiteye girerse ya da bir iş hayatı olursa... Ona bağlı olacağım artık. Yani evlenince de birlikte oturacağız falan değil. Öyle bir niyetim yok, fakat sonuna kadar onun arkasında olduğumuzu, o yerleşinceye kadar onunla hayatı birlikte paylaşacağımızı bilsin. Ondan sonra artık "Herkes kendi yoluna" diyeceğiz. Gerçi o daha çocuk, doğru dürüst düşünemiyor geleceği için. Lise bire gidiyor henüz.

Ağabey-kardeş araları çok iyiydi. Çook. Ağabey, kardeşini koklardı. "Anne, benim kardeşim ne güzel kokuyor," derdi. Ben de ona, "O pis, senin kadar çok yıkanmıyor, o öyle güzel kokmaz," derdim. "Yok anne bu bebek kokuyor," derdi. Küçüğüne soruyorum "Ağabeyin nasıl kokuyordu?" diyorum şimdi, o diyor ki "Anne o sabun, şampuan kokardı, başka bir şey kokmazdı."

Gerçi bu küçüğü de şimdi şimdi kendine bakmaya başladı. Ee, biraz yaşla ilgili. Her gün değişik şeyler oluşmaya başladı. Fakat biz geçen yıl, depremin etkisiyle sanırım, çocuğumuzla ilgilenmedik, hem de hiç ilgilenmedik. Yani bırak ne olursa olsun, okumuş, okumamış hiçbir şey umurumda olmadı. Dedim ki, nasıl olsa okuyanlar da gitti, okumayanlar da gitti. Bana deseler ki "Bırak şu çocuk okula gitmesin," göndermem. Onu yanımdan ayırmak istemiyorum. Daha sonra baktım yıl ortası olmaya gelmiş, panik başladı. Yaşıyorsun, birtakım şeylerin olması gerekiyor. Yıl sonu yaklaştı, gene panik başladı. Dersleri aksadı, bir de orta son dönüm noktası bir yerdi. Neyse, atlattık...

Artık eskisi gibi olamam. O zamanlar çok hızlı, çok enerjiktim. Hayata çok hoş bakardım. Her şey benim için normaldi, yani bir çocuğun kötü olması, ailedeki bir huzursuzluk, çok önemli değildi. Neden değildi? Bugün böyledir, yarın daha güzel olacak, diyordum.

Bilmiyorum şimdi çok değişik duygulara kapıldım. Her şey çok boş gelmeye başladı. Hem isyankârım hem de bazı şeylere boş veriyorum. Gerçi isyanım belli.

İsyankâr oldum derken, dedim ya insanlara karşı değil, ben mesela her şeyde yerel yönetimi, devleti eleştiriyorum; onun dışında insanlarla bir şeyim yok. Çünkü bu bölgenin insanı, benim yaşadığımı yaşıyor. İşin aslı, acısı olan da olmayan da yaşıyor. Kimisi ai-

lesini kaybetmedi, fakat eşini dostunu kaybetti. Çevresini, evini barkını kaybetti. İlk başlarda daha hoş görüyordum, şimdi hoşgörüm azaldı, acıma hissim bitti. Eskiden her şeye acırdım, şimdi artık acıma hissim yok. Mesela birisi ölmüşse, öldüyse öldü bana ne, diyorum.

Nice zaman düşündüm. Sanırım başımı kapatmaya da o zamanlarda karar vermiştim. Şimdi verilmiş bir söz olarak nitelendiriyorum onu. Enkazda falan vermedim o sözü. Daha sonra bu dünyanın geçici oluşunu, çok açık insanların birdenbire kapanışını gördüğümde benim de birdenbire bir şeyler yapmak, bir boşluğu doldurmak amacıyla verdiğim sözdü bu. Bir şeyler yapmam gerektiğini düşünmüştüm. Dedim ki artık tamam, ben de başımı kapatayım, namazımı kılayım, ibadetimi yapayım. Dünya boş, benim çocuğum herhalde ondan hoşlandı oraya gitti dedim... Daha sonra baktım bunun sonu yok. Dedim ki ya bu da sıkmaya başlarsa... Kışın kapatıyorsun iyi güzel, yaz geldi canım sıkılmaya başladı. Ondan sonra, neyse işte, böyle yarım yamalak idare ediyoruz. Bakayım nereye kadar?..

Aslında bir inançsızlık da var. Mesela konuşuyorsun, sonra bir yerde takılıyorsun, sonra neden demeye başlıyorsun. Bu kadarı da olmaz diyorsun, bu kadarı da adaletsizlik diyorsun, insanlara bu kadar zulüm ne böyle diyorsun.

O zaman şöyle hayata dönmek için bir şeyler istiyorum aslında. Mesela eşim bana "Bilgisayar kursuna git," diyor. "Amaan," diyorum, "bu saatten sonra bilgisayarı ne yapacağım?" Yani bilgisayarı sadece evde oturup da oynamak için istemiyorum.

Yapsam yapsam şimdiden sonra "chat" yaparım, ancak onu yaparım. Onu da ne yapayım diyorum bundan sonra yani. Haz duymam lazım yapabilmem için. Karşımdakiyle ilgilenmem lazım ki chat yapabileyim. Oysa herkesten koptum ben. Ailemden koptum mesela. İlginç bir şey var, annemden falan nefret ediyorum artık, yani insan nefret eder mi, neden nefret ediyorsun diyeceksin şimdi. Belki de haklısındır. Bana diyor ki "Allah'a şükür sen varsın." "Anne bana öyle bir şey deme," diyorum, "bak ben çocuğumu kaybettim, sen kendi çocuğuna seviniyorsun." "Lütfen," dedim, "iyi ki yaşıyorsun deme bana." Benim çocuğum ölmüş, ben yaşıyorum çok önemli değil benim için. Keşke ben ölseydim, o kalsaydı.

Eskiden aileyle çok ilgilenirdim. Onların problemi benim problemimdi. Başları ağrısa hemen ânında yanlarında olurdum, şimdi hiç umurumda değil.

Ağrısın ağrısın, biraz sonra geçecek diyorum. Ölüm olmadıktan sonra hiçbir şey önemli değil diyorum.

Onlar da beni anlamıyorlar zaten. Kardeşim "Abla," diyor, "sen biraz dayımların tarafına benziyorsun." "Niye onlara benziyorum?" diyorum. "Hayata," diyor, "çok küskün bakıyorsun, hâlâ kendine gelemedin. Bak öbürleri nasıl geldiler kendilerine." Bu benim yapım, demek ki çok düşkünmüşüm oğluma, bilmiyorum.

Oysa yaşadığım hiç kolay bir şey değil. Bana tutmuş bir örnek veriyor, diyor ki "Bilmem kim hanımın çocuğu öldü, sonra düğünde bilmem ne oynadı." Ben daha bir yıl oldu ne düğüne gittim ne de gitmeyi düşünüyorum. Çok mecbur kalmadıkça hiç öyle bir şey düşünmüyorum. Oysa biz asla kaçırmazdık, küçük bir çevre biliyorsun, herkes herkesi biliyor. Ne olursa olsun giderdik. Şu anda benim en büyük zevkim sadece mezarları dolaşmak, oradaki taşları okumak!

Ki ben bu yaşıma gelmişim daha hiç kimsenin mezarına gitmemiştim. Aileden kimseyi kaybetmemiştik. Mezarlık ürpertirdi beni. Ama şimdi beni bıraksınlar sabah gideyim akşama kadar. Sadece çocuğum üstünde durmuyorum. Herkesin yanına gidiyorum. Orada okuyorum, onlarla konuşuyorum. Sanki böyle sorulu cevaplı konuşuyorum onlarla. Mesela bir arkadaşımı kaybettim. Dün onun mezarına gittim. Onunla konuşuyorum, diyorum ki "Nurhan, hakkını helal et. Bana çok emeğin geçti," diyorum. "Bak, Caner'ini de aldın. Onu da bırakmadın. Bıraksaydın ona ben bakardım," diyorum. "Bu dünyada çok fazla mutlu olmadın, inşallah orada olursun," diyorum. Hepsiyle paylaştığım, konuştuğum ne varsa eskiden, tek tek şimdi de konuşuyorum.

Onlar da hayalimde bana bir şeyler söylüyorlar. Nurhan da bana diyor ki "Aa, orada ne var sanki Hanife? Ben burada çok iyiyim. Keşke daha önce gelmiş olsaydık!" O zaman ben de içimden "Ay, keşke ben de mi gitseydim?" diyorum.

Batuhan'ın yanına ise çok fazla yalnız gidemiyorum. Eşimle gidiyorum, arabayla gidiyoruz. Çocukla gidiyorum. Onunla hep mesafeli konuşuyorum. Sadece okşuyorum işte, şu saçı, şu başı, şu ba-

cağı sadece okşuyorum. "Neden bıraktın gittin?" diyorum. Ona isyan ediyorum. Neden bıraktın? Çünkü ölecek hiçbir şeyi yoktu.

Yoktu... Enkazda her şeyi konuştuk. Ona kızıyorum yani, hep böyle kızıyorum. Neden diyorum, kolayı seçtin?

Aslında kolayı seçen bir çocuk değildi. Her şey onu heyecanlandırırdı. Benim bir hastalığım, babasının bir hastalığı onu çok tedirgin ederdi. Veya kardeşinin kulağına bir keresinde kalem ucu kaçmıştı okulda. "Kardeşim sağır mı olacak? Kardeşime bir şey mi olacak?" Çabucak panikleyen biriydi. Çok çabuk paniklerdi ve bu onun sonu oldu.

Evimiz üçüncü kattı. Dükkân üstü dördüncü kat. Dükkânla beraber dördüncü kat. Deprem ânında uyuyorduk. Gece saat bir buçuk gibi falan yattım. Yatarken, balkonda oturuyorduk. Çocuğum, ben, bir de misafirimiz. Çocuk bana "Anne balkonda yatalım," dedi. Kocaman bir balkonumuz vardı. Gömme balkondu. "Anne buraya yatak koyalım, yatalım, içerisi çok sıcak," dedi. Ben dedim ki "Batuhan ben boğulurum burada, yatamam. Hem," dedim, "ne sereceğiz biz buraya?" O da dedi ki "Pikniğe götürdüğümüz bir kilimimiz var ya onları ser, üstüne sünger yatağı koyalım yatalım, beraber yatalım." O arada babamız içeride yatıyordu. O kalktı ve dedi ki "Herkes kendi yerinde yatsın." Öyle yaptık. Aslında çok da dinlemezdik onu. O gece benim de işime gelmedi orada yatmak.

Herkes kendi yatağına gitti yattı. Ben de üstümü başımı soyundum giyindim. Gittim yatacağım. Yattım, fakat çok net bir şekilde gözümün önüne getiriyorum şimdi. Şurası çocukların odası, şu ilerisi bizim odamız, küçücük bir antre vardı, yatak odaları yan yanaydı. Banyodan çıktım, döndüm odaların kapısına baktım bir cam açık. Allah Allah, şu camı kapatayım, ya bir şey olursa, düşmesinler dedim. Gittim camı kapadım. Oysa kapamazdım, zira uykuda da kalkıp gezen çocuklar değillerdi. Kapattım camı, sonra gittim yattım. O gece şöyle bir his geçmiştir içimden. Şükürler olsun ne güzel hepimiz bir aradayız. Öylesine bir duyguydu birden içime doğan. Oysa ki biz her zaman beraberdik.

Gittim yattım.

Sonra sarsıntı... Sarsıntıyla kalktım. Etrafıma baktım, "Eyvah, deprem!" dedim. Nasıl da millet kıyamet demiş, ben deprem dedim. Aklıma hiç kıyamet gelmedi. İşin enteresan yanı millet dualar

okumuş, benim hiç dua da aklıma gelmedi. Yani okumak falan. Direkt deprem dedim. Daha önce... Şöyle bir buçuk ay öncesi falan bir gece vaktiydi, iyi bir salladı. Fakat bilmiyorum ne salladı, ne yaptı. Sadece deprem dedim o gece ve kalktım. Kalktım yatak odamın camından baktım karşı apartmandaki herkes aşağı inmiş, oradan oturma odasına gittim, öbür apartmandakiler de aşağı inmiş. Ben de döndüm yattım. "Amaaan," dedim "depremse deprem". Fakat Batuhan hep depremden bahsediyor. O ara sürekli "Anne deprem olacak," diyor.

Demin mezarını ziyaret ettiğim arkadaşlara gittik bir akşam, Nurhanlara. Batuhan biz oradayken aradı. "Anne eve gel," dedi. 10 Temmuz muydu, neydi. Telefonu aldım, "Ne oldu?" dedim. "Korkuyorum," dedi, "deprem olacak." Ben de "Ay Batuhan, nereden çıkarıyorsun, ne korkuyorsun, deprem olacak diye sana kim söyledi?" dedim. Ondan sonra Nurhan da telefonu aldı eline "Aa," dedi, "erkek adam depremden mi korkarmış?"

Geldik baktık, camda bizi bekliyor. Allah'a şükür geldiniz, demişti Batuhan.

Ben hep realist oldum. Deprem ânında bile. Deprem sırasında dedikleri gibi bir aydınlanma yaşamadım mesela. Zaten herhangi bir aydınlanma da göremezdim evin içerisinde olduğum için. Duvarların açılışını gördüm, gökyüzünün maviliğini gördüm. Sonra duvarlar indi. Ben o sırada duvarlara bakıyorum. Bakıyorum ve düşünüyorum, acaba hangi duvar gelecek diye.

Duvarlar indi.

Duvarlar ve gardırop arasında sıkıştım. Nefes alamıyorum. Sadece altımdaki yatak esnek olduğu için, o esneme payından yararlandım ve öylece nefes alabildim. Kendime geldiğim an çocuklar dedim, başka bir şey demedim. Sonradan baktım eşim hiç aklıma gelmedi.

(Güler.)

Sonra konuşmaya başladım çocuklarla.

(Ağlamaya başlar.)

"Neredesiniz?" diye sordum onlara. "Açıktayız," dediler. "Ayağım biraz sıkışık," dedi büyüğü. Dolaplar düşmüş üstüne. Karyolaların tokmakları tutmuş onları.

(Dışarıdan, bir ilkokul bahçesine kurulmuş olan prefabrik ma-

halledeki barakaya teneffüse çıkmış çocukların sesleri dolar.)

Herkesi, her şeyi sordu durdu Batuhan. "Anne su," dedi, "bir bardak su bana anne," dedi. "Batuhan, yok ki," dedim, "bekle biraz sabret", dedim. "Anne hakkını helal et bana," dedi, "anne ben öleceğim," dedi. "Anne bir kere internete gittim," dedi, "özür dilerim, izinsiz gittim anne," dedi. Sus diyorum, onları anlatma bana, diyorum, ama yok... Galatasaray sayıkladı orada serseri. Sonra sessizleşti. Şuuru kapandı anladım. Küçüğüne dedim, "Oğuz, ağabeyine bak, soğuk mu sıcak mı, kalbi atıyor mu, kalbine masaj yap, tenini mıncıkla," dedim. Sonra yok, dedim, eyvah bu gitti. Sonradan bağırdım ona. Bak sen kolayı seçtin, diren, direnmedin, sen kolayı seçtin, bak geliyorlar diye bağırdım. Geliyorlar Batuhan... Dinletemedim, sesimi duyuramadım ona.

(Bir süre gözyaşları sessiz sessiz akar yanaklarından. Teneffüs biter, çocuklar sınıflara girer.)

Sonra o gece görmediğimiz bir şey oldu, oradan bir hava akımı geldi. Ama ben bunları yaşarken eşim çıktı, küçücük bir yerden sıyrıldı çıktı. İnanamazsın, küçücük bir yerdi. Ben de onun çıktığı yere kadar gelmişim. 20 santim kadar bir yer, ufacık... Bu arada yukarıya ailem gelmiş. Ulaşmaya çalışıyorlarmış ama mümkün değil. Eşim okula gitmiş demir kesme makineleri falan getirtmiş. Neyse ben çıktım. Diyorum ki beni çıkarmayın, önce çocukları çıkarın, benim bir şeyim yok. Onlar önce sen çık, sen çık ki onları da alabilelim, dediler. O ara horluyordu Batuhan. Acaba hemen çıksa yaşar mıydı? Onu sorup duruyorum kendime. Hiçbir yara bere yok, hiçbir şey yok, sadece kolayı seçti. Sıkıştırma yok. Yataktan düşme de yok. Sonra sarsıntı olunca kardeşinin yatağına atlıyor, aynı yataktalar. Küçüğümün daha çok yarası vardı bacaklarında, demir geçmiş, üstten ne geldiyse artık göremedim, kıskaca girmiş gibiydi bacakları. Batuhan "Küçüğü kurtarın!" diye bağırdı. O kendini ölüme hazırlamıştı. Küçüğü ise hep bu hayatla ilgiliydi. "Beni kurtarın, beni alın, ne zaman gelecekler, ne yapacaklar?" diye sorular sordu durdu. Ötekisi ise "Ben rüyasını gördüm. Anne ben öleceğim," deyip durdu. "Hakkını helal et," dedi. Ben sus dedikçe o anlatıyor...

(Kendi kendine tekrarlar: "Ben sus dedikçe o anlatıyor.")

Kolayı seçti.

Panikten gitti. Onun için kızıyorum. Zamanında gelseler, o çocuğum o kadar paniklemezdi. On iki saat falan sonra geldiler.

Bir de şunu öğrendim: Aileyi öğrendim. Dostlarınızla çok iyi, çok samimi olabilirsiniz; her şeyi birlikte yiyip içiyorsunuzdur. Fakat o gün... Onun için birtakım dostlarımdan uzaklaştım artık. Hepsi gelmiş bakmış, vah demişler tüh demişler, "Hepsi gitti," demişler, sonra da çekip gitmişler. Fakat aile öyle değil. Aile, ölüsü de dirisi de benim dedi. Bir şekilde bulacağım onları, öldüyse bir şekilde mezara koyacağım, sağsa götüreceğim dedi. Ailesine hiçbir şey olmamış arkadaşlarım, yirmi yıllık arkadaşlarım var, onlar da çekip gitmiş. Tüpraş patlayacak demişler, bilmem ne demişler. Hepsi dağlara çekilmiş. Bize de, "Siz de çıktıktan sonra gidin," dediler. Ben de "Nereye gideceğim?" dedim. Ölüm bir kere beni yoklamış, olmamış. İkinciyi yakalayacaksa ben ona artık teslim olurum. Dağa çıksam oraya gaz gelmeyecek mi? Sonra nereye kadar kaçabilirsiniz?

Bütün bu işler... Kim sorumlu? Bana göre Değirmendere Belediye Başkanı bir numaralı katil. Bütün gelmiş geçmiş başkanların hepsi katil. Bir gün Işıkara gelmişti konferans salonuna. Baktım etrafında eski belediye başkanları. Bilmem kimler hepsi ortadalar. Onların hepsi katil ya! Şu binaların planını, projesini çizenlerin de hepsi katil. Herhangi bir denetim oldu mu, olmadı. Şimdi söyleniyor, İstanbul deniyor, Allah korusun, kimsenin burnu kanamasın. Fakat hiçbir şey yapmıyorlar, bir de geliyorlar orada boy gösteriyorlar. Bugün beni toprağa koydunuz, sonra ortaya çıkıyorsunuz bir numaralı insan oluyorsunuz yine. Bir gün BRT gelmişti. Eski belediye başkanı vardı Şaban Aktürkoğlu, Doğru Yol'dan. Dedim ki "Başkan nasılsınız?" "Teşekkür ederim," dedi. Dedim ki "Bana göre Gölcük'ün katilisiniz, ne diye teşekkür ediyorsunuz." "Aa!" dedi apıştı kaldı böyle. Yüzüme baktı. Bir-iki tane daha söz söylemek istiyorum ona. Milletin önünde millete dönüp şunu diyeceğim: "Siz ne kadar şerefsizsiniz, şu adamı buraya nasıl getirdiniz?" Sonradan 17 Ağustos'ta bütün kanallar –bence medya da çok şerefsiz, rant için gelmişler buraya, başka bir şey için geldiklerini sanmıyorum– buradaydı ya işte BRT de gelmiş. Oturmuş gözlüklerini takmış yığılmış güneşleniyorlar. "Bakar mısınız," dedim, "buranın sorumlusu, yetkilisi kim?" Kimsede tıs yok. "Ben sorumlu bir yet-

kili arıyorum burada," dedim. Bir kadın çıktı, şortlu mortlu bir şey, buyurun, dedi yarım ağızla. "Siz bu gece program mı yapacaksınız burada?" dedim. "Lütfen," dedim sonra, "sizden rica ediyorum şu belediye başkanlarını buraya sokmayın. Ve deyin ki bunlar Gölcük katilleri..." Oradan biri, "Hanımefendi, buyurun siz konuşun," dedi. Dedim ki, "Konuşurum, konuşmakta bir şey yok. Yarın da hapiste olurum herhalde..."

Ondan da korkmuyorum be, n'olacak. Giderim otururum orada.

Ben kimseye dava açmadım. Müteahhit kafayı yedi zaten. Çocuğu öldü, karısı öldü. Dedim ya kafayı da yedi. Allah ona davasını açtı. Kadere bakar mısın?

Evet, bazen kaderci oluyorum. Bazen isyankâr oluyorum. Ben o evi alırken kesinlikle istemedim. Eşim istedi. "Okula, pazaryerine çok yakın," dedi. Her yere yakın. Çok merkez. Dumlupınar Mahallesi. Sahilin üç sokak üstü. Eşim müteahhitle anlaşmış. O arsada çok gözü vardı eşimin. Evimizin bulunduğu arsa. Dört yol ağzı bir yer. Önünde çift yönlü bir yol var. Beşiktaş'ta çok güzel bir cadde vardır, oraya benzetirdim ben. Eşim dedi ki: "Hanife, şurada bir ev olsa alacağım." "Olursa biz de alırız," demiştim. Baktık orada bir ev oldu, dedi ki müteahhite, "Ben buradan ev istiyorum." Müteahhit de ona "Birinci kat boş, orayı vereyim sana." "Tamam," dedi eşim. Gittik, Körfez krizi falan. Benim hayalimdeki ev hep dubleksti. Bana ait bir ev yani. Bahçem olsun, tek bana ait olsun ev. Tapumuz falan hazır olmasına rağmen eşime dedim ki ben vazgeçtim. Üçüncü kat olsaydı belki, dedim ama orayı istemiyorum. Vazgeçtik. Sonra müteahhit kalkmış okula gitmiş. Demiş ki üçüncü katı veriyorum sana, orası da kardeşimin evi, demiş. Eşim geldi ve dedi ki bak Hanife müteahhit böyle böyle söylüyor. Kabul ettim ama içime sinmemişti. Ev yapılırken üç sene boyunca gidip bakmadım. Ne oldu ne bitti, hiç. Nasipmiş, aldık oturduk işte. Daha sonra çok sevdim. Mahalle bildik mahalleydi. Dostlar aynı, çehreler aynı.

Deprem sonunda o birinci kattan kimse çıkmadı. Komşularım gitti. Ben yaşıyorum... Bugün 39 yaşındayım. Genç olsam ne olacak sanki? Bir tek ne yapıyorum biliyor musun? Belediyenin aylık kadın meclisi toplantısı var. Ben de kadın meclisindeyim. Bir tek oraya gidiyorum. Onu da Gölcük'ün geleceğiyle ilgilenmek için...

Rutin olarak yaptığım tek şey... Geçen gün şimdiki belediye başkanıyla konuşuyorum. Onu suçlamıyorum. O geldiğinde planlar, projeler her şey hazırdı. O hazıra geldi. "Başkan, Gölcük'ün yıkımında pek katkın yok," diyorum. Gülüyoruz. O da diyor ki, "Arsa payı vereceklermiş kat sahiplerine, işyerleri falan olacak." "Ne olursa olsun," diyorum. "Ben kendi arsa payımı belediyeye bağışladım."

Dedim ya ben gerçekçi bir kadınım. Gerçekçi olmanın zararını hiç görmedim diyebilirim. Çok fazla kaderci değilimdir. İnsanların kendi kaderlerini çizdiğine inanırım. Allah var ama o kadar her işe müdahale ettiğini sanmıyorum. Apartmanı ben yıkacağım diye bir kural koymamış. Ben yaptım, niye bunu fark edemedim? Bu kader olamaz ki... Odasına, mutfağına, şusuna busuna baktım, neden sağlamlığına bakmadım, bu kader olamaz ki...

Diyorlar ki Allah iyileri aldı, kötüleri bıraktı. Rakı içenler öldü, su içenlerin hangisi ayakta duruyor? Birçok insan ateist oldu, birçok insan Allah'a bağlandı. Ben ateist olmadım, ben neysem o oldum. Fal, şu bu inanıyorum, biliyorum ama ötesi yok. Belki de ben cenneti yeryüzünde yaşadığım için... Mesela kocamla hiç problem yaşamadım. Eşim tam bir aile babasıdır. Her şeyiyle. Hayatını yaşayamamış, hiç mutlu bir çocukluğu olmamış. Sonra çok küçük yaşta babayı kaybetmiş. O hep ben iyi bir baba olacağım demiş. İdeal bir baba olacağım; çocuğuma, eşime babamın bizlere yaptıklarını yapmayacağım. Bizlere iyi imkânlar sundu gerçekten – tabii biz de imkânlarını zorlamadık! *(Güler)* Onunla eşit bir ilişkimiz vardır gerçekten. Şimdi kapıdan içeri girsin, önce bir bana bakar, ruh halime bakar. Yüzüm gülüyorsa çok mutlu olur. O anki halim onu çok ilgilendirir. Sen mutlu ol yeter, der bana. Ben kalkıp desem ki şimdi, bilmem kimle İstanbul'a gidiyorum, neden gidiyorsun, o gittiğin kim falan demez. İlk başlarda da böyleydi. Ben hep özgürdüm... Bana her şeyi sen yapacaksın, dedi. Ben memleketten ilk defa çıkıp Gölcük'e gelmiş bir insanım, o da Karamürsel'de çalışıyor. Bana diyor ki kalk bugün Karamürsel'e gel. Ben de diyorum ki nereden bileyim Karamürsel'i ben. O da tarif ediyor. Karamürsel dolmuşuna bineceksin, beni okulun orada indir diyeceksin, o da seni indirecek, bu kadar basit işte... Daha yeni evlendiğimiz zamanlar, düşün. Bana bu güveni verdikten sonra ben her işimi tek başıma yapmaya başladım. Çalışanlar daha özgür görünürler ama

ben çalışmadan da özgür olacağına inanıyorum kadının. Eşim öğretmendi, ama bu özgürlüğü bana verirken mesleğinin ön planda olduğunu düşünmüyorum. Tanıdığım onca öğretmen var. Eşleri izinsiz şuradan şuraya gitmiyor, gidemiyor. Mesela ben desem ki, bugün gittim yatak odası takımı aldım, niye aldın demez. Ama ben de bilirim ki şartlarım onu kaldırır. Kaldırmazsa da almam zaten. Nice insan bilirim ki ayağına ayakkabı alamaz eşinden habersiz. Ben özgürdüm... Ama... Bir tatile gidecektik, hep erteledik. İşte ben buna kader diyemedim, diyemedim işte. Hep onu suçladım. Canımın acısını hep ona yansıttım. Döndüm arkasından dedim ki, "Bak çok fazla üzülme. Beni kimse çok fazla tanımıyor, beni en çok sen anlarsın, o yüzden sana söylüyorum, sen alınma." Bir gün patladı, yeter be, dedi, "Artık dayanma gücüm bitti be," dedi.

Ondan sonra yaptım ama ara ara yaptım. O beni anlar...

17 Ağustos 2001'den Sonra

Taşlar yavaş yavaş yerine oturuyor. Herkes kendine yeni bir yol çizdi. Ancak bizim rotamız hiçbir zaman değişmedi. 18 aydır aynı yerdeyiz. Bizlere en kötü zamanlarında evlerini açmış insanlara nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Anladım ki hâlâ bu pisliğin içinde insan olan insanlar var. Allah kimseye böyle bir felaket göstermesin.

Yakın bir sürede kendi evimize taşınacağız ama inşallah orada da karşımıza insan gibi insanlar çıkar. Bu yeni insanlarla hayatımızda yeni bir sayfa açılır. İçinde kir olmayan ve iyilerin bulunduğu bir sayfa...

Nilgün Türkmen Bir Oğlunu, Bir Kızını Kaybetti: "Umut'uma Kavuştum, Şimdi Duygu'yu Bekliyorum"

Umuda Yolculuk

Deprem gecesi saat ikide yattık... İkide yattık ve hiçbir şey duymadan depremi yaşadık, yani biz enkaz altında uyandık. Binamız falan göçüktü. Uyandığımda ben rüya gördüğümü zannettim. Biraz sonra rüya olmadığını, sallantıların devamında deprem olduğunu anladık. Komşular sayesinde yarım saat, bilemedin kırk beş dakika sonrasında –zamanı bilemiyorum tabii– kurtarıldık. Çocuklarım ikinci gün çıkarıldı, onları kaybettik işte. Onların tarafı daha çok hasar gördüğü için kurtarılamadılar.

Evimiz Kurtuluş sitesindeydi. Sahilin üst kısmı. Yani tepe gibi bir yerdeydi. Yedi bloktan sadece bizimki yıkıldı. Diğerleri ayakta, oturulabilir durumdaymış. Eşimle ikimiz sağ salim, hiçbir tarafımıza bir şey olmaksızın çıktık, bir çiziğimiz bile olmaksızın. Çıktığımız yeri bir görseniz... Mucize... "Buradan bir insan nasıl çıkabilir?" dedi herkes.

Çocuklar çocuk odasındaydılar, uyku posizyonunda çıktılar enkazdan. Hiçbir şey duymamışlar. Bina iki-üç sallantı sonrasında çökmüş. Enkaz altında şoka girmişim, eşim tarafından tokatlanarak kendime gelmişim.

Karanlık korkusu uzun müddet devam etti. Günlerce uyuyamadım. Uyku ilaçları, sakinleştiriciler aldım. Evde, betonun içinde kalamıyorum. Yani geçici konuta geçmeyi düşünmüyorum, ama nereye kadar?

Oğlumun doğumuna iki buçuk ay var. Daha hamileliği düşünmeden önce, çadıra ilk geldiğim günler, orada oturup düşünürken, çocuklarımı, geleceğimi, ne yapacağımı, nasıl olacak derken, bir çocuğum olursa o benim umudum olacak, diye düşünmüştüm. Erkek olarak düşünmüştüm. Umut istiyorum, doğarsa, sağ salim hayırlısıyla.

Nilgün'le üç etapta görüştüm. İlkinde sevgili Nazan Haydari ile birlikte onu 24 Temmuz 2000'de, Değirmendere'deki. ODTÜ barakalarında ziyaret ettik. Sonrasında ben onun hayat karşısındaki tutkulu yolculuğuna tanık oldum.

(Bu noktada Nilgün bir de kız istediğine dair bazı yorumlar yapıyor.)

İlk etapta çocuk istemiyordum, çocuklarıma karşı haksızlık edeceğimi düşünüyordum. Çok düşündüm, doktoruma bile söyledim. Yani onların üzerine bir çocuk daha. Sanki onları unutacağım. Daha sonra değişti o fikrim, ondan sonra zaten hamile kalmaya karar verdim.

Hiç isyan etmedim... Allah beni böyle mükâfatlandırdı.

Allah'a şükür ki hiç isyan etmedim ona. Eskiden ben açıktım. Depremden sonra kapandım. Çadırkente yerleştikten sonra. Tabii hemen değil de, bir toparlanma süresinden sonraydı bu. İki ay sonra falan kapandım. Kapanmamın sebebi de Allah'a olan inancımdan geldi. Bir yerde şöyle düşündüm ben: İsyan etmemin sebebi, en önemli sebebi, Allah'ın verdiği çocuklarımdı. Onları Allah verdi bana, belli bir süre tanıdı, yani işte bu yaşa kadar onları bana verdi ve belli bir yaştan sonra alacağım, dedi. Kızım dokuz buçuk, oğlum beş buçuk yaşındaydı... Ona inandım, onun için hiç isyan etmedim. Sadece deprem gecesi enkazdan çıktıktan sonra kendimde değilken... Allah günah yazmamıştır inşallah... Ben enkazdan çıktıktan sonra, yani şoktayken, herkes beni teselli etmeye çalışmış. "Allah verdi, Allah aldı," demişler. Ben de, "Allah benden çok nasıl sevebilir çocuklarımı?" demişim. Yani burada bilinçsiz bir şekilde konuşmuşum. Kendimde olsaydım böyle söylemezdim.

Kapandıktan ve namaza başladıktan sonra bendeki bu iyileşmenin sebebini kapanmaya ve Allah'a karşı olan inancıma, namaza ya da ne bileyim çocuklarımın cennette ve Allah'ın yanında olduğuna inanmama bağladım. O tür düşünceler beni çok rahatlattı. İsyan eden arkadaşlarım var mesela ve hiç iyi değiller. Hiçbir doktor, hiçbir psikolog onlara çare bulamıyor. Mesela hamile kalamıyorlar. Böyle bir isyanları var. Kendinde de bir iyileşme yok bu arkadaşların. Allah'a şükür, eşimde de bende de hiç öyle bir şey olmadı. Eşim de benle birlikte namaza başladı. Allah'a şükürler olsun çocuk da verdi Allah. İnşallah bundan sonra çok daha güzel olacak her şey.

(7 Eylül 2000, Nilgün'le birlikte kaldığımız yerden devam ediyoruz. Kendisi şu an sekiz aylık hamile, umut hâlâ umut olarak devam ediyor.)

Son görüşmemizden bu yana pek fazla bir değişiklik olmadı, fakat doğumum yaklaştı. Bu çocuk doğunca hayatım daha olumlu olacakmış gibi geliyor ve öyle olmasını da umuyorum. Tabii daha iyiyim. Bu kışı burada, prefabrikte geçireceğim, ama nasıl geçecek bilmiyorum. Rutubet olayından bebek nasıl etkilenir bilemiyorum, umarım sağlıklı bir şekilde çıkarız. Bebeği bizim odaya koyacağız. Bebek karyolası hazır. Devlet Hastanesi'nde doğum yapacağım. Doktorum orada, inşallah normal doğum olur.

17 Ağustos'ta (2000) deprem gününü saat saat tekrar yaşadım. Gece üçte çocuklarımın mezarına gittim, dua okudum. Gitmeye de son anda karar verdim, ama iyi ki de gitmişim. Rahatladım.

Onların o anda yanımda olduğunu hissettim. Ben zaten rüyalarımda görüyorum onları. Geçen gece kardeşimin evindeydim, bir ağlama krizi geçirdim. Rüyamda çocuklarımın mezarını gördüm. Babam toprak atıyor, üzerlerini düzeltiyordu. Sonra çocuklarımı çok güzel süslenmiş bir yatakta yatıyor gördüm, onlar diriliyor ve ben hayret ediyorum nasıl bir sene içinde dirilebilirler diye, sarılıp öpüyorum. Kızımla bir sene içinde yaşadığım olayları konuşuyorum, ona "Araba alacağız," diyorum, "Biliyorum," diyor. Kardeşinin olacağını da biliyor. "Ben her şeyi biliyorum," diyor. Yani o şekilde bir diyaloğum oldu. Çok iyi oldu benim için, çok rahatladım. Yanlış hatırlamıyorsam o gece dışarıda oturuyorduk, psikolojik olarak çok bozuktuk. Birden arabamızın alarmı çaldı, kapılar açıldı ve kapandı. Benim oğlum tam bir araba hastasıydı. Ben inanıyorum ki o gece oğlum geldi bizi ziyaret etti ve gitti. Zaten arabanın kapısı kilitliydi ve açılmasına imkân yoktu. Sonra sabah kalktığımızda arabanın üstünde küçük bebek ayak izleri vardı. İşin ilginç yanı, burada bebek yok! Üç-dört gece sonra ben birdenbire uyandım. O sırada eşim de dua ediyormuş, çocuklarımı bir göreyim diye. Çünkü o da hiç görmedi. Uyanmamla birlikte kapı iki kez çalındı, baktık ama kimse yoktu. İçimden bir ses bana çocuklarımın geldiğini söyledi. Eşime hiçbir şey söylemedim, yatalım, dedim. Yattıktan beş dakika sonra tekrar kapı çaldı, tekrar baktık kimse yoktu. Bu sefer dışarı çıktık. Ben aslında inanmam ruhların geldiğine falan. Sordum "Gelmezler, ama senin çocukların hem melek hem şehit oldukları için gelirler," dediler. Zaten kızımı rüyamda gördüğümde, "Biz ölmedik, yaşıyoruz, her şeyi görüyoruz, her şe-

yi biliyoruz," dedi.

Bir arkadaşım 17 Ağustos'tan sonra İstanbul'a taşınmıştı. Arada bir arıyordu ama fazla konuşamıyorduk, zaten uzun süre beni görme cesareti bulamamıştı. En sonunda gelmeye karar verdi. O da daha önce buraya hiç gelmemişti, bilmiyordu nasıl bir yer olduğunu. Neyse geldi ve bana rüyasını anlattı. Dedi ki rüyamda aynen buraya geliyor, yeni komşular ediniyorsun. Tuğba da (kızım) burada. Ben, "Tuğba kızım sen ölmüştün, burada ne arıyorsun?" dedim. "Hayır Sena teyze ben ölmedim yaşıyorum, annemi her gün görüyorum ve duyuyorum ama o beni duymuyor; annem çok üzülüyor, söyle ona ben çok iyiyim. Artık benim gitme zamanım geldi. Zamanım gelince yerime gidiyorum," dedi ve birden kollarını açtı havalandı, denizin üstünden o tarafa doğru gitti. Arkadaşım kızımın mezarının İzmit'in o tarafında olduğunu bilmiyordu.

Bir kuş her sabah başıma çöpler atıyor. Komşularımdan biri şöyle diyor: Burada 72 haneyiz hiçbirimize değil de sana geliyor bu kuşlar. Komşum çocuklarımın kuş olarak geri geldiklerine inanıyor. İşte böyle doğaüstü şeyler yaşadık.

Aslında o tip şeylere inancım yok, ama son yaşadıklarımdan sonra artık ben de inanıyorum.

Bu araba olayını ailemin diğer fertlerine de anlattım. Onlar da inandılar, özellikle de ablam çok inandı. Öyle ya da böyle benim içimi ferahlattı tüm bunlar. Evet evet... Mesela kitaplarda okuyorum, "Mezara cuma günü giderseniz, çok rahat görünürsünüz," diye yazıyor. Eşimle sabah altı buçukta çıkıyoruz, on dakikada mezarda oluyoruz, saatin erken oluşuyla bizi daha rahat görsünler diye. Böyle bir şey yoksa bile benim psikolojime çok iyi geliyor.

Terapiye hiç gitmedim ama düşünüyorum; çünkü doğumdan sonra depresyona giriyorum, o dönemi çok kötü geçiriyorum. Oğlumda da kızımda da yaşadım bunu ve bu psikolojiyle daha da ağır geçireceğim. İhtiyacım var terapiye.

Sonrasında davamızla da ilgilenmem gerekiyor. Biliyorsun benim davam örnek davalardan birisi. Bizim binanın yapımında çok fazla malzeme çalınmış, çevreden de herkes en basit yapılan binanın bizim bina olduğunu söyledi. Demir çok ince, çimento diye bir şey kullanılmamış. Öyle ki babam elleriyle çıkardı çocuklarımı ve sadece demir makas kullandı.

Toplam 15 tane örnek dava var. 560'a yakın kişi de Belediye'ye, Fen İşleri'ne, İmar ve İskân Bakanlığı'na, müteahhitlere dava açtı. Müteahhitlere açılmış davalar düşüyor genelde; çünkü evi aldıktan sonra beş sene içinde o eve zarar gelirse müteahhit suçlu sayılabilir. Bakalım bizim davada ne olacak?

Yakında kalıcı konutlara geçeceğiz. Gerçi artık ev bile istemiyorum...

(21 Eylül 2000. Nilgün komşusu Nuray İkidişli'nin barakasında şiir okuyor – Umut'un doğumundan çok kısa bir süre önce.)

Yavrularım. Bayramda yavrularımın yanımda olmasını düşleyerek bu şiiri yazdım. *Yavrularım* adlı bu şiiri.

Kalkın ki bugün bayram

(Ağlamaya başlar)

Yokluğunuzla geçen günlerde dolaştık birlikte
Hep mahzun kederli siz bizi terk edeli

(Kesilir)

Yavrularım görünün artık
Görünün ki çok bunaldık susadık varlığınıza
Umudumuz Allah'ta.

Bir de geçen gün yazdım, adı *Hayal.*

Bir uzak günü hayal ettim
İçinde çocuklarımın olduğu
Yeşil gözleri ve sarı saçlarıyla kızım
Güzel gülüşüyle oğlumdu istediğim
...
Ayrılıkların olmadığı bir dünya diledim Allah'tan
Renk renk uçurtmaların bembeyaz papatyaların olduğu
Bir dünya kurdum hepimize
Sevgi verdim herkese
Umut pınarlarından kana kana içtik

Pencereden sevgi uçurduk
Güzel bir dünya yarattık hep birlikte
Kızım, oğlum ve anılarımızın olduğu sadece.

(Sonrasında Umut doğar. Ekim ayında. Nilgün, "Umut'a kavuştuk Müge," diye müjdeyi verir. Can sıkıcı bir İstanbul günüdür, ama bir anda her şey değişir. Ne kadar bildiğim insan varsa telefonla ararım. Üzerinden bir yıl geçer geçmez, bir müjde daha gelir. Nilgün yine hamiledir. Umut'un yanına bir kız kardeş (Duygu) gelmektedir...)

Deprem Nuran Keser'in Kızını, Damadını ve Torununu Aldı: "Hiçbir Yerde Duramadım, Döndüm Gölcük'e"

Depremden önce bir dükkânım vardı. Kendi dükkânımda çalışıyordum. Çocuklarım üniversitede okuyor. Onların giderlerini karşılamak amacıyla... Eşim emekli, başka bir gelirimiz de yok. Kızların ikisi birden üniversiteyi kazandı. İkisinin birden ekonomik olarak bize ağır geldiğini düşündük. Daha önceden de yapıyordum zaten dikiş. Evde yapıyordum. Dükkân açmamıştım ama. Kurs veriyordum. Yani ufak tefek el harçlığımızı çıkarmak amacıyla. Ama evde iki üniversiteli olup da yük biraz ağırlaşınca... Tabii üçüncü okuyanımı hiç söylemiyorum, çünkü o daha ortaokula gidiyor ve dersleri de iyi. Dükkânı açtığım zaman böyle düşünceler vardı kafamda. Gölcük'teydi dükkân, Kavaklı Mahallesi'nde. Donanma Mahallesi'nin Kavaklı ile birleştiği yerde. İşim çok güzeldi, iyi gidiyordu ama deprem bizi altüst etti.

Deprem ânında Gölcük'teydik. Kendi evimizde. Dükkânım tamamen yıkıldı. Evim tamamen yıkıldı.

Enkaz altında kaldık da diyemem, kalmadık da...

Kalmadık da. Çünkü şöyle: Bizim evimiz beş katlıydı, üç katı tamamen yok olmuştu. Yani tamamen çökmüş ve dışarıdan baktığın zaman, iki katlı bir ev görünümünde...

Biz beşinci kattaydık. Camlarımız bile kırılmamıştı. Evin camları. Çünkü ben deprem bittiği zaman şöyle düşündüm: Ay dedim, çok şiddetliydi ama devrilmeden bitti, çok şükür...

Tam olarak ne olduğunu hiç anlamadım. Kurtuluşumuz mucize miydi? Bilemiyorum.

Bu yazı 24 Temmuz 2000'de Nuran Keser ile Değirmendere prefabrik konutlarında yapılan bir söyleşinin kayıtlarından derlendi. Söyleşi o zamanlar Nuran Keser'e ait prefabrik konutlardaki dikiş atölyesinde gerçekleşti. Atölyenin genişçe bir bölümünü, yapılmış olan giysi yardımlarından artakalan pantolonlar, gömlekler, döpiyesler, ceketler dolduruyordu. Kimi giysilerin özenle, çekingen bir üslupla kendilerini bulduğunu, kimilerininse ütüsüz, buruşuk hatta kirli bir halde kendilerine teslim edildiğini anlattı Nuran off-the-record! Sonra makinesinin başına geçti, bir yandan elindeki nevresimi dikti, bir yandan da anlattı. Manzarası şahaneydi atölyenin. Bütün Gölcük, Körfez ayaklarımızın altındaydı.

Kendime gelmem yarım saati falan buldu. Normalde benim karşımdaki apartman da beş katlıydı, benimki de beş katlı. Üst kata çıktığım zaman karşımdaki apartmanın beşinci katını görüyordum. Deprem biter bitmez balkona çıktım. Karşımda kocaman bir apartman. Gözümün alışık olmadığı bir görüntü. Bir anda mekân duygumu kaybettim. Hayatı normal kılan biraz da alışkanlıklar galiba. Alışkın olduğumuz görüntüler. Büyük bir şoka girdim o anda. Bir sürü düşünce geçti aklımdan. Apartman apartmanın üstüne binmiş. "Bu nasıl olur!" diye bağırmışım. Gördüğüm görüntü karşısında tamamen afallamıştım. Bu nasıl olabilir? Çocuklar tokat atmış yüzüme. Hiçbir şey çıkmamış, biz aşağıya inmişiz. Aşağı inen, düşen bizlermişiz. Bu da büyük bir şoktu tabii. Yıkılmadan kurtulduk derken üç kat aşağı düşmüşüz. Aşağıya indim sonra. Yön duygum tamamen bitmiş. Ayaklarımda derman yok. Ablamlar Kanatlı'da oturuyordu, kızım da Halıdere'de. Önce Halıdere aklıma gelmedi. Önce ablamları bulmalıyım dedim. Ama nasıl? Bulunduğum yerden elli, bilemedin yüz metre uzakta ablamların evi. Ama yolumu bulamıyorum. Bütün evler kâğıt gibi birbirine yapışmış, hiçbir apartman tanınacak halde değil. Dedim ya, alışkın olduğum görüntülerin hepsini yitirmişim o anki manzarada. Ablamların evini arıyorum. Tanımadığım evlerin arasında bir yol bulmaya çalışıyorum kendime. Yok. Olacak gibi değil. Her taraf aşırı sessiz. Fısır fısır konuşuyor herkes. Hava aydınlık değil. Sonunda ta ana caddeye çıktım. Bursa yoluna. Epey ilerledikten sonra tekrar aşağı indim. Ancak o şekilde bulabildim ablamın yolunu.

Ablamın oğlunu enkazdan çıkardık. Bacakları kesildi. Enişte-min kolu kesildi. Onların başında bekledik. Sonra onlar hastaneye gitti. Hastanede onların başında bekledik. Bu arada çocuklarım enkazdan çıktılar. Dördüncü gündü. Üçü de vefat etmişti. En büyük kızım, damadım, torunum... Ondan sonra ne yapacağımızı bilemedik. Nereye gideceğimizi... Memleketim Sivas'a gittim. Bir müddet Sivas'ta kaldım. Orada fazla kalamadım, geldim Bursa'daki ablamın, yeğenimin başına. Orada da duramadım, çünkü çocuklarım Sivas'ta, bensiz yapamıyorlar, hep korku içerisinde sabaha kadar oturuyorlar. Oradakiler anlamıyor. Hep uyu diyorlarmış onlara. Uyunmuyor işte. İlaçlar bile tesir etmedi. Normalde ben aspirinle bile uyurum. Mümkün değil, aylarca uykusuz gezdim ortalıkta.

Onun için çocukları çok iyi anlıyordum. Çocukların yanına gidiyorum, ablam burada yalnız kalıyor. Geliyorum ablamın yanına, bu sefer çocuklar yalnız kalıyor. Bu arada yerleşecek bir ev bulmam lazım. Nasıl karar verebileceğimi, neye karar verebileceğimi bilmeden günler geçip gidiyor. Bir tarafta etrafın baskısı. Kimi diyor gel burada otur, kimi diyor şurada otur... Düşünüyorsun, düşünmeye çalışıyorsun. Ben bu kirayı verebilir miyim? Ben uzaklara gideceğim, ama ondan sonra ne olacak? Çocuklarım falanca yerde okuyor, öbürü bilmem nerede okuyor. Sonra İstanbul'a gittim. İstanbul'da da yapamadım. Sanki evler hep üstüme üstüme geldi. Ondan sonra geldim çadıra.

Bir buçuk ay çadırda kaldım. Sonra da prefabriğe geçtim.

Neden Gölcük'e dönmek istedim? Buraya dönmek istedim çünkü gittiğimiz yerlerde bizi anlamadılar. Uyku sorunu önemli bir sorundu. Bu konuda beni yakınlarım anlamadı, anlayamadı. Ben enkazdan çıkardığım üç-beş eşyamla bir süre dolaştım oradan oraya. Eşyalar önce Bursa'ya gitti. Burada koyacak depo falan bulamadık. İnsanlar yağmalıyor. Eşya önemli, çünkü tencereye bile ihtiyacın var. Eniştemizin köyü Bursa'da. Eşyalar önce oraya gitti; orada depo, ahır gibi bir yere kondu. Ondan sonra İstanbul'daki evi ayarladık. Ben düşünüyorum, diyorum ki Gebze gibi bir yerlerde ev ayarlayabilsek, ama dolaşamıyorum, ayarlayamıyorum. Çaresizim.

Neden Gebze? Daha çok organize sanayi mi deniyor, işte sanayi bölgesi ya, fabrikalar falan var. Yani iş imkânı oralarda daha fazla olur yerleştikten sonra. Gebze'de bulamayınca Yakacık'ta bulduk bir ev. Yakacık'ta da on katlı apartman. Sonra kalamadım oralarda da.

İnsanlarla konuşuyorum ben. İlk günlerde de konuştum. Öyle şeyler hissediyorsunuz ki, yani bunlar anlatılmaz şeyler. Ne bileyim birisiyle paylaştıktan sonra o konuda daha rahatlamış mı oluyorsun, yani bilemiyorum çok değişik. Bir de şöyle bir şey oldu depremden sonra... Depremi yaşamış, şiddetli yaşamış birkaç kişiyle konuştum ben. Onların sorunları daha büyüktü. Hani benimki de çok büyük; diyorum ya çocuklarımı kaybettim, torunumu kaybettim. Yeğenimin bacakları, eniştemin kolu, kendi evim, çocuklarımın psikolojisi, arabam, eşyam... Tamamen "Oh rahatım" dediğin bir dönemde tamamen yerle bir oluyor her şeyin, hiçbir şeyin kalmıyor, sıfır oluyorsun. Ama ben diyorum ki bizimki yine de

çok iyiydi. Çünkü bir kaybımız yoktu. Ölenimi buldum yerine yerleştirdim. Ne bileyim. Yani çok büyük sorunlar gördüm. Ve dedim ki çok şükür iyiyiz. Çünkü aile tamamen bitmedi. Allah korusun öteki çocuklarıma da bir şey olsaydı. O zaman...

Kurtarma çalışmaları sırasında çok sinirlendiğim anlar oldu. Hatta ben resim çeken bir beye kocaman bir taş fırlattım. Ben çocuğumun enkazının başındayım. Orada oturuyorum yapabileceğim bir şey yok. Hiç araç yok. Kurtarma ekibi yok. Kurtarabileceğim hiçbir araç gereç yok. Sadece bekliyorum. Oturmuş bekliyorum. Güneş tepemizde. Bekliyorum. Ve dördüncü gün artık. Üçüncü günün sonuna doğru, akşama doğru bir vinç gelmişti... Ve ben üçüncü günü, hatta dördüncü günün sabahı da diyebilirim bir mırıltı duyuyordum. O torunumdu, eminim. Zamanında yetişilseydi belki sağ çıkacaktı. Vücudunda ne çürük vardı ne de herhangi bir morarma. Görmedim ama öyle söylediler. Ben orada bekliyorum. Aç, susuz, sıcak. Hiçbir yardım yok. Biraz gidiyoruz elimizle eşeliyoruz, bir şeyler yapmaya çalışıyoruz. Olmuyor. Geliyor, oturuyoruz. Bekliyoruz. Olmuyor. Ben oradaki insanlara bağırıyorum artık sinirimden. "Ya ne olur yardım edin," diyorum, "bak burada boş boş duruyorsunuz Bir sürü insan var." Bazısı hoşgörülü, "Ya abla," diyor, "yapabileceğimiz bir şey yok." Bazısı kızgın, "Yardım ettik ya, yardım ettiğimizi niye hiç görmüyorsun?" Ve dördüncü gün geliyor. Nihayet bir araç ulaştı bizim oraya. Kızımla bir taşın üzerinde oturuyoruz. Ne düşüneceğimi bilemiyorum. Makinenin sesi tozlar arasında aynı ritimde, ses etrafı kaplıyor. Karmakarışık duygularım. Acaba diyorum yaşıyor olsalar sağlam mı her tarafları. Veyahut yaşasınlar da sakat olsunlar, diyorum. Ama ömür boyu bu sakatlığı çekebilirler mi, diyorum. Ben onlara bakarım, diyorum. Sinirlerim kaldırır mı ki, diyorum. Yeter ki yaşasınlar da, diyorum. Ama çok zor, diyorum. Tüm bunlar beynimden akıp gidiyor. O durumda durmadan bana ilaç veriyorlar. "Bu ne ilacı?" diyorum. "Vitamin, ayakta durabilmen için," cevabını veriyorlar. Böyle diye diye sürekli sakinleştirici içiriyorlarmış bana.

Kızım veriyordu sakinleştiricileri bana. Kızım... Bu arada bir tane bey orada karşımızda fotoğraf çekiyor. "Ne yapıyorsun sen?" dedim. "Sizi çekmiyorum, denizi çekiyorum," dedi. Oysa bizim arkamızda evler var. Belki o da görevini yapıyor, ama ben o günüm-

de resmimin gazetelerde çıkmasını istemiyorum. "Denizi çekiyorum ben," dedi. Yalan. Dedim ki "Bize yalan söyleme. Çekiyorsun," dedim, "bizi çekiyorsun." Aşırı derecede sinirliyim ama. "Ben sizi çekmiyorum," dedi. Denizi çekiyormuş... Oradan bir taş aldığım gibi fırlattım. Ama değmedi. "Çabuk, yakalayın onu, makinesini kırın! Getirin onu! Yoksa ortalığı birbirine katarım," dedim. Çatacak yer arıyorum çünkü, aşırı derecede sinirliyim. Böyle bir olay yaşadım işte.

Akşamları kalamadım Gölcük'te. İlk üç-dört gün... Her gün akşam eniştem beni alıp Bursa'ya götürdü. Sabah tekrar Gölcük'e getirdi. Akşam olmaya başladığı anda gözüm hiçbir şey görmüyor. Hiç, ne olursa olsun. "Ben burada aklımı oynatacağım," o kadar şiddetli bir şey... "Beni buradan götürün," diyorum, "nereye olursa olsun götürün." "Tamam abla," diyor eniştem, "bin arabaya." Beni alıyor götürüyor Bursa'ya. Bursa'da, hastanede, hastanenin bahçesinde yatıyorum. Ablamlar da orada, yeğenlerim orada hasta yeğenimin başındalar. Hava ısınmaya başlayınca, daha yani sabah olmamış, ama ışımaya başlıyor. "Ay, ben nasıl anneyim?" diyorum kendime geliyorum. "Ben nasıl anneyim?" diyorum. "Çocuğum orada enkaz altında belki yaşıyor, belki anne diye bağırıyor." "Ay beni götürün," diyorum. "Tamam abla," diyor eniştem. En son dedim ki, "Beni sen götürme artık," dedim; "ben otobüse bineyim gideyim geleyim." Gidip gelmeyeceğim diyemiyorum, çünkü kendime engel olamıyorum elimde olmayan bir şey. "Abla ben burada ne için varım?" dedi eniştem. "Sen hiç çekinme," dedi, "ne istiyorsan ben onu yaparım." Ve sağolsun, beni üç-dört gün taşıdı. Ardından enkaz kaldırıldıktan sonra çocukları Halıdere'ye defnettik. Ondan sonra Ankara'ya gittik. İki gün Ankara'da kaldık. Sonrasında da memlekete gittik işte. Orada iki-üç gün çocukların başında, derken Sivas'ta da duramadım. Aklım bu tarafta. Yeğenim, ablam Bursa'da perişan. Bursa'ya geldim. Dolandım durdum anlayacağın, çadıra gelene kadar. Ev... Ev duygumu yitirmiştim...

Şimdilerde eski evimin oraya gidiyorum. Gidiyorum, gidiyorum ama çok değişik, tuhaf bir duygu. Gidiyorsun, orada barakalar var. Prefabrikler yapılmış. Dümdüz bir yer, bir arazi. Çok ilginç. Çok kötü bir şey.

Gidip oraları gördüğüm zaman ne rahatlama, ne de kasılma

duygusuydu yaşadıklarım. Hiçbiri değil. Çok tuhaf bir duygu. Diyordum ki: "Dün burada çok güzel bir mahalle vardı. Çok güzel apartmanlar, çok güzel insanlar, birbirleriyle çok güzel anlaşan insanlar." Bizim mahallemize fazla araba girmiyordu. Bütün çocuklar, gençler, patenliler, bisikletliler orada burada toplanıyor, sohbet ediyorlardı. Çok güzel bir mahallemiz vardı. Kendi dükkânım da zaten aynı sokaktaydı, bir apartman ilerisindeydi evimin. Dükkân, ev arkadaşlarım vardı. Evim çok güzeldi, üç odası vardı, bir salonu vardı, ama iki odası da salon büyüklüğündeydi, neredeyse üç salon bir oda gibi yani... Sonra terasımız vardı. Üç balkonumuz vardı. Şimdi burada, prefabrikte, diyorum ki bazen, dışarıda yemek yiyelim istiyorum, o zaman diyorum ki: "Çocuklar, balkonda yiyelim." O ağız alışkanlığı demek ki. Aman işte diyorum kapının önünde yiyelim. Yani yine çok şükür. Allah razı olsun yaptırdılar, girdik içine de rahatız. Çünkü ben çadırda çok kötü günler geçirdim. Çamaşırımız yok, ta İstanbul'dan gelmişiz, küçücük bir çantayla. Yağmur yağıyor. Islansan değişecek bir şeyin yok. Sıcak olsa ince bir şeyim yok. Soğuk olsa kalın giyeceğim yok. Çay demleyeceksin, demliğin, bardağın yok. Yani devlet sana ne veriyorsa... Ekmeğimizi verdi, tamam. Yemeğimizi aldık ama öyle bir durumdasın ki zaten her şeyi yiyemiyorsun da. Üzüntüden, acıdan iştahın yok veya ne bileyim değişik bir şey. Normalde insan karnını doyurmak için ne olsa yer; bulamayacağını düşündüğü zaman ama, bunu bulamayacağını düşünsen de yiyemiyorsun, miden almıyor, aç durmayı tercih ediyorsun. İşte depremden önce benim hareketim çok fazlaydı, sabah yürüyüşüne gidiyordum sahile. Beşinci kat evim, in çık hareket. Devamlı dükkâna. Pazara gidiyordum üç-dört defa. Bunlar hep hareket. Çok hareketliydim. Çadıra geldim oturdum. Oturdukça böyle kilo aldım. Biraz da kuru yiyecekler tabii. Ekmek arası biraz daha kolay geldi demek ki.

İlaç tedavisi görmedim. Görmek istemedim. Aptal yaptı beni içtiğim zaman. Ağır geldi. İlk başta uyuyayım, sonrasında İstanbul'daki eve alışayım düşüncesiyle verdiler o ilaçları bana. Hiç yararını görmedim. Sonradan da bir daha içmedim. Kendi kendimi tedavi etmek mecburiyetindeydim. Çocuklarım için. Geride kalan kızlarımı düşünmem lazım. Sağlıklı bir anne olmam lazım ki onlar da sağlıklı olsunlar. Onların daha çok desteğe ihtiyacı var.

Geçenlerde bir olay oldu. Ablam gelecek buraya. Bursa'dan. Ben iki gün önceden sevinmeye başladım. "Ablam gelecek," diyorum. Duruyor duruyor, "Ay, benim ablam gelecek," diyorum. Hiç fark etmedim kızımın düşüncesinin ne olacağını. Sabah kalktım, "Ay bugün ablam gelecek," dedim. "Kalkayım erken, kahvaltımızı yapalım da bir an önce işleri bitireyim, yanında iş yapmayayım," dedim. Odadan dışarı çıktım. Sonra döndüm yine "Ablam geliyor bugün," dedim. Sonunda kızım patladı. "İyi be!" dedi, "ablan gelecekse gelecek işte! Durmadan söylüyorsun!" O zaman anladım ki onun da ablası vardı. Ve onu çok severdi. Artık onun abla diyebileceği kimse kalmadı... "Ötekilerin abla diyecekleri ben varım," diyor, "benim abla diyeceğim kimsem yok artık". Sonradan anladım tabii bunu. Sinirli davranmasının sebebi oymuş. Hatta eşim, "Nasıl davranıyorsun annene?" diye çıkıştı, ben sus diye işaret ettim. Çünkü anladım, ama geç anladım. Yani böyle olaylar çok fazla yaşıyoruz. Ablasızlığın çok zor olduğunu her zaman söylüyor. "Derdimi hep ablama söylüyordum," diyor... Aralarında bir yaş vardı. İkiz kardeş gibi. Çok yakınlardı. Ablası da gerçekten çok hoşgörülüydü onlara karşı. İşte öyle.

Rüyalarıma gelince... Depremi çok görüyorum. Ben depremi tam olarak yaşayamamışım. Rüyalarımda depremin devamını mı yaşıyorum bilmiyorum. O zaman hiç ses duymamıştım. Balkonda uyuyorum, evler, apartmanlar yıkılıyor, hiçbir ses işitmiyorum. Ses duymamış olmam mümkün değil. Bu normal değil. Rüyamda gördüğüm depremlerde hem ses var, yani depremin sesi, hem de çığlıklar. Apartmanların sallanarak paldır küldür inişini görüyorum ve seslerini duyuyorum. Daha önce yaşadıklarımı, ama hissetmediklerimi görüyorum galiba.

Kızımı da görüyorum. Kızımı ilk bizim çadırların orada gördüm. Diyorum ki "Ay Tezcan, ben seni öldün sanıyordum, nerelerdeydin?" Son günlerde hatırladığım bir giysi var üstünde: Krem pantolonu, beyaz tişörtü... O halde. "Yok anne," dedi "ben ölmedim." Ne kadar sarıldım ona. O kadar sıkı sarıldım ki gerçekten sarılmış gibi hissettim kendimi. Geçenlerde de Bursa'ya gidiyoruz. Bir yere gittiğimiz zaman torunum hep bacağımda otururdu. Arabadakilere bir şey demiyorum ama bacağımın üstünde varlığını hissediyorum. Allahım ne olacak, diyorum. Arabadakiler görme-

sinler diye müziği açıyorum veya müziği değiştirmeye çalışıyorum. Arkada da yeğenim oturuyor. Dedim ki: "Sen arkadakileri sıkıştırıyorsun, hadi gel yanıma, kucağıma alayım seni." Yanıma aldım çocuğu. Ama bu sefer üç kişi olduğumuz için fazla geldik, sığmadık. "Böyle olmadı," dedim yeğenime, "sığmadık, sen yine arkaya geç". Çünkü torunum kucağımda oturuyor. Onu çok iyi hissediyorum. Üç kişi, mümkün değil sığılmıyor. Yeğenimi arkaya gönderdim. Gidene kadar torunumun burada, bacağımda oturduğunu hissederek gittim Bursa'ya.

Terliğimin tokasını açardı hep. Depremden sonra terliğimin tokası açılıyor. "Allah, Allah!" diyorum, "bu terliğimin tokası niye açılıyor?" Böyle durduğum yerde yemek yaparken falan açıyordu terliğimin tokasını, ben adım atıyordum, terlik çıkıyordu ayağımdan...

Onu ben büyüttüm hemen hemen. Aynı mahalledeydik. Teyzesiyle birlikte büyüttük. Bizlere fazla düşkündü. Son hafta çok ilginç olaylar oldu. Gelip gidip bana "Anne" diyordu. O zamana kadar hep anneanne derdi oysa. "Anne," diyordu, "ben senin olayım". Şaşırıyordum, diyecek söz bulamıyordum. "Sen benimsin," zaten diyordum. "Öyle değil," diyordu. Ne anlatmaya çalışıyordu bilmiyorum, ama "Öyle değil," diyordu. Ben de "Tamam benim ol o halde," diyordum. Onun ne demek istediğini anlamıyordum. Akşam oluyordu, annesiyle giderken, "Hani sen benim olacaktın?" diyordum. "Ben senin olayım, ama annemlerle gideyim," diyordu. Yine annesiyle gidiyordu ama benim olmak istiyordu. Ne söylemeye çalışıyordu? Çok ilginçti, son bir hafta çok ilginçti. Davranışları çok değişmişti. Sanki öleceğini mi hissetmişti, bilmiyorum.

Beş yaşındaydı. Çok mükemmel bir çocuktu. Böyle mükemmel olanların başına mı bu iş geliyor, bilemiyorum. Ben onunla 15-20 yaşındaki bir gençle sohbet eder gibi sohbet ederdim. Balkonda sandalyelerimiz vardı. Karşılıklı oturur saatlerce konuşurduk. Annesiyle babası tartıştığı zaman taraf tutmaz, "Herkes kendine göre haklı," derdi. Düşünebiliyor musun? Henüz beş yaşında...

Çocuklarımı kaybettikten sonra da Allah'a olan inancım devam etti. Şöyle bir düşüncem var benim, Allah sevdiği kulları ile alışveriş yapıyor, yani bir cenneti kazanman gerekiyorsa bu çok kolay değil. Bu sadece namaz kılmayla, oruç tutmayla da alakalı değil.

Ben orucumu tutuyorum, namazımı normalde kılmıyorum veya kılamıyorum, ama inancım sonsuz. Benim evim, arabam vardı. Dükkânım vardı, çok güzel işliyordu. Çocuklarım, torunlarım... Hiçbir sorunum yoktu. İşte bunların bir anda elinden alınması ne demek? Bu aslında isyan edilecek bir şey. Ama kime isyan edeceksin veya isyan etmen neyi değiştirecek? Benim Allah'a inancım sonsuz. Bunu Allah bana verdi, benden aldı. Şimdi evim de var oturduğum, arabam da var. Çok şükür çocuklarımın sağlığı da yerinde.

Ama ölüm hep var.

Ölüm... Tabii çok yakına geldi ve bir anda bu kadar büyük bir ölüm, toplu ölüm. Ben bu inancım doğrultusunda kesinlikle isyan etmedim. Üç çocuğumu birden, üçü de birbirine sarılmış olarak kurtardım o enkazdan. Allah bizim yaşamamızı istedi, bizi korudu. Çok büyük bir koruma. Yıkılıyor, yıkılıyor... Ne çocukların odasında bir şey var, ne bizim olduğumuz yerde bir şey var ve biz sapasağlam iniyoruz aşağıya. Öte taraftan kızım ve damadım o gece iki buçuğa kadar aşağıda geziyorlarmış. Belki üçe çeyrek kala da dışarıdaydılar. Sanıyorum beş-on dakika önce içeri girmişler. Yani ölüm gelmiş... Onların apartmanında herkes dışarıdaydı. Ben oraya gittiğimde dediler ki: "Damadının kucağında torununu gördük." Belli ki apartmana girerken görmüşler... On dakika önce eve girsinler ve deprem olsun çıkamasınlar...

Evet, kadere inanıyorum. Ama bu birilerine kızmama engel değil... Mesela çocuklarıma burs alamadım devletten. İyi kötü burs vermeliydi devlet çocuklarıma. Bir deprem yaşamışım, bu kolaylığı sağlamalıydı bana. Çocuklarımı kredi çekerek okuttum. Şimdi kredi borcu ödüyorum. Olacak iş mi bu?

Kızgınım... Belki insanlar duyarlarsa bana kızacaklar ama... Ben gerçekten böyle bir yerde oturmadım, insanlarda çok fazla dedikodu var. İnsanlar çok fazla meraklı. Mesela ben burada çalışıyorum, hak ederek kazanıyorum. Bunun bile dedikodusu yapılıyor. Bayan olarak burada çalışmamızı bile konu ediyorlar. İnsanlar gelsin, ortak bir şeyler yapalım dedik, kimse gelmedi. İnsanlarda bir gruplaşma var, Karadenizli, Kastamonulu, bilmem Kürt, bilmem ne diye. Bu gruplaşmaların nedeni acı yememiş olmaları.

Benim hiçbir şeyde gözüm yok... Ben evimi kaybetmişim, ona

üzüntü duymuyorum. Hiç önemli değil. Bu da biraz Allah'a olan inancımdan. Ama benim bir işim var. İşimi kurdum. En önemlisi sağlıklı düşünebiliyorum. Altın bileziğim var çok şükür, herkese de takmak istedim, ama onlar istemedi.

46 Saat Enkaz Altında Kalan, Bir Kızını Kaybeden Ayşe İlhan: "Kadere İnanıyorum, Ama Devlete Kızgınım"

Son olarak çıkarılmama yakın bir ışık tüneli. Zaten o ışık kör etti gözümü gibi geliyor, karanlığın kör ettiğini düşünmüyorum. Çıktığımda hiçbir şey görmüyordum, zamanla düzeldi görmem. O ilahi ışığın kör ettiğini düşünüyorum gözlerimi. Bir ışık orada ve o ışığın öbür tarafında sanki bir dünya gibi bir yer. Yeryüzüyle gökyüzü sanki birleşmiş gibi. Yeşillik, dağlar böyle sıra sıra. O ışık tünelinin iki tarafından iki kişi geliyor. Aynı boyda, yüzlerini görmüyorum, arkalarını görüyorum sadece, niye bu insanlar bana bakmıyorlar, arkalarını dönüp gidiyorlar diye de kızıyorum onlara. Dalgalı saçlılar, saçları bellerine kadar. Gri bir elbise giymişler, diz altlarına kadar elbiseleri, öyle ayaklarına kadar inmiyor. Tiril tiril elbiseler. Aynı kiloda, aynı boyda. Şöyle ikiz insanları düşün, aynı o şekildeler. İki taraftan gelip o ışığın olduğu yerden yürüyorlar. O güzel yeşillik yerde yürüyorlar. Cinsiyetlerini belirleyemiyorum, çünkü arkadan görüyorum. Fizikleri çok düzgün. Böyle iki kişi görüyorum sürekli orada yürüyen. Kendimi bir an oraya çıkmış gibi hissettim. Tam rahatlamıştım, oğlumun sesiyle sanki ona cevap vermek için dönmüşüm gibi. İnan buna, bir anda vücudumu ayak ucuma kadar gördüm ve o vücuda girmek istemedim kesinlikle. Ve zangır zangır bütün vücudum sallandı biliyor musun, oğlumun sesiyle. Yani ben sınırdan döndüm senin anlayacağın. Oğluma cevap vermek için. Çok ısrarla bağırdı. Ben orada çok rahat bir biçimde çıkmıştım, bağdaş kurmuş oturuyordum ve vücudumu da görüyordum. Bir an, saniyelik bunlar. Böyle karşı tarafa geçmiş vaziyetteydim. Tolga'ya cevap vermek için, çok ısrarla bağırıyor, "Anne

Bu görüşme 46 saat boyunca enkaz altında kalmış ve yaşadığı durum (enkaz altında kalışı, kızını kaybedişi, evinin ilk on saniyede yıkılması) dolayısıyla mahkemeye başvurusu sonuçunda bölgedeki örnek davalardan biri olarak seçilmiş Ayşe İlhan (ve bir yere kadar eğitimini İstanbul'da sürdüren üniversite öğrencisi oğlu Tolga İlhan) ile 7 Eylül 2000'de Değirmendere ODTÜ barakada (kendi prefabriklerinde) yapılmıştır. Ayşe ile benzeri bir söyleşiyi Ağustos 2000'de Açık Radyo'da yaptık.

cevap ver," diye. Sonra ona cevap vermek isterken bütün vücudum zangır zangır titredi işte. Ondan sonra da, o son anmış, çıkarttılar.

Çıktığımda kızımı kaybettiğimi biliyordum, emindim bundan.

Onların sabah kahvaltısına yetiştim. Değirmendere Dep-Der ve derken Dep-Der'in bir alt birimi olan DAKE'den (Değirmendere Arama Kurtarma Ekibi) söz açıldı. Ayşe İlhan'ın kurucu üyelerinden biri olduğu DAKE'de yaşları 15-20 arasında birçok genç, gönüllü olarak ilkyardım dersleri görüyor. Oğlu Tolga da bunlardan biri. Aralarında yetişkinler de var elbette. Amaç belli: Bir daha böyle olmasın, yaşananlar yaşanmasın. Ayşe, ilk başta gençlerden, yapılan işlerden başlıyor, sonra kaybolup gidiyoruz...

Ayşe: Çocuklar her konuda kardeş gibi oldular, o hava yaratıldı. Bunların hepsi yirmi-yirmi iki yaşında. Siyaset yok! Siyasi tek bir kelime yok. Ne kadar güzel değil mi? Hepsi kardeş havasında. Hepsi aynı görüşten mi? Hayır, değil. Önce insana insan olarak bakacaksın. Zaten buradaki insanlar siyasetten nefret ediyor. Deprem herkesi vurdu. Kimseyi ayırmadı ki...

Üstelik ben siyasi olan şeylerden bugüne kadar uzak tuttum çocuğumu da, arkadaşlarını da. Arkadaşları evime geldiğinde evim dağılacakmış diye düşünmüyordum. Yeter ki gözümün önünde olsunlar, uyuşturucu falan olmasın. Buralar sosyal yönden yüksek yerler. O tür şeylerin en yoğun olduğu yerlerdi buralar. Öyle şey olmasın diye ben ne evimin dağıldığını düşündüm ne yemeğimin bittiğini. Yeter ki hepsi gözümün önünde olsun. Biri de, hepsi de benim. O gözle baktım hepsine. Onun için şimdi onlar, benim bir dediğimi iki etmiyor.

Tolga: Bir de ekipteki çocuklar iyi çocuklar.

Depremin dışında ne mi konuşuyoruz? Maç yapalım mı, ne zaman yapalım, gibi şeyler.

Ayşe: Gençler bu işe daha sıkı sarıldılar. İşi daha kolay atlattılar gibi.

Tolga: Aşağı yukarı her cuma toplanıyoruz.

Ayşe: Böylece kahve köşesinden toplayıp alıyorsun. Çocuklar orada fikir tartışmasındalar. Ne yapalım, ne edelim, en iyi nasıl olur?..

Tolga: Kahve köşesine takılmış hiç kimse yok zaten.

Ayşe: En çok internet kafedeler.

Tolga: Çoğu zaten asker çocuğu. Bizim zaten çocukluğumuz hep askeriyede geçti. Çok faal bir yer. Ya basketbol oynarız...

Ayşe: Sosyal bir yer yani...

Tolga: Ya kondisyona gideriz, ağırlık çalışırız, ya tenis futbol oynarız, ama mutlaka spor oluyor her gün. Yani sağlam çocuklar. İstanbul'a gittiğim zaman spor yapabilecek bir yer bulamıyorsun, ancak bir okulda basketbol oynayabiliyorsun... İstanbul'la ilgili çok hayallerim vardı. Bir ara derslerimle aram bozuldu, onları toparlamaya çalıştım. Öyle bir sene geçti işte. Ama bu sene çok daha farklı olacak. Alttan derslerim var, hem onları vereceğim, hem de bu seneyi iyi geçireceğim. Üniversite sınavına hazırlanacağım tekrar. Daha yüksek bir yeri istiyorum bu sefer. Bilemiyorum. Burası beni hâlâ kendine çekebiliyor. Ben dört gün burada, üç gün oradayım.

Ayşe: Buradan ayrı yapamazlar. Çocukların hiçbiri buradan ayrılamadı, kopamadı.

Tolga: Ben şimdi ne yapacağım, diyorum. Alıştım. İstanbul'a gitmek istemiyorum. DAKE'de olan bütün arkadaşlarım Kocaeli'ni kazandılar. Onlar da burada.

Bu arada Ayşe çayımı tazeliyor. Onun kendini ne kadar iyi toparladığını, bu yüzden terapiye devam etmesinin çok iyi olacağını söylüyorum. Kendimce diğerleri için de önemini vurguluyorum bu işin.

Ayşe: Biliyor musun, psikolog arkadaşlardan da bunu isteyenler var. Acılı diğer kadınlarla görüştürmek istiyorlar beni. Telefonunu verelim mi diyorlar, ben de verin diyorum. Ben acımı nasıl yenmeye çalışıyorum? Bütün düşüncelerimi yazarak. Hem ağladım hem yazdım, o şekilde deşarj oldum. Tabii saatlerce sürmüyor. O yoğunluğu yaşıyorsunuz. Ancak o yoğunluğu bir şekilde atmanız gerekiyor. Aşırı bir özlem başladı. Kimse acısını yaşayamadı ki! Mesela hastalığıyla uğraştı. Evi yıkılmayanlar bir şekilde hayata sarıldılar, hayatlarına devam ettiler, işlerine gittiler. Tersanede çalışan işçiler ya da memur olan kesim zaten evi barkı yıkılmamışsa, orta

hasarlı bile olup içinden sağlam çıkmışlarsa, her şeylerini ve en önemlisi canlarını kurtarmışlarsa bir şekilde toparlandılar. Ama bizler öyle olamadık. Biz hayatı günlük yaşadık. Bugün varız ya, yarına çıkacağımız belli değil sanki. O her an ölümü ensende hisseder gibi. İşte bak hiç ummadığımız anda evimizde yakaladı, ucundan kaçmış olduk. Onun acısı bitmedi. Ne oldu? Geldik biz buraya, hiçbir şeyimiz kalmamış, her bir şey enkazda kalmış. Kimlik çıkarma kuyruğuna girdik. Resmi dairelerin hiçbiri doğru dürüst çalışmıyor. Memur yok, herkes gitmiş. Yeni gelenler tecrübesiz çocuklar, geçici olarak oraya koymuşlar, bilmiyorlar işi. Kuyrukta bekliyorsun. Bir günün bir kişinin kimliğini çıkarmakla geçiyor. Burada faks makineleri çalışmıyor, İzmit'e gidiyorsun. İzmit'te bir günün geçiyor. Orada kuyrukta bekliyorsun. Kimse acısının, kaybının derinliğini düşünecek zaman bulamadı. Ben kasım ayına kadar her gün pansuman oldum. Hem onlarla uğraştım, hem yok kimlik yok bilmem ne. Oğlum üniversiteye başladı, onun bir sürü eksikleri vardı. Aklıma gelmiyor nasıl anlatayım, bir sürü şey. Yok işte kalıcı konutlar için başvuracaksın, oradan bir sürü belge isteniyor. Bizde belge yok. Hepsi gitmiş, enkazda. Yok onları çıkarttırıyorsun bu sefer. Git belediyeye oradan çıkart, muhtardan çıkart. Muhtarda defterler karışmış. Bir günün belki ikametgâh almakla geçiyor. Öyle yoğun sorunlar yaşadık ki! Oralar da bizi çok yıprattı zaten. Ondan sonra düşünüyorsun. Enkazdan bir çay kaşığını alamamışsın. Çay kaşığı değil mesele. Çayımı bulduktan sonra bir dal bulurum karıştırırım çayımı. O hiç sorun değil. Ama bunlar olması gerekiyor. Hayatın gereği bu. Çünkü eşin dostun geliyor, o an bir bardak çay koyacaksın, hiçbir düzenin, hiçbir şeyin kalmamış. Tekrar düzen kurman gerekiyor. Bunları düşünürken, bunları yapmaya çalışırken acımızın farkına varmadık. Çadırdaydık, çadırın dışında yağmur yağıyor, altına su geçiriyor, döşekler ıslanıyor. Üstelik döşek yok, görümcemin kalan şeyleri. Allah razı olsun o olmasa mahvolmuştuk. Bütün akrabalarımızın da evi yıkıldı. Herkes çadırda. Evde kalamıyoruz zaten. Yıkılan yıkılmayan da evde kalamıyor. Sonuçta görümcemin evi yıkılmadı. Doktor bana dedi ki: "Eğer bu akıntıların artarsa, enkazdan bacağını kurtarmışsın ama bu mikrop kapar ve bacağını kesebiliriz... Çok hijyenik yerde olman gerekiyor," dedi ve çadırda kalmamamı tavsiye etti. Ben ne

yaptım? "Ölürsem öleyim," dedim. "Ne olacak? Ölüm o kadar korkunç bir şey değil," dedim. Gittim görümcemin evini temizledim ve orada kaldım. Sonradan gelen ve Düzce'yi mahveden 7.2'yi de orada yaşadım. Dört tane çocukla. Oğlum ve üç arkadaşıyla. Ama o kadar büyük tecrübe edinmişim ki... Tolga'nın arkadaşları gelmişti. Üniversiteli çocuklar. Ben bunları sürekli evimde kabul ediyordum eskiden. Yatmaya bile kalırlardı günlerce. Kimisi İstanbul'a gitti, kimisi Balıkesir'e, kimisi Kütahya'ya. Dağıldılar. Bunlar hafta sonu tatilinde ilk fırsatta buraya gelmeyi düşünüyorlarmış. Buradan kopamadılar, dedim ya. "Ayşe teyze biz seni görmeye geldik," diye beni ziyarete geldiler. "Eve çıkmak istemiyoruz," dediler. "Oğlum bir şey olmaz gelin," dedim. Geldiler ve 7.2'yi yaşadık evde. Hepsi ortaya toplandılar. İki ay sonra aynı şeyi yaşıyorsun tekrar. Çocukların hepsi "Allahım yeter," diye çığlık atmaya başladı. O anda, demek ki tecrübenin ne kadar faydası var. Önceden anlatılmış olsaydı demek ki bir şeyler yapabilecekmişiz. Karşılıklı iki divan var. "Oğlum divanların yanına uzanın," dedim ve yastıkları attım başlarına, televizyonu kapattım, elektrik ocağını söndürdüm. "Bu ev yıkılmaz, yıkılmaz çocuklar korkmayın," diyorum. Daha öncekini biliyorum ya.

Tolga: Annem oturdu sandalyeye, binanın yıkılmasını bekliyoruz.

Ayşe: Pencerenin üstüne bakıyorum, kiriş böyle (*eliyle zikzak işareti yapıyor*), üstteki kiriş ayrılmıyor zikzaklar çiziyor. Bayağı yatıp kalkmaya başladık. "Çocuklar dua edin," dedim, "her şeyimiz Allah'a kaldı". Merdivenlere gidemezsin, merdivenler hasarlıydı zaten. Ama bir şekilde kendini koruyacak bir şeyler buluyorsun. Herkesi organize ettim. Kirişle pencerenin olduğu yere bakıyorum. Ne kadar yatıp kalkıyor diye. Sonra, "Tamam çocuklar, deprem bitti ancak dikkatli olun,"dedim. Onları gönderdim, arkadan telefonu, cüzdanı, suyu aldım. Kapıyı kilitledim. İndim aşağıya. O kadar deprem tecrübesi olmuş ki bende. Deprem beni korkutmuyor. O kadar soğukkanlı bakıyorum ki. Ben her şeye teslim olmuş bir insanım artık. Ne olacaksa olacak diyorsun. O an orada yakalanmışsan yapacak bir şeyin de yoksa... 17 Ağustos'taki çaresizliğimi anlatamam. O anda ben ayaktaydım, uyanıktım. Balkona çıktım. Bana demiş olsalardı ki büyük depremlerden önce büyük sis çıkışı

olur, gaz çıkışı olur diye, herkesi uyandırırdım. Metan gazıymış bu. Bu kadar gaz çıkışı olurmuş. Biz fay hattına çok yakındık. Onu bana demiş olsalardı ya da ben bunu duymuş olsaydım veya herhangi bir kitapta okumuş olsaydım gerekeni yapardım. Çünkü kendimce okumuş olduklarımın birçoğunu uyguladım enkaz altında. İnsan bir yerde hayatını kurtarıyorsa, inançla beraber bilgi de çok önemli. Ben o gece üçe iki dakika vardı balkona çıktım. Nasıl sis var, o meğer gazmış, bunu sonradan öğrendim. "Allah Allah," diyorum, "gök yere çökmüş." Yıldızlar ayna gibi görünüyor. Karşınızdaki binanın üstüne inmiş gibi sanki. Gök aşağı inmiş... "Ne olmuş böyle Allahım?" derken etrafta sanki bir ölüm sessizliği vardı. Ne martı ne köpek ne de kedi sesi. Çıt çıkmıyor. İnsanlar da sanki ölüm uykusuna yatmışlar. Erkenden nasıl yatmışlar bilmiyorum. Bizim mahallede herkes geç vakitlere kadar otururdu, ama o akşam herkes erken yatmış. Hiçbir yerde ışık yoktu. "Ne kadar ürkütücü bir hava," dedim ve hızla antreye geldim, artık gidip yatacağım. Antrede karar değiştirdim. Bir bardak su içeyim de öyle yatayım, dedim. Daha gidip mutfağın ışığına basmamla, o zaman manyetik bir alan da oluşurmuş, ampulden dışarıya üç tane birden cızzz diye aşağı bir yere akım yaptı. Zaten o anda sarsıntı başladı. Aynı anda aynı saniyede. Işığı yakmamla. "Ben bir şey yapmadım, ben bir tek ışığı yaktım," demeye başladım. Sanki ben başlatmış gibi oldum bu işi. Yani buradan, o ampulden pencereye doğru çıkan şey şimşek gibi ışık... Gecenin içinde... O yüzden tuhaf bir duygu kaldı bende, bizde. Geceleri saat üçü geçirdikten sonra yatabiliyorum ancak.

Tolga: Zaten bütün depremler de gece oluyor.

Ayşe: Her gün takip ediyoruz. Nerelerde öncü olmuş, nerelerde artçı. Hepsini öğrendik artık. Deprem uzmanı olduk. Dün Yalova' da olmuş: 3.9. O 3.9'dan sonra 4.2 olursa büyük bir deprem geliyor.

Tolga: (*Teleteksten bakar*) Bak 17.20'de olmuş anne. Biz bunu hissettik.

Ayşe: Tekrar konuya dönelim. Birden bir kütleme oldu. O kütlemeyle çerçeve indi. Allahım dedim, çok korktum. Bir de öyle bir silkeleniyoruz ki, çamaşır silkeler gibi. Gidip gelme gibi değil. O anda ben deprem falan diye düşünemedim. Ben elektrikten böyle

bir sallantı oluyor zannettim. Arkadan bir gümbürtü, bir uğultu, uuu... O ses zaten herkesi bitirdi. Dedim kıyamet kopuyor, demek ki dünyanın sonu bu geceymiş. Gümlemeyle birlikte çerçeve mutfak masasının üstüne düştü, balkona çıkan mutfak kapısı döndü masanın üzerine düştü, mutfak dolapları indi, yamuldular, içindekiler fırladı, buzdolabı desen öyle. Orası mahşer yeri oldu bir anda. Saniyede... Arkadan ikinci bir gümlemeyle karşımızdaki yeşil eve yaklaştığımızı gördüm. Sonra ortalık zindan oldu. O çerçeve indiğinde ne oldu? Bunu aslında kimseye söylemek istemiyorum, çünkü insanlar yanlış şeyler düşünebilirler. Yine de anlatacağım: O anda içeriye bir şey doldu, sanki gökyüzünden ay kopmuş. Dolunay büyüklüğünde bir ışık, içinde sanki gülümseyen bir insan sureti var, kar tanesi gibi uçuyor. Mutfağa girdi, üstümden geçti antreye... Kafamı çevirdiğim anda yeşil eve yaklaştığımızı gördüm ve karanlık...

Ben o anda bağırdım, çok bağırdım. İnsanlar uyansınlar da kendilerine bir şeyler yapsınlar gibisinden. "Tuğba! Yaşar!" diye bağırdım. Tolga bir arkadaşında kalıyordu. O evde değildi. Avazım çıktığı kadar bağırıyorum ve bu arada okuyorum. Sürekli okudum. Şahadet getiriyorum. O ânı anlatmak mümkün değil. Gözümün önüne getirmek bile çok zor. Her ayrıntısı bir şey çünkü. O mikser gibi çevrilmeleri, depremin vakum gibi çekmesini bizler enkazda yaşadık. Biz ilk 15 saniyede yıkıldık. Geri kalanlarını enkazda yaşadık. Deprem bitti, ilk söylediğim şey şu oldu: "Allahım ben senin gücünün sonsuz olduğunu biliyordum, bilmeyenler anlasınlar, görsünler." Ağzımdan çıkan ilk laf bu oldu. Bunu niye saklayayım ki?

Hayır, cezalandırılma falan diye düşünmedim bunu. Ben o an kıyamet koptu zannettim. Yine de şunu sormaktan alıkoyamadım kendimi: Herkes ölecekse ben niye yaşıyorum?

Sonra insanların sesini duymaya başladım. Anladım ki çok büyük bir deprem, felaket yani.

Hiç çığlık duymadım. Ama konuşma sesleri. İnsanlar şok halinde, çığlık falan duymadım. Sadece insanlar mırıl mırıl konuşuyorlardı. Bağırış, çığırış filan yok.

Kıyamet değil de bunun büyük bir felaket olduğunu anlamak... Bu beni rahatlattı mı? Bilmiyorum. Sonra "Tuğba!" diye bağırmaya başladım. Bitişiğimdeki oda kızımın odasıydı. Ben sıkışık vazi-

yetteyim. Baktım kol sıkışmış, hiçbir şekilde kıpırdamıyor, ayaklar sıkışık, kafa sıkışık. Hiçbir şekilde kıpırdayamıyorum. Ben ilk anda evin o şekilde enkaz haline geldiğini de bilmiyorum, mutfakta üstüme bir şeyler düştü sanıyorum. Evin yıkıldığının bile farkında değilim. Sonradan kıpırdamaya başladım, ayaklarımı oynatmaya çalıştım, demirler falan gelmeye başladı. Kafam aşağıda kalmış, ayaklar yukarıda. Düştüğümü kesinlikle hatırlamıyorum...

Canlı canlı çürüdük orada.

(Bu arada 46 saat toprak altında kalmaktan ötürü başında çürüyen yerleri gösterir.)

Tolga: Toprağa fazla değmekten, nemden çürüyormuş.

Ayşe: Ayaklar havada. Vücudum kadar yer. Hiçbir şekilde başka bir yer yok. Kıpırdayabilecek hiçbir yer yok. O kadar sıkışığım ki! Bir taraftan da gaz kokusu gelmeye başladı. İlk anda kızıma bağırdım tabii. "Tuğba, korkma anneciğim korkma," diyorum. "Tuğba sesimi duyuyorsan üç defa vur," diyorum.

(Araya bir telefon konuşması girdi. İlk duruşma 24 Ekim'de... Sonra oğlu Tolga gitmek durumundaydı. Ayrılmadan önce deprem gecesini anlattı. Deprem sonrası hemen kıyametin olduğunu düşünmüş. Bu ve benzeri inançlarını annesinden aldığını söyledi. Kelime-i şahadet getirmeye başlamış.)

Tolga: O an kıyameti düşündüm. Gökyüzüne bakıyorum, kıpkırmızı. Yıldızlar döne döne üzerimize doğru geliyorlar. Sallantıdan belki de o şekilde görüyordum, bilmiyorum.

(Kaldıkları evden çıkmış, E-5'ten eve geldiklerinde her şeyin bittiğini görmüş.)

Tolga: Direkt orada intihar edecektim. Orada annen, baban, kardeşin gitmiş gözüyle bakıyorsun. Şu an kız kardeşimi kaybettiğim halde "Keşke hepimiz ölseydik" diyorum, o an ailenin hepsini kaybettiğini sanıyorsun, düşün artık.

(Babasını, yarısı enkaz altında yarısı dışarıda buluyor sonra. Onu çıkarıyorlar.)

Tolga: Annemle kardeşimi sordum babama. "Onlar öldü," dedi. Sonra üst kattaki komşular vardı. Huriye teyzeler, onlara yardım ettim çıkmaları için. O an şokta olduğum için hiçbir şey düşünemiyordum. Hemen orayı terk ettim. Bir arkadaşın enkaz altındaki ailesine bakmaya gittim. Baktım onlar kurtulmuş, bu kez kız arkada-

şımın evinin oraya gittim. Onlar da çıkmışlar gitmişler. Tekrar sabaha karşı döndüm yıkıntılara. Sonra babamla bağırmaya başladık, "Anne! Tuğba!" diye, bu arada gaz kokusu geliyor. Yaşadıklarından hiç ümidim yoktu ilk başta. Kolumu tutuyorum, Allahım bana güç ver, hani Kurtuluş Savaşı'nda vermiş ya Allah öyle bir güç, apartmanı kaldırayım yerinden diyorum. Hakikaten buna inandım. Ertesi gün annemin bir arkadaşı geldi, annemin tak tak sesini duyduk.

Ayşe: Kolumun bir tek dirsekten aşağısı çalışıyor. Onunla da vuruyorum. Nereye, ne şekilde vurabilirim, diye düşündüm. Vuracak yer de yok. Çok sıkışık durumdayım. Ne ayağını kaldırıp vurabileceğin bir yer var, ne kolunla. Ne şekilde sesini duyurabilirsin? Bağırdığın zaman ses aşağıya gidiyor, geriye sana yankı yapıyor, yukarıya çıkmıyor. Üstümde konuşuyorlar, "Buradan kimse sağ çıkmaz, sağ idiyseler de ölmüşlerdir," diyorlar. Tam üstümde ayak sesleri. Vuruyorum alabildiğine. Önüme bir fayans düşmüş, onun da önüne buzdolabının arka telleri mi ne, o gelmiş, orada bir boşluk var ama küçücük bir boşluk, 10-15 santim kadar. Bağırıp çağırıp paniğe kapılmayayım dedim kendi kendime. Zaten öyle bir panik yaşamadım. Aklını başına al, dedim. Her şey oldu bitti, şu an kendin için ne yapman gerekiyorsa onu yapmaya çalış, diyorum. İşte sonra sesimi duymuşlar.

Tolga: Sesi duyduktan sonra arkadaşım ekip getirmek için gitti. Askeriyenin araç komutanının kızı arkadaşım. Ben de arkadaşıma söyledim. "Askeriyeden bir ekip gelsin buraya," dedim. Neyse askeri bir ekip geldi. Ankara'dan sivil savunma ekipleri bulmuştu arkadaşım, onlar da geldi. İki gün uğraştık. Annemin sesini duyabilmek için babamı çıkarttığım yeri biraz kazıp enkazın altına girdim. Oradan annemle konuştuk. İkinci gün çıkarttık annemi.

(Bu arada Tolga'nın minibüsle Değirmendere'ye, DAKE'ye gitmesi gerekiyor. Minibüsler yarım saatte bir. Tolga gidiyor.)

Ayşe: Keşke çıkartılırken neler konuştuğumuzu anlatsaydı Tolga. Sanırım o anları hatırlamak, yeniden yaşamak istemiyor... Enkaz altında kaldıktan sonra ilk beş dakika içinde çıkabilecekmişim gibi geldi bana. Karanlık olduğu için böyle bir hisse kapılmıştım. Ayaklar yukarıda, baş aşağıda, kol geride sıkışmış. Bir tek sağ kolumun dirsekten aşağısı çalışıyor. Kızıma bağırmaya başladım. Hi-

ses yok. Belki duyamıyordur dedim. Vurayım üç defa da öyle haberleşelim. Yaşıyorsan üç defa vur diyorum, vuruyorum üç defa. Vurma sesi geliyor ama aşağılardan geliyor. Çok derinlerden geliyor. Bu Tuğba olamaz. Demek daha aşağılarda benim gibi birisi sıkışıp kaldı. Çünkü aramızda bir tek duvar vardı. Oysa duvar falan kalmamış, her şey moloz halinde, ama gene de düşünemiyorsun. İlk beş dakikada hem Tuğba'ya hem de eşime sesleniyorum. Ondan da cevap alamıyorum. Ama "Yok, yok," diyorum, "o daha uzakta". O an bir şey geldi, hani bir insanı boğarsınız da nefes alamaz ya, son anda bir silkelenme olur, böyle bir silkelenme geldi, o an kızımı kaybettiğimi hissettim. Dedim, Allahım ben kızımı kaybettim. O an içime öyle bir his geldi. "Allahım onu senden çok istemiştim," dedim. Bir kızım olsun çok istemiştim. "Onu sen verdin bana, sen aldın," dedim. "Allahım şehit kullarından eyle," dedim o anda. "Allahım acı çektirmeden al, hiçbir şey hissetmeden al," dedim ve yasin okumaya başladım. Ezberimde vardır yasin ve diğer önemli birçok dua. Onu okumaya başladım, arkadan, "Şu an sana kavuşmak üzere olanlar var Allahım, onlara yardım et," diyorum ve bir yandan da onlar için okuyorum. Aslında beni oyalayan da bu oldu. Bunu yapamamış olsaydım herhalde şu an olmazdım. O beni manevi yönden çok rahatlattı. Bütün her şeyimle Allah'a teslim oldum. "Ya," diyorum, "zaten vakit geldiyse bir şekilde öleceksin bu dünyada. Bugün olmazsa yarın, bir şekilde ölecektin. Vaktin, saatin geldiyse öleceksin burada; ama ömrün varsa, Allah'ın mucizeleri sonsuzdur, seni bir şekilde buradan çıkarır. Sebebin sebebi Allah'tır. Allahım buradan çıkacağım saati sen biliyorsun, o saate kadar bana güç ve sabır ver." Kızımı kaybettiğimi de biliyorum, ama buna rağmen çok metanetli ve soğukkanlı davranmaya devam ettim. "Sebebin sebebi sensin Allahım," diyorum sürekli. "Eğer ömrüm burada bitmişse, uykuya dalayım öyle al canımı," diyorum. "Hissetmeyeyim," diyorum. Sonra gündüz oluyor. Ayak sesleri, insan sesleri, geceyle gündüzü öyle ayırt ediyorum. Gece oldu mu bir sessizlik. Ayak sesi, insan sesi yok. Bulunduğum yere hiçbir ışık gelmiyor. Zifiri karanlık. Mezarda olmayı yeğledim. Mezar oradan daha geniştir. O arada gece oldu. Dedim ki biri gelir de benim vurma sesimi duyar. Gündüz o takırtı tukurtu sesinden kimseye bir şey duyurmak mümkün değil. Ben o yüzden sürekli sakin ve sabırlı ol-

maya çalıştım. "Boş yere enerjini tüketme, sessizlik olduğu zaman vurmaya çalış, ancak o zaman sesini duyurabilirsin," diyorum kendime. Aklım başımda. Gece sürekli vuruyorum. Bağırmıyorum, çünkü bağırınca yerden toz kalkıyor ve gıcık yapıyor. Hiçbir şekilde ağzını burnunu tutamıyorsun. Su yok, bir şey yok, daha kötü oluyorsun. Üç-beş sefer nefes aldıktan sonra boğulacak hale geliyorsun. Karnımın aşağı kısmını bastırıyorum, o boşluktan gelen hava göğsümün arasından burnuma geliyor. İlk anda zaten dört-beş saat gaz kokusu, tüp kokusu vardı. "Bu tüp kokusu böyle devam ederse ben zehirlenir ölürüm, ama bununla nasıl baş edebilirim?" dedim kendi kendime. Bir yerlerden bir sirkülasyon olması gerekiyor, diye düşündüm. Ayağımın arkasından hava geliyordu. Bu havayı karnımı bu şekilde (*parmaklarıyla karın boşluğuna bastırıyor*) bastırarak alıyorum ve o gaz kokusu gene oradan gidiyor. Dört-beş saat bu şekilde uğraştım ve en sonunda bitti. Gece oğluma bağırdım, "Oğlum, baban hiçbir şey hissetmez, peki ya sen?" Kocamın altıncı his gibi bir duygusu yoktur, ama oğlumla bizim aramızda telepati vardır. Bazı şeyleri hissederiz. "Oğlum sen de mi hiçbir şey hissetmiyorsun? Annenin yaşadığını sen de mi hissetmiyorsun?" diye bağırdım orada. Feryat ettim. Sonra tekrar, "Allahım aklımı başıma al," diye yalvardım. Sürekli aynı şekilde kalmak insanı çıldırtıyor. Bir saat bile aynı şekilde oturamıyorsun. Orada Allah bana çok büyük güç ve sabır verdi. Başkası mümkün değil ya! Şu an benim hayatta olmam gerçekten bir mucize. Diyeceksin ki birçok insan enkazdan çıktı. Ancak çıkanların hepsiyle konuşuyorum, hiçbiri benim gibi değil. Ondan sonra işte çarşamba oldu, o geceler geçti tabii, onları uzun uzun anlatmama gerek yok. Birisi şöyle dedi: "Ayşe abla yaşıyorsan üç kere vur." Enkazın altına girmişler artık, Denizli'den teyzemin oğlu falan gelmiş. Kardeşlerim gelmiş. Ben nasıl alabildiğine vuruyorum. "Vurma sesi geliyor," dediler. Tekrar tekrar "Ayşe abla yaşıyorsan üç kere vur," dediler. En az beş kere yaptırdılar bu işi bana. Sonra ben üç kere vurmaya başladım. Bu şifre zaten biliyorum. "Tamam yaşıyor," dediler. Ondan sonra ekipler gelmişti. Tam o anda saat on-on buçuk gibi sabah Değirmendere'ye gelen ilk sivil savunma ekibi, Donanma'nın A kapısının oradalar. Her şey tesadüf. Zamanlama öyle bir şey ki, o ekipler başka bir yere gitme imkânı bulamadan benim sesimin alın-

ması, o ekiplerin oraya gelmesi... Sanki düzenlenmiş gibi. Çünkü o ekipler gelmeden önce benim sesimi duyup da çıkarmaya çalışsalarmış mümkün değil... Çok büyük teçhizat gerekiyormuş beni çıkarmak için. Üstümde üç tane tavan, onun üstünde de çatı var. Tamamen kapatmış. Ondan sonra bunlar çalışmaya başlıyorlar, sürekli olarak da bana vurduruyorlar. Ben sürekli vuruyorum ama bir metre ötemi kazmışlar. Oradan zaman kaybı olmuş. On dört saat uğraşmışlar çıkarmak için. Çarşamba akşamı saat dokuz gibi beni çıkarttılar. Bu arada beni sürekli uyanık tutmaya çalışıyorlar. Bende ise, "Nasıl olsa beni kurtarıyorlar, sesimi aldılar," rehaveti var. Çünkü 46 saat uyumadım. Hep karnımı bastırarak hava aldığım için uyuyamadım. O kadar saatlik uykusuzlukla galiba bir yorgunluk çöktü üzerime. Oysa onlar beni sürekli uyanık tutmaya çalışıyorlar. Tolga özellikle, "Anne bak sen bir asker şehit düştüğünde çok ağlardın, annesi onu nasıl yetiştiriyor, ölsün diye mi oralara gönderiyor, diye. Bak işte askerler kurtarıyor seni gene," diye bağırıyor. Askerler, "Ayşe abla, uyuma, n'olur uyuma," diye bağırıyorlar. Sonra en son zamanlarda oğlum "Anne" diye bağırdıkça en sonunda ona bağırmışım. "Oğlum yeter, anne deyip durma, burası çok güzel, sen de gel," demişim. Sonra tekrar bağırdığında şöyle demişim: "Bir şuraya çıkarttırmadınız beni, şurası ne güzel yer, bir şuraya çıkarttırmadınız..."

Galiba şoka girmiştim. Ama bir o kadar da aklım başımda.

Çıktığıma memnun oldum mu? Bilmiyorum... Ben o an kızımı kaybettiğimi biliyordum. Beni tam sedyeye koyuyorlardı, dediler ki o kız çocuğunu da buralarda bir yerlerde bulacağız. Duyuyordum bütün konuşulanları. Gözlerim görmüyordu sadece. İki gün sonra gözlerim açıldı. Hiç kimseyi görmedim. Kocam yanımdaymış o anda, oğlum yanımdaymış, hiçbirini görmedim. Eyvah gözlerini kaybetti diye düşünmüşler. "Bize bakıyor, ama hiçbir şey söylemiyor," demişler. Halbuki ben hiç kimseyi görmüyordum. Gözbebeklerim büyümüş korkunç bir şekilde, beyazları hiç görünmüyormuş. O an ben o sesi duydum: "O kız çocuğunu da buralarda bir yerlerde bulacağız." O an Tuğba'nın daha çıkarılmadığını düşündüm. İlk anda ben öldüğünü kabullendim, ama belki diyordum. "O bu saate kadar dayanamaz," dedim içimden.

(Ağlamaya başlar.)

Helikoptere götürmüşler, sonra İstanbul GATA'ya. Oradan Ankara'ya. Helikopterle gene. Oradan Ankara SSK'ya. Orada bağırdım artık. "N'olur kızımdan haber verin." "Tamam alacağız," dediler. Tabii kimseyi görmüyorum. Sadece onu söylüyorum. O an üstümdekileri kesip atmışlar. Ben o anda, yani enkaz altındayken istem dışı bir biçimde karnıma bastırdıkça bir şey şarrr diye gidiyor. İdrar yapma hissim falan yok. Ama karnıma bastırdıkça gidiyor bir şey. Dedim Allahım bu iç kanama falansa zaten iki-üç saat içinde ölürüm. Ee, iki-üç saat geçiyor, demek ki bu idrarmış. Sonra hayata gene sıkı bir biçimde sarılıyorsun. Yani ne yapmam gerekiyorsa onu yapmaya çalıştım. Enkazda üstüm batmış anlayacağın. Ondan sonra o üstümdeki geceliği, battığı için, kesip atmışlar. Kilotumu falan kesip atmışlar. Anadan doğma beni çarşafa sarıp götürdüler. İlaçlamışlar bütün vücudumu mikrop kapmayayım diye.

Bana konulan teşhis aşırı vücut travması. Dışkapı SSK'ya beni götüren doktorlardan biri, askeri doktordu herhalde, oradakilere "Bakın bu hastayı teslim ediyorum, takip edeceğiz ve sizden soracağız," dedi. Onlar şöyle bir kaldırıp baktılar. Aralarında konuşuyorlar başucumda. Biri dedi ki: "Hadi sen terlik al, ben de gecelik alayım." Sonra onları getirip bacağımın arasına koymuşlar. Yatacak yer yok zaten. Her yer anacık babacık günü. Ankara'da bile hastaneler dolmuş. Geldiler ve dediler ki: "Sana terlik, gecelik aldık, buraya koyuyoruz." "Bana kızımdan haber getirin n'olur! Başka hiçbir şey istemiyorum sizden, sadece kızımdan haber verin," dedim. "Tamam, vereceğiz," dediler. Serum takıldı tabii. O arada da hastabakıcı beni sürekli bir yerlere götürüyor. Film çekilmeye. Kırık çıkık var mı gibisinden. Bir doktor, "Bu ameliyathanenin dışına taştı kol bacak yığını, onları ilaçlayıp torbalayın, kaldırın buradan," diye bağırıyor birisine. Sonra bu parmağım işte (*sağ serçe parmağı*), enkazda bir şeyle vurayım, neyle vurayım derken bir ıslaklık hissettim. Burada su olması mümkün değil benim bir yerim kanıyor, ama ben hissetmiyorum dedim ve parmaklarımla yoklamaya başladım. Serçe parmağımı bir elledim ki ikinci boğumdan kan geliyor ve akıyor. Kemik elime geldi, etler parçalanmış, dağılmış, boğumdaki kemik çıkmış. İşte hastabakıcı filmleri falan çektirdikten sonra pansuman için parmağı götürdü. Pansumancı "Ya kardeşim, ne getiriyorsun kesilecek parmağı buraya, götür onu

kestirt," dedi. Ben de "Kesilecekse kesilsin," dedim. Milletin kolu bacağı gitmiş. Hastabakıcı oynatmaya çalışıyor parmağı. Ben onu enkazda toprağa gömmüştüm kanamasın diye. Bu arada parmağım harç tutmuş tozdan topraktan ve taşlaşmış. Temizlenecek gibi de değil. Her vuruşumda kanıyordu, fayans bunu zedeliyordu tabii. Kanıyordu tekrar gömüyordum. İşte onu ameliyat falan etmediler. Aslında dikiş falan atsalarmış kurtulurmuş parmak. Öyle bıraktılar. Hatta hastabakıcı dedi ki: "Ya, bu parmak kesilmez, bu parmak hareket ediyor. Buna pansuman yapmak lazım." Pansumancı "Zaten işim başımdan aşkın, pansumanı yapacaksan sen yap, daha yemek bile yemedim," dedi. Acıyı hiç hissetmedim. Enkazdayken hele hiç hissetmedim acıyı. Enkazdan çıktıktan sonra hissettim acıyı.

Bir arkadaşım vardı. Enkazdan çıktıktan sonra bacakları kesildi, kiriş düşmüş bacaklarına, onunla da konuştuk aynı şeyi. Ne söyledi bana biliyor musun? Sadece deri tutuyormuş; almış koparmış kiriş dizi üstünden. "Hiçbir acı hissetmedim oradayken," dedi. Dokuz saat enkazın altında hiçbir acı hissetmemiş. Ayaklarını toplayıp çarşafa koyup öyle çıkarmışlar. Enkazda kimse acı çekmedi. Böyle söyleyenlerin de acı çekmiş olduğuna inanmıyorum.

Acılar. Sonrasındaki acılar... Onlar o kadar çok ki!.. Biz bunları unutmayacağız. Bunlar yaşanacak. Zaman ilaç olacak mı? Acıya alışacaksın sadece, kaybettiğin kişiye alışamayacaksın. Bu bir gerçek. Bir sene geçti ama daha inan yeni başladı. Çok yoğun bir şekilde başladı özlem. Herkes de aynı şekilde ama. Bu yıldönümü sanki insanları şoktan çıkardı. İnsanlar kayıplarının farkına yeni yeni vardı. Benim oğlum bile ne dedi daha geçen gün biliyor musun? "Anne, bir an şu odaya girerken, 'Tolga o odaya girme, kardeşin uyuyor onu rahatsız etme,' diyecekmişsin gibi geldi." Sonra gitmiş içeride ağlıyor. Gittim, "Niye ağlıyorsun oğlum?" dedim. "Bir an onun yaşadığını düşündüm anne," dedi, "Yatağa baktım bomboştu." Hâlâ şokta insanlar. Tolga'nın en başından itibaren hiçbir şey yokmuş gibi hayata devam etmesi bana normal gelmiyordu. Çünkü kardeşini enkazdan o çıkarmış, ceset torbasına o koymuş, dayısının arabasında kucağında taşımış. İzmit'in Çayırköyü'ne aile mezarlığına gömmüşler. Oraya kadar kucağında o taşımış, çünkü babası köye mezar kazdırmaya gitmiş. Babası bile görememiş çocuğu gömülürken. Mezara o indirmiş. Hâlâ mezarlığa bir kez git-

miş değil oğlum. Gidemedi, ki o kadar çok severdi kardeşini. İkisi de birbirlerine o kadar çok düşkündü ki!

Eğer evimiz her şeyiyle tam yapılmış olsaydı, deprem perdesi, deprem bağlantısı, zemin etüdü falan, ondan sonra benim çocuğum ölmüş olsaydı hiç gam yemeyecektim, inan ki bu kadar yanmayacaktım. "Çünkü zamanı gelmiş," diyecektim. Ama öyle düşünmüyorum şimdi. Çocuğumun katili olarak ben müteahhidi, görevini yapmayanları görüyorum. Elbette belediyeyi görüyorum. Hepsini suçluyorum. Zincirleme bir suç. İnan ki öyle. Şimdi fay hattının orası yeşil alan ilan ediliyor. Niye daha önce yeşil alan ilan edilmedi? Niye fay hatlarının üzerine binaları yaptırdılar? Fay hattının üzerindeki binalar kırk milyara satılıyordu tabii. Oradaki evler kırk milyardı. O kadar lükstü ki! Depremlilerin kırk yıllık emeğini oraya gömdüler. Hepimiz öyle. Kimse yoldan toplamadı parayı.

Apartmanımız fay hattına yirmi beş metre uzaklıktaydı. Ama bir de şunu görüyorsun. Altından fay geçiyor. İki insan geçecek kadar derinlik oluşmuş bu fay hattının üzerinde altı katlı bir bina var, ona hiçbir şey olmamış. Emekli bir albay, buranın birinci derecede deprem bölgesi olduğunu biliyormuş, beşinci kata kadar perde beton çekmiş. Bir kişi ölmedi orada. Herkes eşyasını, canını kurtardı. İnan eşyalar bile birbirine girmemiş o kadar. Düşünebiliyor musun? Ama beşinci kata kadar perde beton çekmiş adam. Altından fay geçti bunun, ikiye ayrıldı bacakları apartmanın. Sadece birinci katta antrede bir karış kadar bir ayrılma olmuş. Diğer üst katlarda çatlak bile yok. Demek ki yapımla çok alakalı bu. Çocuğumun katili olarak niye müteahhidi görüyorum, işte bu nedenden ötürü. Sağım yıkılmamış, solum yıkılmamış. Niye bizim apartman yıkılmış? Tamamen malzeme hatası. Eksik yapım. Başka ne olabilir?

Kader... İşte ben bu kadere nasıl inanırım? Önce tedbir, sonra tevekkül diyorum ya, her türlü tedbir alınmış olur da, bina tam depreme göre uygun yapılmış olur da ondan sonra benim çocuğum ölür, tamam, onu kabul ediyorum. Kafasına bir eşya gelir, o anda bir şey olur, yanlış yerleştirmeden ötürü çocuğumun üstüne dolap yıkılır. Tamam, onu da kabul ediyorum. Kader gelmişse tamam. Işıkara ne dedi? "Depremde ölen bir kişiydi aslında," dedi. Adam fabrikanın oradaki yarığın içine düşmüş ölmüş. Deprem öldürme-

di, binalar öldürdü. Demek ki binalar sağlam olsaydı kimse ölmeyecekti. Elli bin kişinin kaderi aynı mıydı yani? Aynı günde aynı saatte miydi? Mümkün değil.

Ben kadere inanırım. Ama bu iş ayrı, o iş ayrı...

Kadere şöyle inanırım... Hissettiklerime karşı inançlarım da çok yoğundur mesela. Artık buna altıncı his mi demek lazım, bilmiyorum. Bazı şeyleri ben yaşadım. Bilmiyorum bunun yeri ve zamanı mı. Belki de sırası gelmiştir...

Annem ve babam, ailem o kadar dindar insanlar değillerdi, ama dedem beş vakit namazını kılan hacı bir insandı ve beni onlar büyütmüşler. Annem babam Almanya'daydı..Biz dört kardeş demle anneannemin yanında Denizli'de kaldık. Ben ilkokul bire gidiyordum. Babam Almanya'ya gitti. Ardından bir sene sonra annem Almanya'ya gitti. Ben liseye başladığım sene onlar temelli dönüş yaptılar. Sene 1969. Ben yedi yaşında falandım. Dedemin dini konuda benim üzerimde çok büyük etkisi oldu. Ben Arapça okumayı çok iyi biliyorum. Ama sonra anladım ki her sene hatim etmeme rağmen okuduğum şeyi anlamıyorum, anlamam gerekli. Ve Yaşar Nuri Öztürk'ün bütün kitaplarını aldım okudum. Kuran-ı Kerim'in mealini de okudum. Bu inanışımı daha çok pekiştirdi. Bu işin bir on yıllık mazisi var. Bunun öncesi ise dedem... Evet dedem hepimize aynı şeyi yaptı. Sureleri ezberletti. İkisi erkek, üç kız, beş kardeşiz. Ama onlar benim kadar dindar çıkmadı. Demek ki bu insanına bağlı. Yaşar Nuri Öztürk'ü evlendikten, çocukları doğurduktan sonra okudum.

Gelelim hislerime. Sana o rüyayı anlatacağım. O sırada kızıma hamileyim. Gördüğüm rüya ise kıyametin kopuşu. On üç sene evvel kızıma hamileyken, depremde yaşadıklarımın aynısını rüyamda yaşamıştım. Onun için deprem ânını kıyamet diye düşündüm. Kızımın doğumundan on beş gün evvel bu rüyayı görmüştüm. Meğerse kızımın kaderini görmüşüm. Bu olaydan sonra fark ettim. Gördüğüm rüya aynı bu manzaraydı. Hatta depremden on gün önce de bir rüya görmüştüm ve büyük bir şey yaşayacağımı bekliyordum. Depremden on gün önce gördüğüm rüyada ise evimiz balçık çamur içerisinde. Apartman, komple, sadece bizim ev değil bütün apartman balçık çamur içerisinde. Ta birinci kata inmişim, balçığın içerisin-

deyim. Zemin kattan çabalaya çabalaya bizim antreye kadar geliyorum. Depreme de antrede yakalandım ya zaten. Antreye çıkıyorum ki her taraf çamur içerisinde. Bakıyorum ki bir tek kızımın odasında hiçbir şey yok. Kapısı tertemiz. Orası temiz hiç olmazsa oraya gireyim dedim. Açtım kapıyı girdim, hakikaten içerisi tertemiz, beyaz badanalı. Ama içeride bir soba yanıyor, kıpkırmızı. Kıpkırmızı, patladı patlayacak. Anneannem de o sobada ısınmaya çalışıyor. Bizim evin en yaşlısı da anneannem. Evin en genci, en küçüğü gidecekmiş meğerse. "Anneanne o soba patlayacak, çekil oradan," diyorum. Hiç sesini çıkarmıyor bana. Şöyle bir kafamı kaldırıyorum, bir bakıyorum bizim evin çatısı yok. Gökyüzünde yıldızlar var, lapa lapa kar yağıyor. Orada tam gökyüzüne baktığım anda kapı açılıyor, bir de bakıyorum ki babaannem. Üç sene önce babaannem öldü benim. Babaannem içeri giriyor ve arkasında da bir sürü insan var. Elinde bir tepsi var, tepsinin içinde de boş çay bardakları. Babaannem içeri girdi, beyaz bir masanın üzerine tepsiyi bıraktı. Oradan bana bir tane bardak verdi, "Bunu sana getirdim," dedi. Tepsiyi aldı, arkasındakilere veriyordu. Ben tam o anda dedim ki: "Babaanne, bana bir tane daha ver." "Olmaz," dedi, "sana bir tane yeter. Onlar başkalarının, başkalarına dağıtılacak." Tepsiyi arkasındakine verdi, "Hadi bunu sahiplerine dağıtın," dedi. Geçti, oturdu. "Babaanne sen ölmüştün," diyorum. "Yok kızım ben ölmedim, ben yaşıyorum," diyor bana. "Babaanne sen öldün," diyorum. "Hıh," diyor, "herkes beni öldü sanıyor, ben yaşıyorum, benim yaşadığımdan kimsenin haberi yok. Ben yaşıyorum." Durmadan tekrarlıyor öyle. O arada ben gökyüzüne doğru çekiliyorum, ama Değirmendere, Gölcük, her yeri gökyüzünden seyrediyorum. Bazı yerler bizimkisi gibi, çatısı yok, çatıları uçmuş, bazı yerler olduğu gibi duruyor. Diyorum ki, yani gökyüzündeyim, seyrediyorum ortalığı; "Allahım ne olmuş da böyle olmuş? Nasıl bir felaket olmuş? Bazı yerlerin bizimkisi gibi çatısı yok, bazı yerler olduğu gibi duruyor, hiçbir şey olmamış," diyorum.

Bu rüyayı görürken kızımın sesiyle uyandım. "Anne, hadi bu sabah sürpriz var," dedi, "kalkın". Mutfağın kapısını kapamış, koku falan gelmesin diye, patatesler kızartmış, masayı donatmış. Zaten masa zevki, göz zevki vardı onda. Bu tür zevklere çok düşkündü. O kadar güzel donatmış ki masayı. "Hadi kalkın, bu sabah kah-

valtı kızınızdan," dedi. "Tamam kızım," dedi babası, "geliyoruz." Benim o anda kalbimin çarpıntısı devam ediyordu, o şekilde uyandım. Yaşar'a dedim ki: "Yaşar öyle büyük bir şey yaşayacağız ki... Ama tek biz değil, bizimle birlikte başkaları da yaşayacak." Daha yataktan kalkmadan söylediğim söz buydu. "Çok büyük bir şey yaşayacağız," dedim. "Sakın arabanın anahtarını ortalıkta bırakma, sen de arabayla gidip gelme bir yerlere. Gideceksen de minibüsle git gel," dedim. Hani neden korktum? Oğlan arabayı alır da arkadaşlarıyla dolaşmaya çıkarlar kaza yaparlar, yani bir tek biz değil. Öyle bir şeye yordum. Anlayamadım. Aslında o kadar açık görmüşüm ki olayı. Olduğu gibi görmüşüm her şeyi. Hep eşimle oğlumdan korktum. Kızımı aklıma bile getiremedim. O daha önceki rüyamda da oldu. On üç sene önce gördüğüm kıyamet rüyasında da aynı şey olmuştu. O gördüğüm kızımın kaderiymiş. Bunu depremde anladım. Başka neler oldu? Evet, doğaüstü olaylarla karşılaştım. Mesela Kadir Gecesi günüydü. Bütün ölmüşlerimizin ruhuna diyerek hem okuyorum hem de helva kavuruyorum. Tam helvaları kavurdum tabaklara koyacağım, o arada kafama lap diye bir şey atıldı. Elime aldığımda eridi ve miskler gibi kokusu vardı. Ben o anda bunu düşünemedim. "Allah, Allah!" deyip tavana baktım. Gittim saçımı yıkadım. Böyle bir olayı da yaşadım işte.

Ama... Ama tüm bunlar bir yana öfkem bir yana. Öfkeliyim. Devlete değil devlette sorumluluğunu yerine getirmeyen insanlara. Herkese kızamazsın ki!.. Dürüstleri de var içerisinde. Canla başla görev yapan da çok. Devlet dediğiniz zaman hepsini suçlamış oluyorsunuz. Devlette sorumluluğunu yerine getirmeyenlere karşıyım ben.

Ben gerçekten vatanımı, milletimi çok seven bir insanım. Kendimden önce mi, evet kendimden önce. Yani bugün bir savaş olsun, bana deseler ki şu görevi alacaksın, çoluğumu çocuğumu bırakır herkesten önce giderim oraya. Her an göreve hazır ve nazırım diyebilirim. Kendimi düşünen bir insan değilim. Her şeyi düşünen bir insanım; vatanımı, milletimi, bütün insanlığı. İstemiyorum kimsenin ne ölmesini ne acı çekmesini ne de savaşmasını...

Politik görüşümü, ne taraf olduğumu soracak olursan... İnan bugüne kadar hemen hemen her partiye oy verdim, diyebilirim.

(Burada ses tonu kızgın.) Ben sabit fikirli bir insan değilim. Ka-

palı, hele tutucu bir insan hiç değilim. En hayırlı, en güzel, en iyi iş yapacak kimse o gelsin, diye düşünüyorum. Bu seçimde kime oyumu verdim? Daha önce, ondan önce mi kime vermiştim? İlk verdiğim ANAP'tı. İlk oy kullandığımda ANAP vardı zaten oy verilebilecek. Bir kere MHP'ye verdim. Belediye seçimlerinde ise CHP'ye verdim.

Kısacası hepsini denedim. En son seçimde de DSP'ye verdim. Neden mi verdim? Baktım çoğunluk ona veriyor gibi. Tek başına iktidara gelsin de, ülke düzelsin bir an önce diye. İlla Ecevit'i sevdiğim için yapmadım. Bir şeyler yapılsın ülkede, düzenli bir şeyler yapılsın diye. Yani şu enflasyon, bu insanların çilesi, acısı bitsin. Haksızlıklar, mafya olayları bitsin, suçlular ortada dolaşmasın. Tek başına bir hükümet gelirse bu sorunlar biter diye düşündüm. Refah'ı hiç düşünmedim, çünkü dini siyasi olarak kullanıyorlar. Din hiçbir zaman siyasi değildir. Kendinle Allah arasında olan bir şeydir. Ben asla ibadetimi kimsenin bilmesini istemem. O benimle Allah'ımın arasında olan bir şey. Ona kimsenin girmesini istemem. O bana ait bir şey. Bu alenen olacak bir şey değil ki.

Ben oy verirken partinin dinini falan düşünmedim.

Şimdiden sonra inan oy kullanmak istemiyorum. Çünkü bu çektiğimiz acıları politikacılar nedeniyle çektiğimize inanıyorum. Asla oy kullanmak istemiyorum. Bunu herkes böyle düşünüyor burada. Bütün Değirmendere diyemem, benim gibi acı çeken insanların hepsi aynı şeyi düşünüyor. Bu siyasetçilerin yüzünden. Evet rüşvet aldılar. Burasının izni en fazla üç katmış, altı kata çıkarmışlar. Cuma günü, daha depremden iki gün önce dokuz kata çıkarılmış Gölcük'te. Düşünebiliyor musun? Rant kavgası yüzünden... Rüşvet gırla, birilerinin cebi dolsun diye. Ben niye kızıyorum? Tabii ki kızarım. Siyasetçi, oraya giden milletvekili. Burada en zengin kimdir? Müteahhit. Bire mal ediyor, beşe satıyor. Ee, ben bir milyona mal ettiğim şeyi beş milyona satıyorsam ne olacak? Ben bu parayı nerede kullanacağım? Tabii ki daha fazla para kazanmak için siyasete el atacağım. Benim adamımın seçilmesi, başa gelmesi için bastıracağım parayı, onu bunu doyuracağım, o adamın seçilmesini sağlayacağım ve o adamın bana yardımı olacak. Daha büyük ihaleler alacağım. Bundan dolayı ölmedi mi insanlar?

Onun için nefret ediyorum siyasetçiden. Ben siyasetçiyi nasıl

düşünüyorum? Her şeyiyle bilgili. Rasgele seçilen bir insan değil. Gerçekten her konuda eğitilmiş, bilgili...

Diyelim ki İmar İskân Bakanlığı... İmar İskân Bakanlığı'nın ne yapması lazım yasa çıkarması için? Zeminci, etütçü, yerbilimciyi yanına alması lazım. Hangi yasaları çıkarmak istiyor? Türkiye'nin yüzde 98'i deprem bölgesiyse buna uygun bir iskân yasası çıkarması gerekiyor, öyle değil mi? Ne yapması gerekir? İnşaat bilimcisi, yerbilimcisi, hepsini bir araya toplaması gerekir. Buna bağlı inşaat malzemesi satanları, ne bileyim hepsini. Toplu bir biçimde fikir ortaklığı sağlayıp ondan sonra yasa çıkarması gerekir. Ya, bu devlet benim için var değil mi? Benim sağlığımı, hayatımı korumakla yükümlü değil mi? Öyleyse her kafadan olmaz. Bir araya gelinir, fikirler elde edilir, ondan sonra yasa çıkar. Sen kafana göre birilerini zengin etmek için yasa çıkartamazsın. Önce milletini düşünmek zorundasın. Üç-beş kişiyi düşünemezsin. Üç-beş kişiyi doyuracağım, kendi cebimi dolduracağım diye oraya geliyorsan, işte sonuç da böyle oluyor.

Baktım olacak gibi değil ben de sivil toplumcu oldum. İnsanların bilinçlenmesi çok güzel bir şey. Bu depremde anladık ki insanlarda bu bilinç oluşmuş olsaydı birçok kişi şu an daha farklı olacaktı belki. Belki şu an hayatta olacaktı çoğu. Bu bilinç oluşmuş olsaydı, eğitilmiş olsalardı... Kendi çapımda okuyan, araştıran bir insanım. Takip ederim her şeyi, dış ülkelerde olanları bile takip ederim. Mesela ne yapıyor Japonya? Eğitmişler insanları, mahalle komiteleri oluşturmuşlar. Geçen gün gene tatbikat yaptılar. Bunlar daha önce burada yapılmış olsaydı, insanlar o şaşkınlığı yaşar mıydı? Kimse kimseye yardım edemedi o anda. Kendi canını kurtaran ona razı oldu sanki. Yapmaları gerekeni yapsalardı, belki birçok kişi kurtulacaktı. O şoktan çıkmış olacaklardı. Çünkü bu eğitimi almış olacaklardı. Niye devlet toplumdan korkuyor? İlla yanlış bir şey mi yapacaklar? Biz şimdi mesela bu Dep-Der'de, herkesin farklı bir görüşü var. İnan en ucundan en ortasına varana kadar. Her kesimden insanlar var orada. Ama asla siyaset konuşulmuyor ya! O kadar hoşgörü, birliktelik, beraberlik var ki. Şunu da söyleyeyim. Orada Alevisi de, Sünnisi de, ateisti de var. Ama asla bunlar konuşulmuyor. Sadece orada insanlara ne şekilde faydalı olabiliriz? Bütün toplum için, yaşadığımız yer için ne yapabiliriz? Bu konuşuluyor.

Bundan güzel ne olabilir ya! Niye devlet bundan korkuyor ki? Evet, öyle bir şey olsa ben de korkarım. Siyaset konuşulur, birilerinin kuyusu kazılır, ben de karşıyım. Tamam devlet orada tabii ki önlemini alsın. Ama bu kadar güzel düşüncelerin ortaya çıktığı yerde devlet engel olmasın. Buna katkıda bulunsun, desteklesin.

Ama yine de şunu söyleyelim, devlet hakkındaki görüşlerim sarsıldı. Siyasetçilere güvenimiz kalmadı. Şu an güvendiğim tek kişi kim biliyor musun? Cumhurbaşkanının hukukçu olarak seçilmesi beni çok mutlu etti. Sezer'in. Belki diyorum bundan sonra mafyalar, haksızlıklar biter, yani siyasetle, adam kayırmacılıkla, rüşvetle bir yerlere gelen insanların süreci biter. Belki her şey daha doğru, daha bilinçli, daha dürüst, daha sorumluluk içinde olur diye düşünüyorum. Evet sivil topluma bunun için katıldım.

Evet. Her şeyi de devletten beklememeliyiz. Ben buna çok karşıyım. Oturduğun yerden devlet benim karnımı doyursun. Niye senin karnını doyursun ki kardeşim? Ben bu depremde neye kızdım: İnsanlara 750 milyon ölüm parası verdi. Düşünebiliyor musun? Deprem benim çocuğumu almış, ben o parayı alacağım ve harcayacağım. Ne kadar ihtiyacım olursa olsun ben ona el sürebilir miyim? Gidin bakın mezarlıklara. Mermercilerle mezarcılar kazandı o parayı. İnsanlar sanki ölenlerine vefa borcunu ödedi. Bir şekilde kendilerini o şekilde tatmin ettiler. O paraya kimse el süremedi. Bu şekilde vermeyecekti zaten. Onun adını başka bir şey koyacaktı. Gerçekten o paraya ihtiyaçları yok muydu insanların? Evet vardı, ama hiçbir şekilde o paraya el süremediler. Hepsinin evi barkı yıkılmış. Mermerden mezar yaptıracak insanlar mı onlar? Asla değil. Ama o parayla insanlar anıtmezar gibi mezarlar yaptırdılar. Acılarımızı böylece anıtlaştırdık. Anıtlaştırdıklarımız arasında isyanım da nasibini aldı.

Evet isyanım var, bilim adamıyız diye ortaya çıkıp öğrendikleri bilimi kimseye öğretmeyenlere; isyanım var bugüne kadar gelmiş geçmiş belediye başkanlarına; zemin etüdü yaptırmadan fay hatlarına ev yaptırıp imara açanlara; isyanım var hırsız müteahhitlere, mağdurların haklarını yiyen ikiyüzlü gaspçılara, depremi ganimet bilenlere, hâlâ ders almayan yalancılara, asalaklara, 50 bin kişinin ölümüne yol açan rantçılara; isyanım var mağdur ve emekli olanlara "Siz zaten emeklisiniz, depremde niye ölmeyip de başı-

mıza kaldınız?" diyenlere, çalışanlara ek ücretler verip zorunlu emeklilikle zorla emekli ettiği 45 yaşındaki insanlara daha da zorluk ve acı veren yöneticilere... Beni İstanbul'da üniversitede okuyan, elimde kalmış en kıymetlimle, oğlumla görüşmek için cep telefonu almak zorunda bırakan, ondan sonra da benden yüzde 25 deprem vergisi alanlara isyanım var. İsyanım var kendilerini Allah'ın seçilmiş kulu görüp, "Depremde bize bir şey olmadı, Allah bizi korudu," deyip ölenleri Allah'ın günahkâr ve suçlu kulları olarak görenlere. İsyanım var kefen bezlerini evlerine güneşlik veya çocuklarına çeyiz olarak götüren, ölülere bile kefeni çok gören gaflet içindeki cahillere... Ve özlemim var canım kızıma, onu pek çok özlüyorum... Özlemim var evime... Özlemim var mahalleme, 1. Cadde 4. Sokağa, orada kaybettiğim gerçek dostlarıma...

17 Ağustos 2001'den Sonra

Davayla ilgili düşüncelerimi istiyorsun. Sana ne söyleyeyim? Söylediklerim, düşündüklerim neyi değiştirecek? Artık yoruldum. Son duruşmam 4 Temmuz'daydı. Neredeyse iki sene oldu. 4 Temmuz'daki duruşma da 12 Ekim 2001 tarihine ertelendi. Sanıyorum zamanaşımından davalar düşecek, çünkü müteahhitler zengin, partilere milyarlarca bağışta bulunuyor. Mahkemelere siyasi baskıların olduğunu düşünüyorum. Neden dersen? Bilirkişinin savcıyla beraber enkazın başında verdiği rapor, ölenlerin depremden değil tamamen yapım hatasından ve malzeme eksikliğinden öldüklerini söylüyor. Raporu İzmit İnşaat Odası Başkan Yardımcısı'na, bu konuyla ilgili kişilere incelettim. Bana söyledikleri, bizim binada ölenlerin tamamının yapım hatasından, malzeme eksikliğinden canlarını kaybetmiş oldukları. Öyleyse neden hâlâ hiçbir müteahhit cezalandırılmadı? Ben müdahil olarak bütün duruşmalara katılıyorum. Her seferinde ilk on saniyede yıkıldığımızı söylüyorum. Yaşadıklarımı, rapor sonuçlarını anlatıyorum. Sonuç: Zalimler mükâfatlandırılıyor. Biz mazlumlarsa acı çekmeye mahkûm edilerek cezalandırılıyoruz. Her duruşmadan sonra bir hafta kendime gelemiyorum. Duruşmamız İzmit 2. Ağır Ceza'da devam ediyor. Hâkimle aramızda bir konuşma geçti. Bana dedi ki: "Kaderleri böyleymiş." Ben de kendisine, "Peki hâkim bey, bu hatalar yapılma-

saydı onlar yine ölecekler miydi? Siz buna inanıyor musunuz? Niye başka ülkelerde aynı şiddette depremler olmasına karşın kimse ölmüyor? Kaderleri onları bulmuyor da bizde bu acılar yaşanıyor?" diye sordum. "Haklısın," dedi. Başka da bir şey demedi.

Ben de biliyorum. Hiçbir şey kızımı geri getirmeyecek. Bizler ölünceye kadar acımızı kendimiz yaşayacağız. Bunu kimse anlamayacak. Hiç olmazsa suçlular yargı önüne çıkarılır, cezalarını çekerlerse bundan sonra kimse inşaat yaparken hata yapmaz, kurallara uyar. Başka anneler ağlamaz. Bunun için uğraşıyordum. Sonunda kocaman bir hiç işte. Bütün delillere rağmen her şey boş. Artık hesaplaşmayı kıyamete bıraktım. Bu dünyada suçlu benim. Suçlu benim; çünkü ev alırken evin perde betonlarına, deprem bağlantılarına bakmadığım için bilgisizliğimin cezasını acı çekerek ödüyorum. Gülmek mi? Unuttum. İki dünya arasında kalakaldım. Bu dünyada oğlum –Allahım onu bana bağışlasın, acısını göstermesin– öteki dünyada kızım –onunla da cennetinde buluşturur inşallah– yarı aydınlık yarı karanlıkta kalmış bir insan olarak yaşamaya çalışıyorum. Bütün acılı kardeşlerime sabır diliyorum.

Şimdi devlet bana depreme dayanıklı ev yaptı verdi. Ben o evde hiçbir zaman mutlu olmayacağım. Kızımı toprağa verdikten sonra kendimi güvene almayı içime sindiremiyorum. Bu devlet daha önce nerelerdeydi; bu depreme dayanıklı evleri bunca canlar gitmeden, gerekli yasaları çıkartıp gerekli olan kontrol mekanizmalarını çalıştırıp yaptırsaydı ya!

Bu ülkenin yüzde 90'ı deprem bölgesi. Daha bu ülkede çok canlar yanacak. Onun için üzülüyorum. Onun için ben de şimdi gönüllü itfaiyeci oldum. Kurmuş olduğumuz arama kurtarma ekibi sayesinde hepimiz gönüllü itfaiyeci olduk. İki buçuk ay kursa gittik. Şimdi ayda bir gün tam 24 saat itfaiyede nöbet tutuyoruz. Her türlü felakete karşı hazırlanmaya çalışıyoruz. Türkiye'de ilk gönüllü itfaiyecilik bizim ekiple başlamış oldu. Bu konuda gerekli yasaların çıkarılması gerekiyor. Millet altmış yıl önce başlamış bu işe. Amacım aldığım bilgilerle belki bir can kurtarırım. Darda zorda olan birine bilinçli bir yardımda bulunabilirim. Bu benim için dünyalar demek.

Başka neler mi söylemek istiyorum? Çok şeyler. Mesela enkaz-

da yaşadıklarımı herkesle paylaşmak istiyorum, çünkü acı bir tecrübe de olsa birçok kişinin yararlanabileceğini düşünüyorum bu yaşadıklarımdan. Ahmet Mete Işıkara'yla işbirliği yapmak istiyorum ya da üniversitelerin bazılarıyla.

Eski Dep-Der Kurucularından Melek Gündoğan: "Acılar Üstünde Politika Yapılmaz"

Yaşımı söylemem... Peki, tamam 1958 doğumluyum. Gaziantep'te doğdum. Evliyim. 1992 yılına kadar İstanbul'daydım. 1992'den bu zamana kadar Değirmendere. Evlendikten sonradır Değirmendere. Geçmişimde dernekçilik, particilik var. Beni olduğum gibi kabul ediyor arkadaşlar... Ben onları ne kadar kabul ediyorsam onlar da beni o kadar, diye düşünüyorum. Artık bu şekilde kabul etmek durumunda insanlar birbirlerini.

Şimdi gelelim deprem sonrasına ve Dep-Der'e:

Depremden bir süre sonra bir dernek düşünüyorduk. Başkana gittim, belediye başkanına. Bir dernek... Bu dernek düşüncesinden başka hiçbir şey düşünmüyorum. Başkana öyle söyledim. "Kafam burada, beynim burada, nasıl yardımcı olabilirim?" dedim. O sıra ortalık toz duman. Bir şeyler yapmak istiyorum. Bekledim, hiçbir ses çıkmadı. Ben de bunun üzerine bir arayışa girdim. Kendimi bir çadırkentten ötekine atıyorum. Ucundan tutabileceğim bir şey var mı yok mu diye. Bu arada bir grup insanın bir şeyler yapmak istediğini gördüm. Dernek kurma girişimleri vardı. Depremzede derneği. Çok da fazla düşünmedim açıkçası, depremzede derneği nedir diye, doğru mudur böyle bir dernek. Bunu düşünmeksizin işin içine atladım. Benim gibi bu işin içine atlayan birçok insan vardı. Dep-Der'i kurduk. Belki bizim dışımızda birçok şey gelişiyordu, tüzüğü bire bir okumadık örneğin ya da neler planlanıyor diye düşünmedik; bu ne kadar sürelik bir plandı, merak etmedik açıkçası. Sanki bir hazır reçete var gibiydi. Onay bekledik o reçeteye. Belki doğruydu öyle bir reçetenin olması, o dönem için. Kendimizde değildik. Sivil toplum örgütlerinin yardımı söz konusuydu. Bu yardım o dönem için doğruydu, ama yardımdan rant sağlama fikri

---

Bu görüşme Melek Gündoğan'la 21 Haziran 2001 tarihinde İstanbul'da yapılmıştır. Kendisiyle daha sonra tekrar temasa geçtim ve 16 Ağustos 2001 tarihindeki duygularıyla bu küçük söyleşiyi birlikte aktarma gereğini duydum. Melek Gündoğan Dep-Der kurucularından ve yönetim kurulu üyesi. Kongre sonrası başkan. Kadın Destek Merkezi (KDM) saha koordinatörü. Ayrıca bu kitabın temel taşlarından biri.

yanlıştı. Sonra yavaş yavaş bunu görmeye başladık. Bir sürü insan yardım yaparken, kimisi siyasi amaçla yardım yapmaya başladı. Bunun dışında farklı rant sağlamak isteyenler oldu. Öteki taraf siyasi anlamda bu işi yaparken, bu taraftakiler de maddi anlamda çıkar peşinde koşmaya başladılar. Maddi çıkar neydi? Bence şuydu: Şimdi sivil toplum örgütleri yardım yapmak isterken, bu örgütlerin bölgede çalışanları müthiş paralar aldılar. Bu anlamda maddi çıkar buydu. Belki doğruydu bu paranın alınması, belki yanlıştı.

Benim kişisel görüşüme göre Dep-Der içerisinde neler yapılabilirdi? Birincisi, bu kadar acı yaşandı, belki depremi yaşayan kişilerle birlikte küçük küçük yaralar sarmaktı; ikincisi, bu acıyı bizlere yaşatanlardan hesap sormaktı. En önemlisi buydu aslında. İlki kısa vadeliyken ikincisi çok büyük önem taşıyordu bizler için. Bunun tam olarak gerçekleştiğini düşünmüyorum zaten. Tam değil, belki hiç gerçekleşmedi. Önemsediğimiz bir yan daha vardı: Enkazdan insanlarımızı çıkaramamıştık. Biz demeyeceğim, çok fazla iddialı olur o, ama kendi bölgemize böyle bir şeyi oturtabilir miyiz, kurtarma ekibi oluşabilir mi diye düşünüyordu bazılarımız. Bunun bir parçasını gerçekleştirdik. Kurtarma ekibi değil, ama belki çok daha güzel bir şey oldu, gönüllü itfaiye kuruldu ve bu bireysel bir hale dönüştü. Bu, bugün Dep-Der olarak kazancımızdır. Değirmendere olarak bir kazanç. Dep-Der bunu öne çıkardı, ama sonuçta Değirmenderelilerin bir kazancı oldu. Bu üç nokta üzerinde durmak gerekiyordu. İlk nokta zaten hemen gelip geçti. Yaralar sarıldı, sarılamadı. Halloldu ya da olmadı. Bunlar ilk etapta olması gereken şeylerdi. Üçüncüsü ise oldu, dediğim gibi, itfaiyecilik. Ama ikincisine gelince takıldık. Çünkü ikincisi başka bir şeyi de yanında getiriyordu. Bir yandan sorumlulardan hesap sorulması, onların yargı önüne çıkartılmasıydı. Yargı önüne çıkartılanlar sorumlu bulundukları takdirde bu işten sonra yeni çalışmaların, yeni imar planlarının ya da yeni yerleşim birimlerinin çok daha iyi olacağını düşünüyorduk. O ilk olgu kalkınca ikinci etap da suya düşüyor, hiçbir işe yaramıyor. Dernek olarak suç duyurusunda bulunalım dedik. TBMM'ye, İçişleri Bakanlığı'na, Bayındırlık Bakanlığı'na, Belediye'ye yani toplam dört kuruma suç duyurusunda bulunduk. Bize gelen cevap çok vahim. Zaten suçlu bizlermişiz. Evlerinin sağlamlığına bakmayan bizler. Yazılı olarak bu bize gönderildi.

Çok net terimlerle.

İş böyle olunca kaldı. Sonrasında yeni yapılar üzerinde yoğunlaşmaya karar verdik. "Yeniden yapılanma" diyoruz ya... Bir şeyler yapılabilir mi diye düşünmeye başladık. Yapamadık... Yapamadık çünkü bu profesyonel, uzmanlık gerektiren bir iş. Dernek bunu nasıl yapar? Yapamaz. Uzmanlar yapacaktı bu işi ve bizler uzmanlara güvenmek zorundaydık. İşin bu noktasında sivil toplum örgütlerine iş düşüyor, mimarlık odasına örneğin, belki jeoloji mühendislerine... Fakat biz onların müthiş bir çelişki içerisinde olduklarını gördük. Birisi "Bu iş böyle olmaz," derken, bir diğeri "Evet olur," diyor. Biri, diyelim ki bizden biri Ankara'ya bir fotoğraf gönderiyor. Oradaki uzman kişi fotoğrafa bakıyor ve "Bu bina arkaya on santim yatmış," diyor. Adam bunu fotoğrafta bile görebiliyor, düşün. Gel gör ki o bina tamir görüyor. O tip binalar çok var burada. Zaten işin bu yanı bizleri çok endişelendirdi. Yani bir şey yapamıyorsun. Adam kalıcı konutlara dair her şeyi yok ediyor, ağaçları kesiyor, tarım alanlarını parselleyip bahçe verip imara açıyor, yüzlerce binlerce ağaç kesiyor, sonra ağaç ekiyor ve alanı yeşillendiriyorum, diyor. Binlerce ağaç kes, sonra ağaç dik ve de ki, "Ay ne güzel ağaç dikiyoruz..." Hayır efendim. O kadar ağaç kesmişsin sen, karşılığı bu değil. O ağaçlar ancak beş yüz yıl sonra ağaç olacak. Bu tip şeyler var işin içinde. Yeni yerleşim birimlerinin imar planları buraların yaşanılır yerler olması yönünde hiçbir şeye sahip değil. Kimse bu konuda bir şey yapmıyor... Ya biz ne yapabilirdik? Mimarlar bu konuda baskı yapmıyor, jeoloji mühendisleri odası, şehir planlama odası, inşaat mühendisleri bir şey yapamıyorsa, biz dernek olarak, altı-yedi aylık henüz kurumlaşmamış bir dernek olarak ne yapabiliriz? Hiçbir etki yapamayız. Ben o konuda hiç hayal kurmadım. En başında ve en sonunda. Tabii bütün bunlar bir yere getiriyor bizleri. Yerleşimde bu gerçekleşemiyor; öteki yanda, ruhsal boyutta da hiçbir şey çıkmıyor. Ruhsal boyutu şöyle: Güven sarsıldı bir defa. Adalete güven sarsıldı.

Depremle birlikte çok şeyin değişeceğini, iktidarların değişeceğini, hükümetlerin yıkılacağını, yani devrim olacağını düşündü herkes, ama olamazdı. Kendi ülkenin koşullarını çok iyi değerlendirmek durumundasın. O günlerde değerlendirebiliyor muyduk? Hayır... Sadece çok şey değişecek diye düşünmüştük. Ama depre-

min ikinci ayı çıkarken şunu dedim: Hayır, hiçbir şey değişmeyecek. Değişmedi, çünkü depremin daha ikinci ayında suçlu bizler olduk. Eğer bu durumda da suçlu bizsek, bu şunun kanıtıdır: O halde Türkiye'de hiçbir şey değişmeyecek. Kişiler o tip evlerde oturdukları için suçlu sayıldılar mahkeme kararıyla. Dilekçeler doldurduldu, hiçbir şekilde kimsenin yargılanmayacağını gördük, anladık. Hiç kimse yargılanmadı. Çok küçük, minicik noktalarda birtakım insanların yaptığı hataları örten yasalar olduğunu gördük. Bu tip şeyler umutlarımızı alıp götürdü. O zaman kalakalıyorsun. Evladını, eşini kaybetmiş o insanlar suçlu çıkıyorlar. Ona sadece küfür etmek kalıyor. Başka da bir şey elinden gelmiyor. Hiç olmazsa bir kişinin davası sonuçlansaydı... Bir örnek vereyim. Yapı kooperatiflerinden bir örnek. Adam kooperatif üyesi. Depremde eşini, çocuklarını kaybetmiş. Dava açıyor. Sonra bakıyor ki aslında davayı kendine açıyor. Oysa bu binaları yapan kişi müteahhit! Bu insan davasını, dilekçesini geri alıyor. Böyle bir dolu insan var. Bazıları da üç kuruş için dava açmaktan vazgeçti. Yüzde yüz kazanacağı davalar. Ev evin üstüne yıkılmış, ev depremden 15 gün önce mühürlenmiş. N'olur aç davayı diyorsun, hayır açmıyor. Çünkü bu işten sorumlu olan kişiler tanıdıkları! Kimi de "Beni sallandırsalar bile bu işin sonuna kadar giderim," dedi, hâlâ gitmeye çalışıyor, ama bu kadar gidebiliyor işte...

Dep-Der depremden hareketle kurulan bir dernek ama kadın çalışması böyle bir çalışma değil. Onun için taraf olmak zorundayız dedik ve oturup şu kararı verdik: Dep-Der'i kapatıyoruz. Bunu çok iyi bir biçimde anlattığımızı sanıyordum bizi finanse eden arkadaşlara. "Bir yıl daha boşu boşuna kiramızı ya da sekreterimizin parasını ödeyin, demiyoruz. Diyoruz ki, bizler bu kadar yaptık. Bunun sonrası yok. Kurtarma ekibi ya da kadın çalışmasını finanse etmek istiyorsanız, buyurun edin, ama adını koyarak edin. Dep-Der'i farklılaştıralım." Dep-Der'in çatısı altında bu çalışmalar devam ediyor süsünü de vermek istemedik; o da bize ters geldi. Çok açık ve net söyledik ve bıraktık. Bu arada gazetelere de söylediğimizi söyledik.

Kadın çalışmalarına bu noktadan sonra ağırlık verdik. Bu konuda hayal kırıklığı yok. Dep-Der'de de bir noktada hayal kırıklığı

vardı. Gerçekten söz verip de sözünde durmayanlara. Ben kişilik farklılıklarına, farklı görüşlere bir şey demiyorum. O iş bireylerin kişiliklerinin oturup oturmamasına bağlıdır. Ama kadın çalışmasında hayal kırıklığı yok. Buradaki kadınlarla aynı çizgilerde değiliz, bu doğru. Farklı çizgilerdeyiz. Kadınların bir kısmı çok özgür burada. Kadın çalışmasına başladığımız zaman düşünmeye başladık. Neden dersen, Değirmendere'deki kadınlar çok fazla kadın çalışmasına girmezler, çünkü rahatlar. Gecenin bir yarısı sokağa çıkarlar, sokakta sigara içerler, kahveye gidip briç, tavla, okey oynarlar. Bu müthiş bir olanak. Hiçbir yerde görmediğim kadar olanaklara sahip buradaki kadınlar. Özellikle de ilişkilerde. Bir dolu kadın ikinci evliliğini yapabilmiş ve ayıplanmamış. Bu olay birçok yerde yadırganabilecek bir olayken burada böyle bir şey yok. Yadırganmaması çok hoş tabii. Bu anlamda Değirmendere çok özel bir yer. Burada kadınlar kooperatifi kurmak doğru muydu? Ya kadınlar kahvesi açmak? Hâlâ çok net bir karar vermiş değiliz. Bu soru işaretlerine rağmen kadınlarla dayanışma içerisinde olmaktan son derece mutluyum.

17 Ağustos 2001 ve Öncesi

Zaman çok hızlı ilerliyor. Bugün günlerden 13 Ağustos 2001. Dört gün sonra binlerce insanın yaşamını kökten değiştiren 45 saniyelik depremin yıldönümü.

Sıcak, çok sıcak bir gündü. Bir haftadır dışarı çıkmıyordum. O gün saat 12.30 gibi oğlumu alıp dışarı çıktım. Sahil kalabalık, hem de çok... Çay bahçeleri tıklım tıklım... Sinevizyon gösterisi yapılan yerde *Matrix* filmi izleniyor. Çok sıcak... Kocam da orada... Yürüdük oğlumla Yalı Camii'ne doğru. Çarpmadan yürünmüyordu. Arkadaşımın evine doğru yürüdük.

– Anne, S. teyzeye gidelim.

– Aman oğlum ışıkları bile yanmıyor...

Ev mezar gibi görünmüştü gözüme. Giriş kattaki arkadaşımın balkonuna boş boş baktım. Bunalmıştım. Eve döndük. Oğlum hemen uyudu. Kocamı beklemeye başladım. Oldukça geç bitmiş *Matrix*. Sıcak, sıcak. Bütün camları açtım ve yatağa girdim. Dal-

mışım. Kocam odaya girdiğinde gözlerimi açtım. O çarşafı üstüne çekemedi bile. Oğlum "Anne," diye haykırdı. Kalkmak, yanına gidip sımsıkı sarılmak istedim ona. Ama kalkamadım. Önce Tüpraş patladı sandım. Oğluma ulaşmalıydım. Öleceksem onun yanında ölmek istedim. Bir an, çok kısa bir an durdu sarsıntı. Fırladım oğlumun odasına. Ayaklarımın altında bir şeyler vardı. Kitaplık mı yıkılmıştı ne? Atladım üstünden sarıldım oğluma. Bitmişti. Ne kadar uzun sürdü dedim. Çığlıklar daha iyi duyuluyordu. Bir yandan giyiniyor, diğer yandan kapıya ulaşmaya çalışıyorduk. Karşı komşu tatildeydi. Çakmakla inmeye çalıştık. Merdivende alt kattaki komşu kucağında çocuğunu almış öylece dikiliyordu. Ne aşağı iniyor ne de yukarı çıkıyordu. Donmuş gibiydi. Bağırdım: "Hadi yürü!" Kolundan tutup inmeye başladım. Oğlumun elini de bırakmıyordum. Ev sahibim, karşı komşusu, onlar da çıkmamışlardı. Kocam tek tek çıkardı onları. Nihayet apartmanın kapısındaydık. Hemen karşı apartmana baktım, annemin evi oradaydı. Yıkılmamıştı. Onu gördüğümüzde ağlıyordu. Sarıldık, sokulduk birbirimize. Güvenli olur diye caddenin karşısındaki iki katlı evin önüne gittik. Öylece çıkmıştı herkes evinden. Çıplak, şortlu, gecelikli. "Ferit amcalar nerede?" Oğlum bunu sorarken arkama dönüp baktım. Ev yoktu. Beş katlı yeni bina da yoktu. "Sesimi duyan yok mu?" diye seslendi biri. "Sesimi duyan yok mu?..." Başka başka yerlerden hep aynı cümleyi duyuyordum. Dehşeti anlamaya başladım. Kocam şöyle bir sahile doğru gitmişti. Geldiğinde ise tek şey söyledi: "Sabah olduğunda anlayacak herkes neler yaşadığımızı..."

– Ne!

– Sahil yok olmuş...

Arabalar, insanlar, bilinçsizce koşturuyordu.

Yüzbaşılar yerle bir olmuş.

Gölcük denize gömülmüş.

Garnizon yok.

Kıyamet... Sabah bir türlü olmuyordu. Dostlarımız, arkadaşlarımız kurtulmuş muydu acaba? Muhammet hoca geldi koşa koşa.

– Aman aman iyisiniz. Biz de iyiyiz, çocuklar da. Ferit bey nerede?

Koca bir insanın yüzündeki dehşeti, acıyı o an gördüm. Yıkıl-

mıştı. Enkaza tırmandı. Elleriyle bir şeyleri kaldırmak istedi, kaldıramadı.

Nihayet gün ışımaya başladı. Oğlumu anneme teslim edip, arkadaşlarımızı bulmak için alacakaranlıkta ilerledik. Çınarların oraya geldiğimizde şaşkındık. Hiçbir şey kalmamıştı. Deniz yutmuştu evleri, lokantaları, çay bahçelerini. Bir üst caddeden gittik. Akşam gözüme mezar gibi görünen ev, mezar olmuştu. Bir kadın vardı ona seslendim.

– Bu evden sağ çıkan var mı?

– Var var, alt kattakiler...

Bir genç, tıp öğrencisiymiş, yaralılara bakıyordu. S'nin oğlu Burak da yaralıydı. Nasılsa sağ çıkabilmişlerdi enkazdan, hem de en alt kattan. Tıp öğrencisi "Antibiyotik gerek," dedi. Hemen aldık.

Sonra tekrar meydana dönmeye karar verdik. Yalı Camii yıkılmıştı. Çay bahçelerine doğru evler yıkılmıştı. Meydan yaralı, korkulu insanlarla doluydu. Bir tanıdık gören herkes sarılıyordu karşısındakine çok şükür diyerek... Sarsıntılar bitmiyordu. Bir tarafı yıkılmış belediye binası bir kez daha yana yattı. Panik tekrar başladı. Oğluma ulaşmalıydım.

"Tüpraş yanıyor, patlayacak!" diyen sesler duyuldu.

Dağlara doğru gidiyordu insanlar. Ne işe yarayacaksa. Patlarsa neler olacağını düşünemiyordum bile. Ama patlarsa dağlara çıkmak da çare değildi. Yardıma kimse gelmemişti henüz. Körfez Fırın çalışıyordu. Çıkan ekmekler dağıtılıyordu. Bizim bakkal da açıktı. Bina yana doğru eğilmişti. Korka korka giriyordu insanlar bakkala. Su almak istedim, tekrar sallantı oldu herkes kaçıştı. Bina biraz daha yan yattı. "Eve girelim," dedi kocam. "Üstümüze bir şeyler alalım... İkimiz olmaz. Tek tek girelim." Ya bir şey olursa? Oğlumun hem babasız hem anasız kalmasını istemem. Merdivenlerden çıkarken bacaklarım titriyordu. Çok korkuyordum. Gündüz gözüyle evin içini gördüğümde dehşete düştüm. Sanki bomba atılmış gibiydi. Banyoya girdim. Klozet yerinden fırlayıp küvete girmişti. Bacaklarım daha çok titremeye başladı. Hafta sonu ilk kez tatile çıkacaktık. Valizleri hazırlamıştım. Elime ne gelirse içine koydum. Kapıyı kapatıp inerken alt kattaki komşumla karşılaştım. Tatildeymişler. Annesine bakmak için dönmüş. Valizi taşımaya yardım ettiğinde rahatladım. Bacaklarım beni taşımıyordu ki vali-

zi taşısın. İki yolun birleştiği yerde yeşil bir alan vardı. Tıkış tepiş bir dolu insan oradaydık. Birinin köpeği vardı. Köpek uluyor arkasından sallanıyorduk.

– Susturun şu köpeği!

– Atın şu iti buradan...

Zavallı köpek.

Hamile bir kadın vardı. Doğurdu doğuracak. Her sarsıntıyla gözlerindeki korku artıyordu. Kim bilir neredeydi şu anda? Umarım bebeğiyle mutludur, umutludur. Saatler geçiyordu. Haberler kötüydü. Aileme ulaşamamıştım. Telefonlar çalışmıyordu. Kahretsin ne işe yarar şu cep telefonları. Meraktan çatlıyorlardır. Gitmeye karar verdik. Cebimizdeki son parayı benzine verdik. Gölcük. Herkes koşuşturuyor. Bir adam yan yatmış binadan yatak çıkarıyor. Dumanlar yükseliyor yanan binalardan. Üç çocuk el ele, babaları da yanlarında; öylece yürüyorlar. Trafik tıkanmış. "Dönün" dediler. Gölcük-Değirmendere bir saat sürdü. Devam ettik. Bursa üstünden gidelim dedik, ama olmadı. "Binalar yola devrilmiş, dağlardan gidin," dediler. Ya benzin biter de dağlarda kalırsak.

Ne uzun bir yolculuk. Nihayet kardeşlerimle haberleştim. Ağlıyordu. "Öldünüz sandık. Çabuk gelin." On üç saat süren bir yolculuktan sonra Ankara'daydık. Bundan sonrası boşluk. Hep dönmek istedik. Kalamadık oralarda. Ve döndük. Bir şeyler yapmak istedim. Oturamazdım. Birilerinin yardıma ihtiyacı varken oturmak olmazdı.

Çadırkentler kurulmuştu. Dünyanın, Türkiye'nin dört bir yanından yardıma koşmuşlardı. Meydanda askerler gezici fırından ekmek çıkarıyor, dağıtım yapıyorlardı. Yerlerde giysiler vardı. Anlamadım önce. Meğer birileri yardım diye getirmiş. Dökmüşler yerlere insanlar üstünde dolaşıyor. Kapış kapış almaya çalışıyor. Geri geri gitti adımlarım. Bu bize reva mıydı, buna mı layıktık? Mideme yumruk yemiş gibi oldum. Sonra daha kötüsünü gördüm. Yukarıdaki bir çadırkentte ortaya atılmış giysiler, ayakkabılar...

– Ver o ayakkabıyı, o benim.

– ... karı, vermem...

– Ben senin....

İnsanlar kavga ediyorlar. Saygı yok, sevgi yok, acıyı paylaşmak

yok. Gençler vardı. Beyaz tişörtleri üzerinde "Dayanışma Gönüllüleri" yazıyor. Her yerde onlar var. Patates soyuyor biri. Diğeri çocuklarla ilgileniyor. Bir diğeri yemek yapıyor. Yüklenmiş biri erzak dolu torbayı, yürüyemeyen yaşlı bir teyzenin çadırına götürüyor. Biri almış kadınları etrafına, onlarla konuşuyor, sohbet ediyor. Çöp topluyorlar, temizlik yapıyorlar. Çok sevdim onları. Şapkalı bir kız vardı. "Şapkalı"ydı adı benim için. Başından hiç çıkarmıyordu şapkasını. Kim bilir belki de şapkasıyla yatıyordu.

İki katlı bir evin bahçesinde bir araya gelmişti bir grup insan. Bir adamın kolu askıda ve koltuk değneğiyle oturmuştu kırık dökük bir sandalyeye. Kucağında kıvırcık beyaz tüylü köpeği vardı. Beraber çıkmışlar enkazdan. "Bir şeyler yapmalıyız" diyordu. Herkes böyle diyordu. Dernek kurmak istiyorlardı. Olabilir. Belki bunca acının sorumluları ortaya çıkarılabilirdi. Ve kuruldu dernek: Değirmendere Depremzedeler Derneği. Tanımıyordum çoğunu. Ama olsun. Hepimiz depremzedeydik. Hepimiz acılıydık. Kuşkusuz canlarından can kaybedenlerin acısı tarif edilemezdi. Birçok şey bizim dışımızda gelişiyordu. Tüzüğü bire bir okumadık örneğin. Neler planlanıyor merak etmedik. Hazır bir reçete vardı sanki. Belki koşullar böyle gelişmeliydi. Hazır bir reçete olmalıydı. Sonuçta çok da fazla düşünecek lüksümüz yoktu. Sivil toplum örgütleri yardım elini uzatırken art niyet neyin nesiydi?

Bir yer kiraladık. Çok fazlaydı kirası. Çalışmaya başladık. Gelenlerin sorunlarını, isteklerini not ediyor, bir yerlere telefon ediyor, kısacası çabalıyorduk. Dinliyorduk gelenleri. Kimisi gerçekten çok acılıydı. Okuma yazması yoktu yaşlı bir teyzenin. Torunuyla gelmişti. Kızı ve damadı enkazdan sağ çıkamamıştı. Bir yandan ağlıyor bir yandan "Bu çocuğa nasıl bakarım?" diyordu.

Enkazdan çıkmıştı bir anne çocuklarıyla. Eşi ölmüş, kızı başına darbe almış. Ne konuşabiliyor ne de yürüyebiliyor. Anne koltuk değneğiyle güçlükle ayakta duruyor. Ne demişti dernek başkanı:

– Bu ne be! Nasıl bir dernek kurmuşuz. Safi acı...

Başka ne olabilirdi ki? Depremzede derneği. Bir yerlerde bir yanlışlık vardı ama ne? Biz yardım kuruluşu değildik ki... Ne için yola çıkmıştık, çok netti: Bu denli acıyı yaşamamıza neden olanların yargı önüne çıkartılması, bir daha böyle acılar yaşanmasın diye gereken tedbirlerin alınmasını sağlamak.

Aylar geçtiğinde bir şeylerin değişmeye başladığını gördüm. İnsanlar... Değişmişler miydi? Hayır, sanmıyorum. Gerçek benlikleri çıkmıştı belki de ortaya. Düzen içinde bir karmaşa vardı sanki.

Beyaz tişörtlü dayanışma gönüllüleri yoktu artık. Yalnız onlar mı? Depremin ardından günlerce enkazda, sonra çadırkentlerde kendi acılarını bir kenara koyup kurtulanlara yardım etmeye çalışan Değirmendereli gençler, kadınlar yoktu. On dört yaşında bir genç kız vardı. Ruh gibi geziniyordu. Oysa günlerce garnizonda yaralılara yardım etmiş, yakınlarını arayanlara rehber olmuş. Günlerce... On dört yaşında bir genç kız. Aslında çocuk. Güç vermiş bir yaralıya elini tutarak, el soğumuş toprağa düşmüş. Sessizce kapamış açık gözlerini o bedenin, sonra aynı bedenin ceset torbasının fermuarını çekmiş. Kaç kez yapmış bunu hatırlamıyor. Sonrasında günlerce evden çıkmamış, yıkanmamış...

Bir delikanlı vardı. İzmit buz pateni sahasında gönüllü olmuş. Tıpkı bir robot gibi gelen cesetleri arkadaşıyla yatırmış buzun üstüne. "Soğuktular," diyor. "Soğuktular. Yüzlerinde dehşet vardı," diyor. Geziyor delikanlı, bir robot gibi geziyor.

Bir kadın vardı. Kızının elini sımsıkı tutmuş geziniyor. "Girmem eve," diyor, "kalırım çadırda". 45 yaşından sonra dünyaya getirdiği kızını ayırmıyor yanından. Bütün kışı geçirdiğinde yazlık çadırda bir şeyleri kaybetmişti. Ailecek tüberküloz olmuşlar... Eşi ağırlaşıyor zaman zaman. Kızı sapsarı bir yüzle dolaşıyor ürkek ürkek.

Bir ağabeyimiz vardı. Aklıma her geldiğinde yüreğimin üstünde büyük bir yük hissediyorum. Sıkışıyor yüreğim. Yaşamı sürgünlerle dolu emekli bir polis. Hep bir şeyler yapmaya çalışmış. Belde başkanlığı yaptığı siyasi parti için çok çalışmış. Ama...

– Bizi yalnız bıraktılar be kızım. Çok bekledim gelirler diye. Gelmediler.

Her gün ama her gün orta hasarlı binanın yanında inşaatı izledi. Bıkmadı. Sağlam olsun diye dökülen harcı, çeliği kontrol etti. Bıkmadı bıkmasına ama yoruldu. Yorgun bedeni kaldıramadı yaşananları. Yorgunluğu yalnızca beden yorgunluğu değildi ki... Dayanamamıştı yalnız bırakılmaya, dayanamamıştı onca uğraştığı, oy verdiği siyasilerin onu unutmasına... Sessizce ölüvermiş karısının kollarında.

İki kardeş vardı. Onları tanıdığımda anneannelerinin arkasına saklanıp kocaman gözleriyle bana baktılar. Artık ne anneleri ne de babaları vardı. Çok küçüktüler, okula dahi gitmiyorlardı. Şimdi okula gidiyor Gözdenur. Nedim ise seneye. Ev kalabalık. Gelinler, dayılar, yeğenler...

"Anne acıktım!" diye seslendiğinde yeğenlerden biri, içim cız etti. Ne Gözdenur'un ne Nedim'in o anki bakışlarını unutabilirim. Biri anne dediğinde onların irkilip sesin geldiği yöne bakışlarını nasıl unuturum?

Dava dilekçeleri doldurulmaya başlandığında demek çok kalabalıktı. Bir haftalık süre kalmıştı. Gelenlere dilekçe için yardımcı olmaya çalışırken acılarının ne denli büyük olduğunu görüyorduk. Bir genç ailesini kaybetmiş. Anne babası için dilekçe doldurabiliyor, ama çok sevdiği kardeşi için ne dilekçe doldurabiliyor ne de dava açabiliyor. Ayşe (*kitaptaki Ayşe İlhan*) eşi sağ olduğundan çok sevdiği kızı için dava açamıyor. Kardeşini, yeğenlerini kaybeden bir kadın hiçbir şey yapamıyor. "Enişte uğraşmaz, açmaz," diyor. Enkazdan sağ çıkan ve şu an Amerika'da yaşayan yeğeninden istiyor evrakları. Uğraşıyor, uğraşıyor...

Bir adam vardı. Emekli öğretmenmiş. Öğretmen ya, bir çadırkente yönetici olmuş. Elleri arkasında sağa sola hep emirler veriyor. Duydum ki Bursa'da bir ayakkabı dükkânı açmış.

Bir kadın vardı. Nedendir bilmem, ilk gördüğümde itici gelmişti. Hep bir şeyler istedi.

– Kimse bana yardım etmiyor. Bana da verin.

Ne can kaybı ne de madde kaybı vardı. Ama istemeye hep devam etti.

Çadırkentin birinde bir aile vardı. Karıkoca ikisi de çalışıyor. Evleri yıkılmamış ama nasılsa iyi bir çadırda kalabiliyorlar. Neden?

– Allah'tan daha ne isterim. İkimiz de çalışıyoruz. Ohh! Geliyorum yemek hazır, ne iyi oluyor.

Ne diyebilirim ki? Onlar hâlâ çadırda. Önlerinde de yeni bir araba...

Bir delikanlı. Anne babasını kaybetmiş. Küçük kardeşi de sakatlanmış. O da hep istedi. Tıpkı bir dilenci gibi. İnsanların iyi niyetini kullandı. Tanıdığım birçok kişi ona o kadar çok yardım et-

miş ki... Ortalıkta bir bodyguard edasıyla dolaşıyor şimdilerde.

17 Ağustos'un birinci yıldönümü yaklaşıyordu. Bir türlü uyuşamadık diğer Dep-Der'lerle. Binlerce insanın ölümüne, binlerce insanın sakat, çocukların anasız babasız, annelerin babaların evlatsız kalmasına, binlerce insanın evsiz kalmasına neden olan siyasilerle aynı masaya oturmak istemedik. İster parlamentoda olsunlar ister olmasınlar, hepsi suçluydu. Ama az, ama çok. Hele siyasi rant sağlamak isteyenlere cevabımız çok açık: HAYIR! Acılar üstüne politika olmaz.

Kocaman bir mum yaktı Değirmendereliler meydanda. Sonra küçük mumlar çevreledi büyük mumu. Söze gerek yoktu. Bir mum ve sessizce dökülen gözyaşları. Medya ağlayanları görüntüledi. Ama aynı medya gecenin ilerleyen saatinde evladını kaybettiği enkazın başında bağırarak ağlayan ana babaları görüntüleyemedi. Mezarların üstüne sessizce kır çiçeklerini koyanları görüntüleyemedi. Yönlendirerek kadınları konuşturdular. Onlara çok kızdık. Şimdi buradasınız ama yarın yoksunuz ve bir dahaki 17 Ağustos'a kadar arayıp sormayacaksınız.

– Hayır! Biz hep geleceğiz. Unutur muyuz?

– Eğer unutursanız, eğer gelmezseniz 17 Ağustos geldiğinde cevabı da alırsınız.

Yüreğim daraldı. Kabıma sığmıyorum. Anneler dayanamıyor, babalar dayanamıyor. Gözyaşları sel gibi akıyor yıldönümünde.

– Koş, sizin kızlardan biri düştü, dedi bir kadın. Tüm sevdiklerini kaybeden birine ne söylenir ki? Acı paylaşılmıyor. Ancak yaslanacak bir omuz olur benim omzum. Sarıldım ona sımsıkı, ama teselli edecek bir söz çıkmadı ağzımdan. Mideme yediğim yumruk şimdi boğazımda duruyordu sanki. Sesim kısıldı yine. Birden her şeyin bitmesini istedim. Acı daha da artmıştı. Elimden bir şey gelmiyordu.

Acıların hafiflemesi sorumluların yargılanmasıyla yok olmasa da hafifleyebilirdi. Geleceğe dair bir şeyler yapılsa... Başımızı sokabileceğimiz güvenli, yaşanabilir konutlarımız olsa kim bilir belki acılarımızı yüreğimizin bir köşesinde tutup geleceğe umutla bakabiliriz. Ama...

Kaç gün geçti bilmiyorum. Bir hafta ya da on gün sonraydı. Evdeyim. Oğlum ve eşim uyumuştu. Hiç ağlamamıştım. Birden kop-

tum. Yanaklarımdan süzülen yaşlar sanki benim değildi. Gözdenur geliyor aklıma, artık "Anne" diyemeyecek. Ve onun gibi isimsiz onlarca çocuk. Ne öfke var içimde ne de sakinlik. Saatler geçti. Hâlâ ağlıyordum. Gün ışımıştı. Kaç saattir ağlıyordum, bilmiyorum. Gözlerim kızarmış ve şişmişti. Az sonra oğlum uyanacaktı. Beni böyle görmesini istemiyordum. Ah bir de ağlamam kesilse!

"Nasıl dayanıyorsunuz?" diye sormuştu bir gazeteci. Bir bilebilsek nasıl dayandığımızı! Ölmek isteyen, ölümü düşünen ne çok insan vardı. Ama ölüm çözüm müydü? Kim bilir belki de her şeye rağmen yaşamak için bir neden bulacaktı canlarından canı çıkmış olanlar. Kim bilir?

Tatile gittim. Aman ne tatil! Deniz kıyısındasın ama denize girmiyorsun. İçimden gelmedi. Aklım karmakarışık. Başımda şiddetli ağrılar. Bir hafta kalabildik. Başımın ağrısı giderek artıyor.

Dernekteki arkadaşlarla bir toplantı yaptık. Bundan sonra ne yapacağız? Günlerce konuştuk, tartıştık. Kurtarma ekibi kurmuştuk. Derneği kurtarma ekibine dönüştürüp dönüştürmemeyi tartıştık. Ekipte yer alan gençler dernekte devam etmek yerine başka bir oluşumu tercih ettiler. Gönüllü itfaiyecilik. İzmit itfaiyesiyle görüşmeler yapıldı. Ekip hemen başladı eğitime. Kadınlar, Kadın Destek Merkezi (KDM) olarak derneği devam ettirmeyi doğru bulmadılar, ayrı bir yapılanmaya yöneldiler. Bu durumda dernek ne yapacaktı? Bir ofis gibi çalışmak da doğru değildi. Kapatma kararı aldık. Kararlarımızı diğer Dep-Der'lere ve bizi finanse eden kuruluşlara ilettik. Tepkiler farklıydı. Aslında çok açık anlatmıştık kapatma gerekçesini. Davalar sürüyordu. Sonuç emsal davalara baktıkça çok da ümit vermiyordu. Örnek davalar vardı. Avukatlar ilgileniyordu. Derneğin suç duyurusuna olumsuz cevap gelmişti.

Derneği kurtarma ekibine dönüştürme fikrine finans sağlayan kuruluşlar sıcak bakmadığı için, gönüllü itfaiyeci ekibi kurmak kaçınılmaz bir hale gelmişti. Bir depremzede derneğinin kadın çalışması yapması da doğru değildi. Bırakalım kadın çalışmasını kadınlar kadın örgütlerinde yapsın!

Sonuçta Dep-Der'i kongre kararıyla kapattık. Ayrıca ahlaki davrandığımıza inanıyorum. Eğer bir dernek işlevini yitirmişse, iki yıl sürecek projenin bitimini beklemesi ve boşuna para harcaması da doğru gelmedi.

Güzel insanlarla tanıştık. Yürekleriyle bizimleydiler. Onları bağlı bulundukları kurumlardan çok kişilikleri, yaptıklarıyla sevdik, benimsedik. Kapımız ardına kadar onlara açık. Ama çıkar elde etmek için gelenleri de tanıdık. Depremzede olmamız onların gerçek yüzünü görmemize engel olamadı, olamazdı. Bundan sonra onlar hangi yüzle karşımıza çıkarlar bilemem. Bizleri bir şey yapmaktan aciz, hep mağdur, hep ihtiyaç duyan kişiler olarak gördüler, kim bilir belki hâlâ da öyle görüyorlar. İhtiyacımız tabii ki var. Ama eşit koşullarda, art niyetsiz, sevgi ve saygıyla bize yaklaşanlara...

Hani ağladığım gün var ya, şu nekahet dönemi... Kırgın, kırılgan ve üzgündüm... Kırgındım bizi unutanlara, bizim üstümüzden her türlü rant elde etmeye çalışanlara. Kırgınım insan olup da burnu Kafdağı'nda olanlara. Üzgünüm çünkü hâlâ binlerce insanın yarası sarılmadı; üzgünüm çünkü onlarca anasız babasız kalmış çocuğa sahip çıkılmadı. Öyle bir nesil geliyor ki ürkek ama saldırgan, öfke dolu ama korkak. Kimse düşünmüyor bugün sekiz-dokuz yaşındaki çocuklar on yıl sonra nasıl bir gençlik yaşayacak... Görünmeyen yaralar nasıl sarılır ki görülenler sarılmadan?

Kadınlar. Evinin hâkimi, mutfağın imparatoru. Nasıl da güven duyardı evine. Ne demişti bir kadın?

"Meğer ne kadar lüksümüz varmış. Musluğu açıyorsun su akıyor, at makineye çamaşırlarını yıkasın. Gir banyoya şöyle bir saat banyo keyfi yap. Ya şimdi? 10 metrekarelik bu çadır mutfağım, yatak odam, salonum, banyom..."

Eşi sabah işe gider, kadın çadırda çamaşır, bulaşık yıkar, çocuğuyla ilgilenir. Eşi çalışıyor, çadırkent yemeğini beğenmez diye çadırın bir köşesinde yemek yapar.

Ben sekiz gün dayanabildim çadırda yaşamaya. Korksam da uykularım kaçsa da evimde kaldım. Derneğin kuruluşundan sonra aralık ayında KDM projesini okuduğumda çelişkide kaldım. Deprem herkesi vurmuştu. Ayrıca kadın çalışması ne denli doğruydu. Ancak denemeye karar verdim. 20-25 kadın birimizin evinde bir araya geldik. Bir kadın tanıdık. Yüreği ve aklıyla bizimle oldu. Kimimiz "Cadı", kimimiz "Kedi" dedik ona.

Önce derneğin bir odasını döşedik derme çatma koltuklarla. Perdeler astık pencerelere. Kocaman bir yazı yazdık cama: Kadın

Destek Merkezi. Birbirimizi yakından tanımak için toplantılara başladık. İlk toplantı çok ilginçti.

– Kız evi özlemişim!

– Çadırdan sonra iyi oldu bu be!

– Tıpkı oturma odası gibi oldu.

– Ne iyi yaptık da bir araya geldik... diye devam etti konuşmalar.

Eğer duvarların dili olsaydı neler anlatırdı neler! Ben anlatamam. Çünkü konuşulanlar, hele terapilerde konuşulanlar orada kalmalıydı. Kaldı da. Ama şunu söyleyeyim: Acılarımızı, kederlerimizi, korkularımızı, sevinçlerimizi, öfkelerimizi paylaşmaya, birbirimizi tanımaya çalıştık. "Ne yapabiliriz?" diyerek birlikte karar verdik. Birlikte neler yapabildiğimizi gördük. Kimisi yüreği bizde kalarak ayrıldı aramızdan, kimisi bir çıkar elde edemeyeceğini anlayıp ayrıldı. Bir grup yürekli kadın devam ettik. Bir yandan kadın çalışmasını öte yandan Dep-Der çalışmasını sürdürdü kadınlar.

Bir kadın tanıdık. Kısaca "Arşo" dedik ona. O da öyle istedi.

Bir gün terapiye "Nasılsınız?" diye başladı. "Kopmak üzereyim," dedim. "Sorunlar yumak gibi, çözülemiyor."

Arşo: Gözlerinizi kapatın.

Kapadım gözlerimi.

Arşo: Bir yerde olduğunuzu düşünün.

Yerle bir olmuş bir yerdeyim. Her şey yıkılmış, enkaz olmuş.

Arşo: Hanımelini koklayın.

Nafile, kokuyu alamıyorum.

Arşo: Bir meyve yiyin.

Elmayı çok severim. Havada asılı bir elma. Öylece duruyor. Ben yaklaştıkça, elimi uzattığımda uzaklaşıyor. Dokunamadım bile.

Arşo: Bir ses duyun.

Oğlumun sesi nereden geliyor? Aranıyorum. Ama bir ses daha var. Tanıdık bir ses. Gülay (*kitaptaki Gülay Ozantürk*)...

Arşo: Birine sarılın.

Sımsıkı sarıldım oğluma. Kokladım onu. Birdenbire çıktı karşıma Gülay. Sarıldık birbirimize.

Arşo: Oğlun burada değil ama Gülay burada. Haydi sarılın.

Sarıldık Gülay'la. O evlatlarını kaybetmişti, eşini de. Herhalde

bir on dakika öylece kaldık. Ağladı Gülay sessizce... Teşekkürler sana Arşo! Senin gibilere bilsen ne çok ihtiyacımız var.

Bir yıl geçti. Proje bitti. Dağılacak mıyız? Hayır! "Devam" dedik hep beraber. Kooperatif için kolları sıvadık. Ankara Dep-Der'e git gel. Sonunda Değirmendere Kadın Destek Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi'ni kurduk on dört kadın. Kararlıydık kararlı olmasına da ikinci deprem oldu. Ekonomik deprem. Bu da birincisi gibi acımasızdı.

Kriz. Şiddeti oldukça fazla, artçıları oldukça etkili oldu. Zaten sorunlar vardı, işsizlik vardı. Sorunlar ikiye katlanırken işsizlik de katlandı. Televizyonda bir depremzede kadın, "Bu kriz daha önce olacaktı da depremzede için toplanan paralarla bir süre idare ettiler," diyordu.

Her şeyin çivisi çıktı. Bir şey dikkatimi çekti. Ülkenin her yerinde insanlar tepkilerini dile getiriyordu. Deprem bölgesi çok da tepki vermedi. Hatta sessizdi.

Ah! Sokaktaki sessizlik evlerde yoktu ama. Kadınlar şiddete maruz kalıyordu düne göre daha fazla. Duyuyorduk ama söze dökülemiyordu. Ne zamana kadar...

Kafeyi açmıştık. Hem de böyle bir zamanda. Ayakta kalabilmenin sorumluluğu on dört kurucu kadının üstünde. Birçok kişi dudak büküyor. Başaramazlar diyor. Kimi küçümsüyor, kimi çelme takıyor. Kendi adıma önemsemiyorum bu insanları. Şunun farkındayız: Birçok kişi, kurum ve kuruluş bizi dikkatle izliyor. Başarısızlık durumunda sevinenler olacak, yüreği bizle olanlarsa üzülecek. Başarı ise yüreği bizle olanlarla birlikte kutlayacağımız sevince dönüşecek.

Çünkü unutmadık, unutulsak da. Oğluma her baktığımda bir şeylerin düzelmesi, değişmesi için bir nedenim olduğunu görüyor, düşünüyorum. Bir şeyler değişmeli. Önemli olan, küçük bir grup olsak da kazançlarımız küçük başarılar olsa da kazanmamız.

O şiddetli baş ağrılarım nüksettiğinde rahatlamak için resim yapmaya başladım. Evimin duvarları Değirmendere resimleriyle dolu. Krizden ötürü ara verdim. Malum tuval yaptırmak çok pahalı. Boyalar da öyle. Resimlerden birini yaparken kötü hissettim kendimi. Sahildeki çay bahçesi. O artık yok. Oğlum orada büyümüştü. Yazın her akşam saat beş gibi ben kitabımı alır, oğlum da

küreğiyle kovasını... Giderdik çay bahçesine. Ben kitabımı okurken o saatlerce kumla oynardı. Oğlumun yaşıtı olan birçok çocuk kumlarda oynarken anneleri kâh sohbet eder kâh kitap okur kâh keyifle çaylarını içerlerdi. Resim günbatımı. Ne güzeldi günün o saatleri! Güneş ufukta batarken bir kızıllık alırdı her yanı. Ya deprem gece değil de gündüz olsaydı? Çok kalabalık olduğu bir saatte? Düşünmesi bile dehşet verici. Ama düşünmeden edemiyorum. Resimdeki o yer yok artık. Oğluma fotoğraflardan anlatacağım sahilin güzelliğini.

Yapılacak, ama birlikte yapılacak çok şey var. Tek korkum hasarlı binalar. Hasarsız, az hasarlı, orta hasarlı, ağır hasarlı binlerce bina. Böyle bir ayrım yapılabilir mi? Kimi bilim insanları kabul etmiyor bu ayrımı. Bina ya hasarlıdır, yıkılır ya da az hasarlıdır oturulur. Kim yaptı bu ayrımı? Yaparken neye göre yaptı? Bunu yaparken birilerinin bunu kendine göre değiştireceğini düşünmedi mi? Kaç ağır hasarlı bina orta hasarlı gösterilerek tamirat gördü, biliyor mu; ya bu binaların İstanbul depreminde kaç kişiye mezar olacağını?.. Değirmendere'den İzmit'e giderken yol kenarında sağlı sollu binalar için önce yıkım kararı verilmiş. Sonra orta hasarlıya çevrilmiş. Tamirat için de evleri yıkılan müteahhitler devreye sokulmuş. Biz bunların kaçını takip edebiliriz? Devlet isterse bu takibi yapar, yeni ölümlere engel olur. Tabii isterse...

Evi yıkılanlara sadece bir ev veriyor devlet. Bir evi yıkılsa da on-yirmi evi yıkılsa da. Vatandaş da ağır hasarlıyı orta hasarlıya çevirtip günü kurtarıyor. Nasıl yaparsın dediğinde "Ben oturmayacağım ki" diyor. Ya kim oturacak?

Kimler çıkar sağlamadı ki... Deprem vurguncuları çıktı ortaya.

Bir adam oturmuş taşların üstüne. Bakıyor karşısındaki apartmanın boş dairesine. Birileri gelmiş eşyalarını yüklemiş kamyona, kim bilir nereye götürmüş. "Ama," diyor adam, "önemli değil. Ben o eşyaları aynı şekilde almıştım Adapazarı depreminden sonra. Haydan gelen huya gider."

Ne diyebilirdim ki? Hem acıdım hem tiksindim.

Projeciler... Teknik bir terim olarak düşünürdüm. Birçok kurum ve kuruluş projeler hazırlamış deprem bölgesi için. Ne yazık ki proje bitiminde hiçbir iz kalmadı geriye. Kaç sivil toplum kuruluşu uyguladığı projenin izini bulabilir? Bunlar apayrı bir konu.

Umarım sivil toplum kuruluşları kendi içlerinde ciddi bir değerlendirme yaparlar. Yaparlar da projeyi sahiplenmesi gerekenlerle çalışırlar. Doğru ya da yanlış, bilemiyorum çok paralar alınmış projeler için. Biz devletin topladığı paraların nerelere harcandığını sorarken şunu da soruyoruz: Sivil toplum kuruluşlarına gönderilen paralar nasıl, ne şekilde ve nereye kullanıldı?

Depremin ilk günlerinde gönüllülük esasken sonrasında gönüllülük projeler içinde paralı oldu. ÇEKÜL Vakfı ile bir toplantı yapılmıştı. İlgimi çekmişti söyledikleri:

– Önceleri yaz okullarımıza birçok üniversiteli genç katılır gönüllülük temelinde bizlerle çalışırlardı. Şimdi çok az. Çağrı yaptığımızda ücret ne kadar diye soruyorlar. Gönüllülük yok oluyor.

Doğru söze ne denir? Umarım dolarları olanlar harcarken vicdan muhasebesini yapıyorlardır.

Bugün 16 Ağustos 2001. İki yıl geçti aradan. Değişen çok fazla bir şey yok. Günlerdir sohbetler yapılıyor, hepsi 17 Ağustos'a dair. Bugün de öyle. Saatler ilerledikçe... Artık bir şey söylemek istemiyorum. Bugün bize özel.

—

16 **HORTUM**
EGEBANK NASIL SOYULDU?
Murat Kelkitlioğlu
Mayıs 2001

17 **AMİRAL BATTI**
CAN ATAKLI'NIN TANIKLIĞIYLA
SABAH GRUBUNUN ÖYKÜSÜ
Serkan Seymen
Ağustos 2001, 3. Basım

18 **BATMAN'DA KADINLAR ÖLÜYOR**
Müjgân Halis
Mayıs 2001

19 **RESMEN İŞKENCE**
TBMM İnsan Hakları Komisyonu Raporları
Devrim Sevimay
Haziran 2001

20 **KEMAL DERVİŞ**
Bir "Kurtarıcı" Öyküsü
Sefa Kaplan
Temmuz 2001, 2. Basım

21 **TEPEDEN TIRNAĞA YOLSUZLUK**
Nedim Şener
Eylül 2001, 2. Basım

22 **HÜSAMETTİN ÖZKAN**
Bir İktidar Öyküsü
Cengiz Kuşçuoğlu
Temmuz 2001

23 **KOLİCİ**
Bir Seri Katilin Öyküsü
Sevinç Yavuz
Temmuz 2001

24 **SADETTİN TANTAN**
Bir Savaş Öyküsü
Ferhat Ünlü
Ağustos 2001

25 **SABAH İLE NURETTİN**
Bir Aşk Öyküsü
Suna Aras
Eylül 2001

26 **RECEP TAYYİP ERDOĞAN**
Bir Dönüşüm Öyküsü
Ruşen Çakır • Fehmi Çalmuk
Eylül 2001

27 **AZINLIK GENÇLERİ ANLATIYOR**
Yahya Koçoğlu
Ekim 2001

28 **GÜNEYDOĞU'DA SİVİL HAYAT**
Şeyhmus Diken
Ekim 2001

29 **MİNNACIK BİR DEV**
Av. Necla Fertan Ertel
Kendi Ağzından Yaşam Öyküsü
Erol Köktürk
Ekim 2001

30 **PERUK TAKAN KADINLAR**
Kutluğ Ataman
Video Röportaj
Kasım 2001

31 **TÜRKİYE SAVAŞIN NERESİNDE?**
NTV Tarihe Kayıtlar 1
Aralık 2001

32 **ÖTEKİ DSP**
ECEVİTLERİN GAYRİ RESMİ ÖYKÜSÜ
Atilla Akar
Ocak 2002

33 **SESSİZ ÖLÜM**
AVRUPALI SİYASİ MAHKÜMLAR
HÜCREYİ ANLATIYOR
Hüseyin Karabey
Şubat 2002

YIKIK KENTLİ KADINLAR

İsmet: "Hayır diyebilseydim, kaderimi değiştirebilirdim."

Gülay: "Keşke evi yaptırmasaydık, keşke gitmeseydik, keşke camı kapatmasaydık... Sürekli keşkeler var."

Esma: "Hiç tanımadığın yeni dostlarla hayatı kurmaya çalışmak; belki de hayat bu."

Hanife: "Ay, gün, yıl ne bilmiyorum. Çok ağır bir kış olduğunu söylüyorlar, ben kışı fark etmedim."

Nilgün: "Önce çocuk istemiyordum, ölen çocuklarıma haksızlık olur diye..."

Nuran: "İstanbul'da da yapamadım. Oradakiler anlamıyor. Tekrar Gölcük'e geldim, prefabriğe..."

Ayşe: "Enkaz altında kimse acı çekmedi. Acılar sonrasında..."

Melek: "Oğluma her baktığımda bir şeylerin değişmesi için nedenim olduğunu düşünüyorum."

17 Ağustos 1999 depremi, toplumun ve devletin, bu topraklarda hayatı kurarken, doğaya ve insana dair olanı göz ardı ettiğini gösterdi. On binlerce insanın enkaz altında can vermesine neden olan deprem değil, toplumun kendisiydi.

Müge İplikçi, Gölcük, Değirmendere ve Yalova'da 17 Ağustos depremini ve sonrasını, sekiz kadının yaşadıklarıyla aktarıyor **Yıkık Kentli Kadınlar**'da. Önceki yaşamları, düşünceleri ve inançlarıyla farklı bu sekiz kadın, iki yıl sonra o ana dönüyor yeniden.

Kitap, sadece kenti yıkılmış kadını değil, onun yıkıntılardan inşa ettiği umudu da göstermek amacında...

Metis Siyahbeyaz
ISBN 975-342-350-0

9 789753 423502

Internet Satışı: www.ideefixe.com
METİS YAYINLARI, İPEK SOKAK NO.9, 80060 BEYOĞLU, İSTANBUL